

T.C.
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI TİCARETTE
COVID-19' UN TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

İpek GÖKSEL

Danışman
Prof. Dr. Oğuz YILDIRIM

ALANYA

2022

T.C.
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS

ULUSLARARASI TİCARETTE COVID-19' UN TÜRKİYE BANKACILIK
SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

İpek GÖKSEL

Danışman
Prof. Dr. Oğuz Yıldırım

ALANYA

2022

ONAY SAYFASI

İpek GÖKSEL'in "Uluslararası Ticarete Covid-19'un Türkiye Bankacılık Sektörüne Etkileri" başlıklı tezi ....../....../20... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Uluslararası Ticaret Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı İmza

Üye (Tez Danışmanı) : ....

Üye : ....

Üye : ....

.....

ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

.....
(İmza)

.....
(İpek GÖKSEL)

ÖZET

ULUSLARARASI TİCARETTE COVID-19' UN TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

İpek GÖKSEL

Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Ay, 2022 (130 Sayfa)

Sosyal ve ekonomik bir kriz olarak ortaya çıkan Covid-19 pandemisinin hemen her sektör üzerinde olumlu/olumsuz etkileri olmuştur. Salgından etkilenen sektörlerden biri de bankacılık sektörüdür. Bu çalışmada Covid-19 salgınının bankacılık sektörü üzerindeki etkileri Türkiye özelinde incelenmektedir. Bu amaçla, çalışma dahilinde, Covid-19 salgınının makro düzeyde Türkiye bankacılık sektörünün temel mali göstergeleri üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Çalışmada betimsel veri analizi ve oran (rasyo) analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Çalışmaların bulguları ışığında pandemi sonrası bankaların risk profilinde artış gözlemlenmiştir. Bankalar ise artan riski kontrol etmek amacıyla fonlarının devlet iç borçlanma senetleri yahut tahviller gibi daha az riskli alanlara kanalize etmişlerdir. Diğer yandan, reel sektörün durma noktasına gelmiş olması ve artan işsizlik gibi sebeplerle bankaların ellerinde bulundurduğu fonların önemli kısmı atıl kalmıştır. Kredi talebi artmış olmasına rağmen özellikle de özel bankalar artan bireysel risk profili sebebiyle bu talebi karşılamakta isteksiz davranmışlar ve ekonomik problemlerin daha da derinleşmesine sebep olmuşlardır.

Sonuç olarak, sermaye ve para piyasalarının daha ayrıntılı şekilde düzenlemelere tabi tutulması şokların gerçekleştiği durumlarda hem finansal işletmelere daha üst seviyede bir koruma hem de genel ülke ekonomisine daha etkin destekleme politikaları ve süreç yönetimleri sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bankalar, bankacılık sektörü, finansal durum, Covid-19 pandemisi.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF COVID-19 ON THE BANKING SYSTEM IN INTERNATIONAL TRADE

Ipek GOKSEL

International Trade Department
Alanya Alaaddin Keykubat University, Graduate Education Institute,
Month, 2022 (130 Pages)

The Covid-19 pandemic, which emerged as a social and economic crisis, had positive/negative effects on almost every sector. One of the sectors affected by the epidemic is the banking sector. In this study, the effects of the Covid-19 outbreak on the banking sector are examined in Turkey. For this purpose, within the scope of the study, the effects of the Covid-19 outbreak on the basic financial indicators of the Turkish banking sector at the macro level were analyzed. In the study, descriptive data analysis and ratio analysis methods were used.

In the light of the findings of the studies, an increase was observed in the risk profile of banks after the pandemic. Banks, on the other hand, channeled their funds to less risky areas such as government securities or bonds in order to control the increased risk. On the other hand, due to the fact that the real sector has come to a standstill and increasing unemployment, a significant part of the funds held by the banks remained idle. Although the demand for credit has increased, especially private banks have been reluctant to meet this demand due to the increasing individual risk profile, causing economic problems to deepen.

As a result, more detailed regulation of capital and money markets will provide both a higher level of protection to financial enterprises and more effective support policies and process managements for the overall country's economy in case of shocks.

Keywords: Banks, banking sector, financial situation, Covid-19 pandemic.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYANNAMESİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Uluslararası Ticaret ve Bankacılık Sistemi.....	3
1.1.1. Ticaret kavramı	3
1.1.2. Uluslararası ticaret kavramı	4
1.2.2.1. Uluslararası ticaret çeşitleri	5
1.2.2.1.1. Normal ticaret	5
1.2.2.1.2. Bağlı ticaret.....	5
1.2.2.1.3. Sınır ve kıyı ticareti.....	6
1.2.2.1.4. Serbest bölge ticareti.....	7
1.2.2.2. Uluslararası ticaretin nedenleri	7
1.2.2.3. Uluslararası ticarete ödeme şekilleri.....	8
1.2.2.3.1. Peşin ödeme	9
1.2.2.3.2. Mal mukabili ödeme	11
1.2.2.3.3. Vesaik mukabili ödeme	12
1.2.2.3.4. Kabul kredili ödeme.....	14
1.2.2.3.5. Akreditifli ödeme	16
1.1.3. Dünyada bankacılık sektörü.....	20
1.1.4. Türkiye’de bankacılık sektörü	22
1.1.4.1. 1923 ile 1943 yılları arası Türk bankacılığı.....	23
1.1.4.2. 1944 ile 1980 yılları arası Türk bankacılığı.....	26
1.1.4.3. 1980 yılı sonrası Türk bankacılığı	27
1.1.5. Uluslararası ticarete bankaların rolü	30
1.1.5.1. Fon transferi	31

1.1.5.2. Mevduat kabulü ve kredi verme	31
1.1.5.3. Finansal kaynakların tahsili ve ödenmesi	31
2. LİTERATÜR	33
3. YÖNTEM.....	37
3.1. Covid-19'un Kamu Bankalarına Etkileri	36
3.1.1. Türkiye'de kamu bankacılığı	36
3.1.2. Faizler ve yatırımlar	37
3.1.3. Operasyonel etkiler	41
3.1.4. Gelir kaybı ve likidite	42
3.1.5. Müşteri davranışlarındaki değişim.....	46
3.1.6. Fonlama yapısı ve maliyet	55
3.1.7. Bilanço ve kârlar	56
3.1.8. Banka çalışan ve şube sayısı bilgileri	66
3.1.9. Banka kredilerinin sektörel dağılımı.....	70
3.2. Covid-19'un Özel Sektör Bankalarına Etkileri	77
3.2.1. Türkiye'de özel sektör bankacılığı	77
3.2.2. Faizler ve yatırımlar	79
3.2.3. Operasyonel etkiler	82
3.2.4. Gelir kaybı ve likidite	82
3.2.5. Müşteri davranışlarındaki değişim.....	88
3.2.6. Fonlama yapısı ve maliyet	88
3.2.7. Bilanço ve kârlar	89
3.2.8. Banka çalışan ve şube sayısı bilgileri	98
3.2.9. Banka kredilerinin sektörel dağılımı.....	109
4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	117
KAYNAKLAR	121
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde faaliyet gösteren yabancı bankalar.....	23
Tablo 2.2 Kamu bankalarının net faiz marjları	39
Tablo 2.3 Kamu bankalarının gelir değişimi (% 2021 Nisan itibarı ile).....	44
Tablo 2.4 Kamu bankalarının dönem kârı değişimi (2021 Nisan itibarı ile/milyon TL)44	
Tablo 2.5 Kamu bankalarının nakit ve nakit benzerleri	44
Tablo 2.6 Kamu bankalarının kredi/mevduat oranı	45
Tablo 2.7 Kamu bankalarının likidite oranları	46
Tablo 2.8 Son üç yıldaki kredi kartı kullanımı verileri	47
Tablo 2.9 Son üç yılda kullanılan kart türlerinin sayısı	48
Tablo 2.10 Kartla internet üzerinden gerçekleştirilen ödeme işlemleri	51
Tablo 2.11 Kamu bankalarının 2021 yılı toplam bilançosu	57
Tablo 2.12 Kamu bankalarının toplam son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergeleri	59
Tablo 2.13 30.09.2019 itibariyle aktif büyüklüklerine göre kamu bankalarının sıralanması (milyon TL)	62
Tablo 2.14 Ziraat Bankası 2020/12-2021/12 itibariyle bilançosu.....	62
Tablo 2.15 Halkbank 2020/12-2021/09 itibariyle bilançosu.....	64
Tablo 2.16 Vakıfbank 2020/12-2021/09 itibariyle bilançosu	65
Tablo 2.17 Kamu bankasının Şubat ayı itibariyle son üç yıllık ayrıntılı toplam şube ve çalışan personel sayısı.....	67
Tablo 2.18 Kamu bankalarının şube ve çalışan sayısı	68
Tablo 2.19 Kamu bankalarında son üç yılda çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları	69
Tablo 2.20 Kamu bankaları tarafından hizmete sunulan yeni kredi paketleri	70
Tablo 2.21 Şubat ayı itibariyle son üç yılda kamu bankalarının bireysel ve ticari kredi verileri (2020/2021/2022- milyon TL)	71
Tablo 2.22 Şubat ayı itibariyle son üç yılda kamu bankalarının kullandırdıkları kredilerin sektörel dağılımı verileri (2020/2021/2022- bin TL)	75
Tablo 3.1 Türkiye'de faaliyet gösteren özel sektör bankaları	79
Tablo 3.2 Özel sektör bankalarının net faiz marjı.....	80

Tablo 3.3 2019 Aralık ayı itibarı ile aktif büyüklüklerine göre özel sektör bankalarının sıralanması (milyon TL)	84
Tablo 3.4 2020 Aralık ayı itibarı ile aktif büyüklüklerine göre özel sektör bankalarının sıralanması (milyon TL)	85
Tablo 3.5 2021 Aralık ayı itibarı ile aktif büyüklüklerine göre özel sektör bankalarının sıralanması (milyon TL)	86
Tablo 3.6 Özel sektör bankaları nakit ve nakit benzerleri	87
Tablo 3.7 Yerli sermayeli özel sektör bankalarının son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergeleri.....	91
Tablo 3.8 Yabancı sermayeli özel sektör bankalarının son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergeleri.....	93
Tablo 3.9 Yabancı sermayeli özel sektör bankalarının 2020-2021 yılı toplam bilançosu	96
Tablo 3.10 Yerli sermayeli özel sektör bankalarının 2020-2021 yılı toplam bilançosu	97
Tablo 3.11 Özel sektör bankalarının Şubat ayı itibarıyla son üç yıllık ayrıntılı toplam şube ve çalışan personel sayısı.....	98
Tablo 3.12 30.09.2019 itibarıyla banka ve gruplar bazında şube ve çalışan sayıları.....	99
Tablo 3.13 30.09.2020 itibarıyla banka ve gruplar bazında şube ve çalışan sayıları...	100
Tablo 3.14 30.09.2021 itibarıyla banka ve gruplar bazında şube ve çalışan sayıları...	101
Tablo 3.15 30.09.2019 itibarı ile özel sektör bankalarında çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları	103
Tablo 3.16 30.09.2020 itibarı ile özel sektör bankalarında çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları	105
Tablo 3.17 30.09.2021 itibarı ile özel sektör bankalarında çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları	107
Tablo 3.18 Özel sektör bankalarının Eylül ayı itibarıyla son üç yıldaki toplam kredi tutarları.....	111
Tablo 3.19 Özel sektör bankalarının kredi dağılımı (dönem:2020/2 - bin TL)	114
Tablo 3.20 Özel sektör bankalarının sektörel kredi dağılımı (dönem:2021/2 - bin TL)	115
Tablo 3.21 Özel sektör bankalarının sektörel kredi dağılımı (dönem: 2022/2 - bin TL)	116

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 2.1** Pandemi sürecinde uluslararası sermaye girişi (milyon ABD doları)..... 40
- Şekil 3.1** Özel bankaların kur etkisinden arındırılmış kredi büyüme oranları..... 112

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi, başlangıcından günümüze kadarki süreçte pek çok salgın felaketi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu salgınlarla milyonlarca insan ölürlen ülke ekonomileri de alt üst olmuştur.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya çıkarak dünyayı sarsan felaketlerinden birine dönüşen Covid-19 pandemisi de çok kısa bir zaman içerisinde dünyanın tüm dengelerini bozmuştur. Günlük hayatın her alanını derinden etkileyen pandeminin, başta sağlık sektörü olmak üzere tüm sektörler üzerinde yarattığı olumsuz hava tüm dünya piyasalarını sarsmıştır. Neredeyse tüm sektörlerde üretimin durması, tedarik zincirlerinde kırılmaların yaşanması hem ulusal hem de uluslararası ticarete büyük sorunlar doğurmuştur.

Covid-19 pandemisinin neden olduğu büyük makro-finansal şok, benzeri görülmemiş bir küresel durgunluğu hızlandırmış ve finans sektörünü zora sokmuştur. Pandeminin etkisini azaltmayı hedefleyen dünya çapındaki finans sektörü yetkilileri, temel piyasaların iyi işleyişini korumak ve kredi ve ödemeler dahil olmak üzere reel ekonomiye kritik finansal hizmetlerin sağlanmasını sürdürmek için geniş kapsamlı bir dizi destek önlemi uygulayarak tepki göstermiştir.

Gelişmiş ülkelerin merkez bankalarında deflasyonla mücadele amacıyla genişleyici para politikaları uygulanmıştır. Ancak piyasalara borç verilme faiz oranlarında indirim olurken, varlık alım programlarıyla bilançoların büyütüldüğü görülmektedir. Para politikalarına ek olarak, talepleri destekleme amacıyla toplum için gerçekleştirilen programlar doğrultusunda genişleyici mali politikalar kullanılmış olsa da “destekleyici ve genişleyici” tedbirlere karşın, küresel ekonominin 2020’de %3,3 oranında daraldığı düşünülmektedir (TBB, 2021).

Covid-19 salgınının yayılması global ekonomik beklentilerin düşmesine ve finans piyasalarının sarsılmasına sebep olmuştur. Global ekonomi ile alakalı büyüme ve istihdam tahminlerinin, ileri tarihlere yönelik negatif yönlü revizelerinin olduğu görülmektedir. Özel olarak bankaların ve diğer finans kurumlarının global hisse senetlerinin fiyatlarında düşme olmuştur; kredi marjlarıysa, özellikle ekonomisi gelişmiş ülkelerdeki değerli olmayan hisse senetleri için artmıştır. Yine merkez bankaları da önemli faiz indirimleri yapıp ve/veya likidite sağlayarak piyasalara destek vermişlerdir (Acharya vd., 2021). Salgının yarattığı negatif “etkiyi azaltmayı hedefleyen dünya

çapındaki finans sektörü yetkilileri, temel piyasaların iyi işleyişini korumak ve kredi ve ödemeler dahil olmak üzere reel ekonomiye kritik finansal hizmetlerin sağlanmasını sürdürmek için geniş kapsamlı bir dizi destek önlemi uygulayarak tepki gösterdi.” (Feyen vd., 2020).

Küresel bir salgın olan Covid-19 diğer tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de büyük bir ekonomik krize neden olmuştur. Covid-19 ve onunla baş etme çabalarının etkisi uluslararası ticaret üzerinde yavaşlama şeklinde kendini göstermiştir. Yaşamsal ihtiyaç ürünleri haricindeki sektörlerde üretim nerdeyse durmuş, bankacılık sistemleri ve finans sektörleri de pandeminin etkisinden payını almıştır.

2008 yılında yaşanan büyük ekonomik krizden çıkarılan dersler ve alınan önlemlerle Covid-19’un yarattığı ekonomik krize çok daha önce müdahalede bulunulmuştur. Fakat pandemi hâlâ tamamen ortadan kalkmadığı için ortaya çıkardığı olumsuzluklar da devam etmektedir. Pandeminin yayılımını durdurmak maksatlı uygulanan önlemler kapsamında gerçekleştirilen kısıtlama ve kapanmalar 2020’nin ticari ve ekonomik faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. 2008’de gerçekleşen “Finans Krizi”nde olduğu gibi ekonomi küresel olarak daralmış, petrole olan talep düşmüş ve bunlara paralel olarak da uluslararası ticaret de azalmıştır. Pandeminin doğurduğu kriz en fazla Avrupa’yı etkilemiştir. Türkiye’nin ekonomisi bu dönemde diğer ülkelerin ekonomisinden farklı olarak pozitif büyüme göstermiştir ki bu durumda olan ülke sayısı oldukça azdır. Fakat, Türkiye'nin dış ticaret pastasının en büyük dilimi Avrupa ülkeleri ile olan ticarettir ve bu ülkelerin ekonomisinde baş gösteren olumsuzluklar Türkiye ekonomisini de etkilemiştir (Çakan, 2021).

Çalışmanın ilk bölümünde uluslararası ticaret ve bankacılık sistemi kavramsal anlamda ele alınmış olup, bu kapsamda uluslararası ticaret çeşitleri, uluslararası ticaretin nedenleri, uluslararası ödeme şekilleri ile Dünya’da ve Türkiye’de bankacılık sektörü ile uluslararası ticarete bankaların rolüne değinilerek, ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de kamu bankacılığında faizler ve yatırımlar, operasyonel etkiler, gelir kaybı ve likidite, müşteri davranışlarındaki değişim, fonlama yapısı ve maliyet, bilanço ve karlar, banka çalışan ve şube bilgileri ile banka kredilerinin sektörel dağılımlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türkiye’de özel sektör bankacılığı, faizler ve yatırımlar, operasyonel etkiler, gelir kaybı ve likidite, müşteri davranışlarındaki değişim, fonlama yapısı ve maliyet, bilanço ve karlar, banka çalışan ve şube sayısı bilgileri ve banka kredilerinin sektörel dağılımı konularına yer verilmiştir

Sonuç olarak bu çalışma, uluslararası ticaret ve bankacılık sisteminin tanımı ve gelişimi, Covid-19'un kamu kamu ve özel sektör bankalarına etkileri istatistikî bilgiler ışığında geniş kapsamlı olarak incelenerek dünya ile birlikte yaşanan bu krizin uluslararası ticarete Türkiye ekonomisi ve Türkiye bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini görmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

1.1.Uluslararası Ticaret ve Bankacılık Sistemi

Çalışmanın bu bölümünde uluslararası ticaret kavramı, bu kavrama bağlı olarak uluslararası ticaret çeşitleri, uluslararası ticaretin nedenleri, uluslararası ticarete ödeme şekilleri ile Dünya ve Türkiye'de bankacılık sektörü ve bankaların uluslararası ticaretteki rolü ele alınmıştır.

1.1.1. Ticaret kavramı

İnsanoğlunun dünya üzerinde var olması ile birlikte birçok ihtiyacı ortaya çıkmış ve insanlar ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacı ile çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. En başta ihtiyaçların karşılanmasında toplayıcılık ve avcılık yöntemleri kullanılırken, ileri süreçte insanlığın üretime geçtiği görülmektedir. İnsanlar her ne kadar üretim gerçekleştirirler de ellerinde bulunan malların bütün ihtiyaçları karşılamadığını görmüşler ve ellerindeki fazla malları veya verdikleri hizmetleri farklı üretim gerçekleştiren veya hizmet veren insanlarla takas ederek ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmişlerdir. Daha sonraki süreçte ise paranın icadı ile takaslar yerini ellerindeki ürünleri satma ve ihtiyaç duyulanı satın alma şeklini almıştır. Ticaret diye isimlendirdiğimiz bu olay, tarihin ilk dönemlerinden bugüne süregelen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticaret, Arapça kökenli bir sözcük olup, Türk Dil Kurumu (2022) Güncel Türkçe Sözlüğünde ürün, mal ve benzeri alım satımı; kazanç amacıyla yürütülen alım satım etkinliği ve bu etkinlikle ilgili bilim; alışveriş sonucu elde edilen, yararlanılan fiyat farkı, kâr şeklinde açıklanmaktadır. Ticaret ile ilgili tanımlamalar incelendiğinde kavramın farklı bakış açılarıyla ele alındığı ve çeşitlendirildiği görülmektedir. Kallek (2012) ticareti kâr amaçlı mal mübadelesi mesleğine ticâret, bu mesleğin mensubuna tâcir (çoğulu tüccâr) şeklinde tanımlarken, Elibol ve Kesici (2004) ise mal veya hizmetin alım satım işlemleri şeklinde ticareti kavramlaştırmışlardır. Bir diğer görüşe göre ise ticaret, bireylerin veya toplumların kâr temin etme amacıyla belirli yerler arasında taşıma gereksiniminde buldukları türlü çeşit işlenmiş/işlenmemiş malların, hizmetlerin, değerlerin alışverişini değiş-tokuşunu içeren ekonomik faaliyetlerdir (Bozkurt, 2009).

1.1.2. Uluslararası ticaret kavramı

Ticaretin tarihsel gelişimi incelendiğinde bireylerin kendi aralarında yapmış olduğu ticaretin kıt kaynaklar ve üretilemeyen mal ve hizmetler nedeniyle zaman içerisinde yetersiz kalmaya başladığı, diğer yandan gelişen teknoloji ve artan endüstriyel faaliyetler ile birlikte çeşitli mal ve hizmetlerde arz fazlası olduğu görülmektedir. Ülkeler bu noktada hem toplumun ihtiyaç duyduğu kıt kaynakların temini hem de üretim fazlası mal ve hizmetlerin satışını sağlamak amacı ile yeni pazarlar ile artan şekilde ilişkiye girmeye başlamışlardır. Ülkelerin kendi aralarında artan şekilde geliştirdikleri bu ilişkiler uluslararası ticaretin doğmasına ve gelişmesine neden olmuştur (Memiş, 2010).

Uluslararası ticaret, geçmişten günümüze insanların ihtiyaçlarına bağlı olarak gerçekleştirilen toplumlararası ekonomik ilişkilerdir (Şeker, Doğan ve Elitaş, 2016). Uluslararası ticaret kavramı ile ilgili birçok tanımlamanın ve kavramlaştırmanın olduğu görülmektedir. Literatür incelendiğinde ünlü ekonomist Adam Smith'in uluslararası ticareti ilk kez bilimsel şekilde kavramlaştırdığı ve teorileştirdiği görülmektedir. Smith'e göre uluslararası ticaret, ticareti yapmakta olan ülkelerin serbest ticaret ve uzmanlaşma sonucu daha fazla üretme ve daha fazla tüketme seviyelerine çıkarak ekonomik olarak refah düzeylerini arttırmalarıdır (Memiş, 2010). Yukarıda da belirtildiği üzere literatürde birçok farklı tanımlama mevcuttur. Türk Dil Kurumunun İktisat Terimleri Sözlüğünde (2004) uluslararası ticaret, bir ülkedeki tüm gerçek ve tüzel kişilerin diğer ülkelerle yaptıkları her türlü mal alım satımı olarak şeklinde açıklanmaktadır. Uluslararası ticaret, bir ülkenin ihtiyacı olan malları/hizmetleri kendi toprağında üretmediği ya da üretimi diğer ülkelerin maliyetinin üzerinde olduğunda bu malları/hizmetleri başka ülkelere sağlması veya tam tersine kendisinden talep edilmiş olan malları/hizmetleri talep eden ülkelere arz etmesidir (Karacan, 2010).

Uluslararası ticaret ile ilgili tanımlamalar incelendiğinde çeşitli çalışmalarda kavramın ihracat ve ithalat ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu bağlamda, uluslararası ticaret, devletlerin diğer devletlerle yapmış olduğu mal ve hizmet alışverişi şeklinde kavramlaştırılmaktadır. Bu kavram çoğunlukla ithalat ve ihracat kavramları yerine kullanılır. İthal ya da ihraç edilenler mal veya hizmet olabilir. Fakat çoğunlukla mal ithalatı/ihracatı söz konusudur. İthalat, ülke içindeki kişilerin/kurumların diğer ülke kişilerinden/kurumlarından mal alması, ihracat ise bunun tam tersi olarak ülke içindeki kişilerin/kurumların diğer ülke kişilerine/kurumlarına mal satmasıdır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2008). Gürsoy (2009) uluslararası ticaretin ihracat ve ithalat hareketlerinin

toplamı olduğunu dile getirir. Bir diğer tanıma göre ise uluslararası ticaret, amacı ülke refahını arttırmak olan, ithalat ve ihracat olarak iki alt kolu bulunan faaliyetler bütünüdür (Ekici ve Yıldırım, 2010).

1.2.2.1. Uluslararası ticaret çeşitleri

Uluslararası ticaret ile ilgili tanımlar incelendiğinde uluslararası ticaretin farklı çeşitleri olduğu anlaşılmaktadır. Uluslararası ticaret çeşitleri genel olarak; normal ticaret, bağlı ticaret, sınır ve kıyı ticareti ve serbest bölge ticareti şeklinde sınıflandırılabilir (Güneş, Otlı ve Durmuş, 2010a). Uluslararası ticaret çeşitlerine ilişkin bilgileri aşağıda yer almaktadır.

1.2.2.1.1. Normal ticaret

Normal ticaret, bir ülkenin gerçekleştirdiği ithalat, ihracat ve kambiyo politikalarına uygun, serbest dövizle yapılan ticarete herhangi bir imtiyazın uygulanmadığı ticarettir. Diğer bir tanıma göre ülkelerin kendi uluslararası ticaret mevzuatına uygun şekilde hazırlanmış olduğu ve herhangi bir imtiyaz veya kısıtlamaya bağlı olmayan uluslararası ticaret çeşididir (Güneş, Otlı ve Durmuş, 2010a). Gürsoy (2015) ise normal ticareti bir ülkenin dış ticaret ve kambiyo rejimleri kapsamında, serbest döviz ile yapılan, mevzuat ile özel bir ayrıcalık tanınmayan ticaret şeklinde açıklamaktadır.

1.2.2.1.2. Bağlı ticaret

Uluslararası ticaret çeşitlerinden bir diğeri bağlı ticareti olarak isimlendirilmektedir. Bağlı ticaret, iki ülke arasında yapılan ticari sözleşme gereğince ihracatçı ülkenin ithalatçı ülkeden ihracat bedeli için döviz dışında bir işlem talep etmesi şeklinde yapılan ticaret şeklinde tanımlanmaktadır (Gürsoy, 2015). Serbest döviz ile gerçekleştirilen ticarete (normal ticaret), ticari eylem tek bir işlem ile tamamlanırken bağlı ticarete, bir ihracat işleminin ardından bir ithalat işlemi gelir. Bağlı ticaret, “karşı ticaret” şeklinde de adlandırılmaktadır (Seyidoğlu, 2001).

Ülkeler bağlı ticaret ile dövizden tasarruf etmeyi, serbest dövizle satılması zor olan düşük kaliteli yerli üretim malların ihracatını gerçekleştirebilmeyi, yabancı sermaye aracılığıyla büyük ve gelişmiş sanayi tesisleri kurmayı amaçlamaktadır. Bu ticaret şeklinde ülkelerin karşılıklı biçimde birbirlerinden mal/hizmet ithal etme şartı aranır ve bu ticaret bir sözleşmeye dayandırılmaktadır. Bağlı ticaret gerçekleştiren ülkelere

aralarında imzalanan “ticaret sözleşmesi” uyarınca ihracatçı ülkeye “ithalatçı ülke”, döviz dışında kalan farklı ekonomik değerler ile ödemesini gerçekleştirir. (Güneş, vd., 2010a).

Bağlı ticaret gerçekleştirmenin bazı önemli sebepleri vardır. Bu sebepler; ödeme gerçekleştirecek ülkenin yeterli rezervinin bulunmaması, karşılıklı ticareti dengeleme, dış ticarete döviz kullanımından doğan riski ve maliyeti ortadan kaldırma olarak sıralanabilir. Önceleri yalnızca takas (barter) ve kliringden oluşmakta olan “bağlı (karşı) ticaret”; günümüz uluslararası ticarete, “karşı satın alma”, “geri-satın alma”, “ofset (dengeleme)” benzeri farklı metotları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Seyidoğlu, 1986).

1.2.2.1.3. Sınır ve kıyı ticareti

Sınır ve kıyı ticareti, ülkelerin aralarında gerçekleştirdikleri anlaşma uyarınca vatandaşın günlük gereksinimlerinin karşılanması amacıyla yaptıkları ve normal ticarete mevcut olan kısıtlamaların, gümrük vergi ve fonlarının azaltılıp zaman zaman da hiç alınmadığı özel bir uluslararası ticaret şeklidir. Bu ticaret; ülkeler şayet karadan komşuysa “sınır ticareti”; denizden komşu ise “kıyı ticareti” (off-shore trade) şeklinde adlandırılır (Güneş, vd., 2010a; Öztürk, 2006). Sınır ve kıyı ticaretinin amaçları şöyle sıralanabilir (Kökçe, 2005; Tan ve Altundal, 2008):

- Sınır ya da kıyı bölgelerinde yaşayan vatandaşların gereksinimlerinin yerinde, sınır ve kıyı bölgelerinden kısa zamanda temininin ve tedarikinin sağlanarak bölge ekonomisinin canlandırılması
- Ülkenin iç kısımlarındaki yerlere göre nakliye ve fiyat farkı gibi sebeplerle bölgede yaşayan vatandaşın daha düşük maliyetli mal temin etmesinin sağlanması
- Uluslararası ticaretin bürokrasi ve formalitelerinin basitleştirilip azaltılmasıyla ticaret hacminin genişletilmesi
- Sağlanan birtakım avantajlarla kaçakçılığın önlenmesi
- Bölgede yaşayan vatandaşın refah seviyesinin yükseltilmesi
- İstihdamın arttırılması
- Her iki ülkenin sınır bölgesinde yaşayan vatandaşlarında girişimcilik ruhunun gelişmesine katkı sağlanması
- Ülke içerisinde gelişmişlik farkının en aza indirilmesidir.

1.2.2.1.4. Serbest bölge ticareti

Serbest bölge, bir ülke sınırları içerisinde olup; uluslararası ticaret, gümrük ve vergi mevzuatına bağlı olmayan gümrük sınırları dışında tutulan bölgedir (Erdoğan ve Ener, 2005). Bağrıaçık (1999) serbest bölge tanımını; bir ülkenin siyasi bölge dağılımı içerisinde olan fakat vergi ve gümrük sınırı dışarısında bırakılan, ticari üretim/hizmet etkinliklerinin kolaylaştırılması amacıyla ekonomisine devlet müdahalesinin asgari seviyede tutulduğu bir çeşit üçüncü ülke statüsü taşıyan yer olarak yapmaktadır.

Serbest bölge ticareti ise ülkelerin serbest bölgelerinde gerçekleştirilen ticaret olarak tanımlanabilir. Gümrük tarifesi uygulanmadan serbest bölgeye ithal edilen mallar belli bir zaman süresi içerisinde o bölgede depolanabilir, işlenebilir veya bölge içerisinde ticareti yapılabilir (Güneş, vd., 2010a). Serbest bölge ticareti; genel anlamda bu ticareti gerçekleştirmekte olan ülkelerin uluslararası ticaret hacminin genişlemesine olanak sağlarken, aynı zamanda da düşük maliyetli girdiye dayanan üretim faktörleriyle gerçekleştirilecek olan üretimle de üretim, istihdam ve döviz girdisi artışına fayda sağlar (Karagül ve Yılmaz, 2008).

1.2.2.2. Uluslararası ticaretin nedenleri

Ülkelerin gelişmişlik seviyesi uluslararası ticaret potansiyellerinden anlaşılmalıdır. Dünyada üretim olanakları ve hammadde rezervleri incelendiğinde kendi öz varlıkları ile kendisine yetebilen bir ülke yok denecek kadar azdır. Bu yönüyle uluslararası ticaret aktiviteleri büyük önem taşımaktadır. Ülkelerin uluslararası ticarete yönelmelerinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Güneş, vd., 2010a);

- Yerli Üretimin Yetersizliği veya Fazlalığı: Dünya üzerindeki ülkelerin öz varlıkları birbirlerinden farklıdır. Nüfus sayıları, doğal kaynak çeşitleri ve rezerv miktarları, kültürleri, iklimleri, kullandıkları teknolojiler, teknik bilgileri ve işgücü potansiyelleri ülkeler arasındaki farkı oluşturur. Bu farklılıklardan kaynaklı olarak kimi ülkenin üretimi kendi ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalırken kimi ülkenin üretimi de kendi ihtiyaçlarından fazla olmaktadır. Üretim yetersizliği yaşayan ülkeler bu yetersizlikleri diğer ülkelerden mal/hizmet ithal ederek, üretim fazlalığı yaşayan ülkeler ise mal/hizmet ihraç ederek ekonomik dengelerini kurmaya çalışırlar. Uluslararası ticarete arz-talep dengesi söz konusudur,
- Ülkeler arasında Mal/Hizmet Fiyatlarındaki Farklılıklar: Malın/hizmetin üretim maliyetini etkileyen etmenler vardır. Üretimde kullanılan teknolojiler ve üretim

faktörleri malın/hizmetin üretim maliyetini etkilerken mal ve hizmet fiyatlarını da etkilemektedir. Bu da ülkeler arasındaki aynı mal ya da hizmete farklı fiyatlar konmasına neden olmaktadır,

- Mal Farklılaştırılması: Aynı türdeki malların; ülkeden ülkeye kalitesinin, renginin, tasarımının, paketlemesinin ve satış sonrasındaki hizmetlerinin değişiklik göstermesi ülkeleri uluslararası ticarete yöneltmektedir,
- Politik ve Kültürel Nedenler: Ülkeler arasındaki politik ve kültürel iş birlikleri, ülkeler arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri de etkilemektedir. Politik ve kültürel olarak iş birliği içerisinde olan ülkeler arasında haliyle dış ticaret de gelişmektedir.

1.2.2.3. Uluslararası ticarete ödeme şekilleri

Uluslararası ticarete önem arz eden konuların başında ödeme yöntemi gelir. Küreselleşen dünya düzeni içerisinde teknolojinin gelişmesi ve dijital platformların yaygınlaşması ödemeler üzerinde de etkili olmaktadır. Mal ya da hizmet ihraç eden firma sunduğu mal ya da hizmetin bedelini zamanında ve talep ettiği biçimde teslim almayı ister. Bunun karşılığında mal veya hizmet ithal eden firma da taleplerinin zamanında ve düzgün bir şekilde teslimini bekler. Ancak uluslararası ticarete ülkelerin farklı zaman dilimlerinde yaşıyor olması, farklı dilleri kullanıyor olması, ticaret mevzuatlarının birbirinden ayrı oluşu gibi nedenlerle sıkıntılar yaşanabilmektedir. Uluslararası ticarete kullanılan ödeme yöntemini ticareti gerçekleştiren firmalar ve bu firmaların beklentileri belirlemektedir. Farklı ödeme yöntemlerinin ortaya çıkmasında aşağıdaki nedenler etkidir (Argın ve Bakkalcı, 2011):

- Sektörel bazdaki yerleşmiş gelenekler
- İhracatçı-ithalatçı arasındaki güven
- Ülkelerin ticaret politikası
- Firmaların/ülkelerin nakit ödeme potansiyelidir.

Uluslararası ticaretteki ödeme yöntemlerinde ödeme kimi zaman ihracatçının kimi zaman da ithalatçının lehine gerçekleşebilmektedir. Bu sebeptendir ki ticarete kullanılması gereken ödeme yöntemi tarafların kendi arasında imzalayacakları alım satım sözleşmesiyle belirlenmektedir. Sözleşme şartları tespit edilirken alıcının ve satıcının konuyla ilgili ülke kanunlarının yanında yine konuyla ilgili uluslararası kanunlar da dikkate alınmaktadır (Güven, 2015).

Alıcı ve satıcı arasında hazırlanan yazılı sözleşmeler hukuki olarak ispatlayıcı ve bağlayıcı nitelik taşıması sebebiyle ticari ilişkilerde çok önemlidir. Bu sözleşmeler taraflar arasında çıkabilecek muhtemel anlaşmazlıkları önlemede ve doğacak riskleri asgariye indirmede etkilidir. Sözleşmede malla/hizmetle ilgili bütün ayrıntılarla beraber malın/hizmetin bedelinin de belirtilmesi gereklidir (Onursal, 2013). Yine sözleşmede ödeme yönteminin de belirtilmesi gerekir.

Uluslararası ticarete ticareti gerçekleştirecek olanların farklı coğrafyalarda yaşıyor olmaları ve birbirlerini yeterince tanımamaları ticaretin gerçekleşmesini zorlaştırmaktadır. Zorluğun ortaya çıkmasındaki nedenlerden en büyüğü güven sorunudur. Bu güven sorununun aşılmasında bankaların aracılığı etkili olmaktadır. Bankalar dış ticarete aracılık görevini üstlenirse güven sorunu çözülmektedir. Uluslararası ticarete bankaların işlevi, ödemenin gerçekleşmesine aracılık etmektir.

Gerçekleştirilen ticarete, ticaret bedelinin satıcıya hızlı, güvenli, kolay, aynı zamanda düşük maliyetle ulaştırılabilmesi için ödeme biçimleri mevcuttur. Bu ödeme yöntemleri; peşin ödeme, mal kabul ödeme, vesaik karşılığı ödeme, kabul kredili ödeme ve akreditifli ödeme şeklinde sınıflandırılabilir (Takım, 2015).

1.2.2.3.1. Peşin ödeme

Peşin ödeme yöntemi, ihracatçının ihraç ettiği mal bedelini, ithalatçının malı teslim almadan önce gerek banka gerekse alıcının kendi ya da yetkilendirdiği kişi veya alıcı namına çalışan üçüncü kişiler tarafınca ihracatçıya peşin şekilde ödenmesidir (Kaya, 2011). Başka bir ifadeyle “peşin ödeme yöntemi” alıcının alım öncesinde malın bedeli olan miktarı satıcıya ödediği yöntemdir. Mal bedeli ihracatçı tarafından tahsil edildikten sonra malları ithalatçıya yönlendirir. Yani bu ödeme yönteminde fiili ihracat gerçekleşmeden mal bedeli ihracatçı tarafından alınmaktadır. Bu durum ithalatçı için bir risktir. İthalatçı ödemesini yapmasına rağmen satın aldığı malları teslim alamamak zamanında teslim alamamak ya da beklenen nitelikte teslim alamamak riskleri ile karşılaşabilir. Ayrıca mal sevkiyatında ihracatçıdan ya da ülke koşullarından doğan sebeplerle aksama ya da gecikme yaşanabilir. Bu ödeme yönteminde satıcı için herhangi bir risk söz konusu değildir. Bu ödeme yöntemi için alıcının satıcıya bir çeşit kredi açtığı düşünülebilir. İthalatçının satın aldığı malların bedelini peşin olarak ödemesine rağmen mal ihraç edilemez veya ihracattan elde edilen bedeli mahsuben veya tasfiye ile iadesi mümkün olmazsa ithalatçı zorluk yaşayabilir (Öztürk, 2012). İhracatçıların peşin ödeme yöntemini seçme nedenleri; ithalatçının ödeme de yeterli güveni verememesi, ithalatçının

ülkesinde politik ve ekonomik istikrarsızlıkların olması ve satılan malın alıcı için özel üretim olup başkasına satılması mümkün olmaması durumlarıdır. İthalatçının peşin ödeme yöntemini seçmesinin nedenleri ise almak istediği malın az miktarda bulunması malı almak zorunluluğunun da olması ve ihracatçıya güveninin tam olması durumudur. Yine ithalatçı peşin ödenmesi durumunda indirim olması halinde bu yöntemi tercih edebilir (Yıldırım Keser, 2012).

Uluslararası pazarda ticareti yapılan malın/hizmetin tek elde olması ya da bu mala/hizmete aşırı talebin bulunması ihracatçının lehine bir durumdur. İhracatçı bu durumda ithalatçıyı peşin ödemeye ikna eder. Peşin ödeme sisteminde işleyiş şu şekilde gerçekleşmektedir (Güven, 2015):

- İhracatçıyla ithalatçının arasında ticaret (alım-satım) sözleşmesi imzalanır. Söz konusu sözleşme ticareti yapılan malın/hizmetin nitelikleri ve ödemenin peşin ödeme yöntemiyle yapılacağı belirtilir
- İthalatçı malın/hizmetin bedelinin ödenmesi adına talimat vermek için proforma fatura ile bankasına (amir bankaya) başvurur
- İthalatçının talimatınca amir banka malın/hizmetin bedeli olan miktarı satıcının ülkesinde bulunan bir muhabir bankaya ya da direkt alıcının bankasına transfer eder
- Malın/hizmetin bedelinin transferinin yapıldığı banka ihracatçının parasını ihracatçının hesabına kaydedip ve malın/hizmetin karşılığı olan bedelin tahsil edildiğini ihracatçıya haber verir
- İhracatçı, satacağı malın/hizmetin karşılığı olan parayı tahsil ettikten sonra malları/hizmetleri alıcıya iletmek üzere sevk için yüklemesini yaptırır. Fiili ihracatla beraber yüklemeye ait belgeler de ithalatçıya verilmek üzere gönderilir. İthalatçının bankası, gönderilmiş olan vesaiki ithalatçıya teslim eder. İthalatçı vesaikle malları/hizmetleri gümrükten teslim alır.

Peşin ödeme yöntemi üç farklı şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Nakit ödeme, havale ile ödeme ve prefinansman ile ödeme olarak sınıflandırılan peşin ödeme şekillerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:

- **Nakit ödeme:** Bu yöntemde ihracat bedeli olan para ihracatçı firma ya da onun kanun önündeki temsilcisi veya ithalatçı firma tarafından ihracatçının ülkesine nakit olarak getirilmektedir. İhraç bedeli, gümrükten ihracatçının ülkesine giriş yaparken gümrük yetkilisine bildirilir. Nakit Beyan Formu (NBF) ile bu bedelin

ihracat bedeli olduğu belirtilmelidir. NBF'yi ibraz eden kişi kimliğinin tespitini yaptırır. Aynı zamanda ihracatçıdan da yazılı beyan alınmalıdır. Çekle veya kredi kartıyla da peşin ödeme yapılabilir. Fakat eğer kredi kartı ile ödeme yapılacaksa bu kartın yurtdışından bir bankanın kredi kartı olmalıdır (Çelik, Kalaycı, Sandalcılar, 2016).

- **Havale ile ödeme:** İthalatçı almak istediği malın bedelini ülkesinde bulunan bankalardan birine kendi ulusal para birimi cinsinden yatırır. Akabinde bu bankanın muhabiri yatan paranın karşılığının ihracatçı firmaya ödenme için talimat verir. İhracatçı bu parayı muhabir banka aracılığı ile tahsil eder. Günümüz bankacılık sisteminde yapılan havaleler genellikle bankalar arası SWİFT haberleşme sistemi ile çevrimiçi olarak gerçekleştirilmektedir (Onursal, 2013). Havale ile ödeme, peşin ödeme yöntemi türleri arasında en fazla tercih edilendir.
- **Prefinansman:** Havaleyle yapılan peşin ödeme ithalatçı için büyük risk taşımaktadır. İhracatçının parayı alıp ihracatı gerçekleştirilmeme gibi bir ihtimalin olması riski doğurmaktadır. Sonrasında ihracatçı, ithalatçının ödediği miktarda parayı iade etse de ithalatçının faizlerden kaynaklı zararı olacaktır. Prefinansman yöntemi bir ön ödeme biçimidir. Prefinansmanda ithalatçı ihracatçının bankasından ihracatçıya kefil olmasını talep eder. Böylelikle ihracatçının bankası ithalatçıya ödeme garantisi vermiş olur. Ancak bir bankanın ihracat yapana kefil olmasının koşulu, ihracatçının bankadan kredi kullanan müşteri olmasıdır. Banka sağladığı bu garantiye karşılık olarak genellikle ihracatçıdan aylık %1'lik bir oranda ücret almaktadır. İhracatın gerçekleşmediği durumlarda banka anaparayı ve faizini satıcıdan tahsil eder (Akın, 2008'ten aktaran: Mustafa, 2010). Prefinansman kredileri usul ve esasları, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası usul ve esasları doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Prefinansman kredisi yöntemi ile gerçekleştirilecek olan ihracat işlemlerinde, gümrük beyannamesinde ihracatın prefinansman ödeme yöntemi ile yapıldığını belirten ifadenin olması gereklidir. Kalan bütün hususlar peşin bedel hükümleri uyarınca yapılır.

1.2.2.3.2. Mal mukabili ödeme

Mal mukabili ödeme peşin ödeme yönteminin tam tersi olan bir ödeme yöntemidir. Bu yöntemde ihraç edilen mallar varış noktasına ulaştıktan ve ithalatçının malları teslim alması sonrasında ödemenin tahsil edilmesi söz konusu olur (Cantekin, 2012). Mal mukabili ödemede peşin ödeme yapılmadan ya da poliçe düzenlenmeden

ihracatçı sattığı malı alıcıya gönderir ve alıcı da mallarla ilgili evrakı aldığı tarihte veya daha önceden belirlenmiş olan tarihte mal bedelini ihracatçıya öder (Yıldırım Keser, 2012). Mal mukabili ödemede alıcı ve satıcı birbirlerini tanır ve karşılıklı gelişmiş güvenle ticaretlerini gerçekleştirir. Bu ödeme türü ihracatçı için risk taşır. Çünkü mallarını gönderdiği halde bedelini alamama, zamanında alamama ya da kesinti ile alma gibi birtakım riskler mevcuttur. Mal mukabili ödeme yöntemi yurtdışı şubeleri olan ya da yurtdışında üretim birliği bulunan ihracatçının kendisine ait olan ithalatçıya mamul, yarı mamul, hammadde gönderiminde kullanılır (Güven, 2015). Bu ödeme yöntemi ithalatçılar için ideal bir ödeme yöntemidir. Mal mukabili ödemede herhangi bir bankanın garantisi söz konusu olmamaktadır. Bu ödeme yönteminde peşin ödeme yönteminin aksine bu sefer de ihracatçı ithalatçıya bir çeşit kredi vermiş olmaktadır. Mal mukabili ödeme yönteminde ithalatçı gelen malı teslim alır. Fakat bu malın henüz sahibi değildir, sadece malı elde tutma yetkisini almış sayılmaktadır. Malların mülkiyet devri, mala ait devir teslim işlemlerinin gerçekleştirilip belgelerin ithalatçıya teslim edilmesi ile mümkün olur (İGEME, 2009). Mal mukabili ödemede ödemeler, konşimento tarihine ya da fatura tarihine bakılarak bu belgelerin düzenlenmesinin üzerinden 30, 60 ya da 90 gün geçtikten sonra yapılır. Mal mukabili ödeme ihracatçı için risk taşısa da uluslararası ticarete sıkça kullanılmaktadır. Sıkça kullanılmasının sebebi yöntemde işlem kolaylığının olması ve ödeme maliyetinin düşük olmasıdır. Mal mukabili ödeme sisteminde işleyiş şu şekilde gerçekleşir (Güven, 2015):

- İhracatçıyla ithalatçı arasında alım-satım sözleşmesi düzenlenir. Sözleşmede ihracata konusu malın nitelikleri ile teslim ve ödeme yöntemi belirlenir,
- İhracatçı sözleşmede belirlenen koşullara göre ihraç malını sevk eder,
- İhracatçı sevk belgelerini kendi bankasına verir. Sevk belgeleri postaya da kurye ile de gönderilebilir,
- İhracatçının bankası söz konusu sevk belgelerini ithalatçının bankasına gönderir,
- İthalatçının bankası sevk belgelerini ithalatçıya verir,
- İthalatçı malı gümrükten teslim alır ve ihracatçıyla anlaşmış olduğu tarihte parayı kendi bankasına yatırır,
- İhracatçının bankası ihracatçıya parasını öder yapar.

1.2.2.3.3. Vesaik mukabili ödeme

Bu ödeme yönteminde ihracatçı sattığı malın ihracat işlemlerini tamamladıktan sonra ihracatın gerçekleşmiş olduğunu gösterir belgeleri tahsilat için bankasına verir ve

ardından tahsil vesaikini almış olan banka ödeme veya kabul karşılığı vesaiki ithalatçıya teslim eder. Bu yöntemle henüz ithalatçı malı teslim almadan ihracatçının göndermiş olduğu belgeleri mukabilinde mal bedelini tahsil eder. Tahsil emrinde “vesaikin görüldüğü üzere ödenmesi” ya da “poliçenin kabul edilmesi” koşullarından hangisi ile alıcıya teslim edileceği faizin ve komisyonunun kim tarafınca ödeneceği, malın bedelinin hangi yöntemle transfer edileceği, malın bedelinin ödenmemesi halinde neler yapılacağı gibi hususlar yer alır (Toroğlu, 2013). Bu ödeme yönteminde bankalar ödemenin yapılmasını taahhüt etmez fakat ödeme yapılmaksızın veya poliçe kabul edilmeksizin vesaiki ithalatçıya teslim etmedikleri için ihracatçı açısından güvenlidir (Onursal, 2000).

Vesaik mukabili ödeme yönteminde şayet banka aval veya garanti vermediyse tahsilat işleminden başka sorumluluk üstlenmez. Banka sadece kendisine tahsilat için ibraz edilen belgelerin ithalatçıya iletilmesinin ve mukabilinde mal bedelinin tahsilinin aracılığını yapar ve bu aracılık karşılığı komisyon elde edilmesi ile ilgilenir. Vesaik mukabili ödeme yönteminin iş akışı şu şekildedir (Onursal, 2000):

- İthalatçıyla ihracatçı arasında alım-satım sözleşmesi yapıp ödemenin “vesaik mukabili ödeme” yöntemi olduğu bu sözleşmenin içeriğinde belirtilir,
- İhracatçı sözleşme koşullarına uygun şekilde malı sevke hazırlar ve sevk eder,
- İhracatçı sevk ettiği malların fatura, konşimento, menşe şahadetnamesi gibi belgelerini, talimat kısmına “bedelli tahsil /poliçe kabulü” koşulu ekleyerek bankasına ibraz eder,
- İhracatçının bankası vesaiki inceleyerek römiz mektubu düzenleyip tahsil talimatı ile vesaiki ithalatçının bankasına gönderir,
- İthalatçı ödeme yapmadan önce vesaiki inceleyebilir fakat ihracatçının özel izni olmaksızın malları önceden kontrol edemez İthalatçı vesaiki almak için bankasına gidererek vesaik ödeme karşılığı teslim edilecekse bedelini öder; kabul karşılığı teslim edilecekse poliçeye kaşesini basar ve imzalayıp vesaiki teslim alır,
- İthalatçı teslim almış olduğu vesaik ile malı çeker,
- İthalatçının bankası malın bedeli olan parayı ihracatçının bankasına transfer eder,
- İhracatçının bankası malın bedeli olan parayı ihracatçıya öder.

Vesaik mukabili ödeme yönteminde kullanılan belgeler aksine bir şekil karara bağlanmadıysa, ICC (International Chamber of Commerce)’nin “Tahsiller için Yeknesak Kuralları” olan URC 522 (Uniform Rules for Collections, ICC Publication Nr.522)’ye

tabi olarak işlem yapılır. Satıcı bankasına tahsil talimatını verirken tahsil işleminin URC 522'ye göre yapılacağını bankaya bildirir. İthalatçının bankasına gönderilmiş olan römiz mektubunun üstüne “URC 522” ibaresi yazılmalıdır (Boztürk, 2007).

1.2.2.3.4. Kabul kredili ödeme

Kabul kredili ödeme yöntemi ithal edilen malın bedelinin belirli bir vadede ödeneceğini taahhüt eder ve bu ödeme vadeli bir poliçe aracılığı ile gerçekleştirilir. Bu yöntemle ihracatçı, ithalatçıyı vade boyunca finanse etmiş olur. İthalatçı bu ödeme yöntemi ile satın aldığı malın bedelini malı kendi sattıktan sonra ödeme yapma olanağına sahip olur. Kabul kredili ödeme yöntemi, “mal kabul ödeme” yöntemine benzer fakat mal kabul ödeme yönteminden farklı olarak, ihracatçıda ithalatçıdan alacağı parayı temsil etmekte olan bir “kıymetli evrak” vardır. Ayrıca ithalatçı da vadeli poliçeyi vadesi dolmadan iskonto ettirme gibi bir avantaja da sahip olmaktadır (Çelik vd., 2016).

Kabul kredili ödeme vesaike beraber ibraz edilen poliçenin ithalatçı ve ithalatçının bankası tarafından kabulünün akabinde kullanılabilir. Bu ödeme yönteminde bankalar ithalatçı ve ihracatçıya aracılık edip mukabilinde komisyon alırlar. Satıcı gerçekleştirilmiş olan ihracat için bir poliçe hazırlar ve hazırladığı bu poliçeyi öbür vesaike ekleyip ithalatçının bankası vasıtasıyla ithalatçıya gönderir. Şayet ithalatçı poliçeyi kabul ederse poliçeyi imzalayarak borcu kabul etmiş olur. Alıcının bankası poliçeye vurulan “kabul edilmiştir” kaşesi ile poliçenin bir kopyasını satıcıya gönderir. Kalan işlemler de belirlenen ödeme şekline uygun olarak gerçekleştirilir (Toroslu, 2013).

Poliçeler, vadesiz poliçe ve vadeli poliçe olmak üzere iki türdür. Vadesiz poliçede, poliçe bedeli hemen tahsil edilirken vadeli poliçede poliçe bedeli taraflarca belirlenen tarihte tahsil edilir. Vadeli poliçe alıcıya satın aldığı malları satın elde ettiği para ile borcunu ödeme kolaylığı sağlayan bir çeşit kredidir. Bu kredi satıcıdan alıcıya verilmiştir. Vadeli poliçede satıcı vadeden kaynaklı faiz kaybını da malın/hizmetin bedeli üzerine ekleyerek fiyatı belirler (Mustafa, 2010).

Uluslararası ticarete kabul edilmiş poliçe hukuki bir dayanaktır. Kabul edilmiş poliçenin hukuki bağlayıcılığı ihracatçının satışını gerçekleştirdiği mal/hizmet bedelini alacağına dair bir güvencedir. Bu ödeme yönteminin uygulanması sürecinde bazı sıkıntılar doğabilmektedir. Vadeli poliçenin kabul edilmemesi halinde, malların/hizmetlerin satıcıya iadesi veya farklı bir alıcı bulana kadar yabancı bir ülkede sigortalanarak depolanması satıcıya büyük mali yük getirir. Karşılaşılan sıkıntılardan birisi de alıcının vesaike olarak malların mülkiyetini kendi üzerine aldıktan sonra malın

bedeli olan poliçeyi kabul etmemesinden doğmaktadır. Böyle bir durumda da yine ihracatçı sıkıntı yaşamakta ve yurtdışında hukuk mücadelesi vermek durumunda kalmaktadır. Bu tür sıkıntılarla karşılaşılması için düzenlenen alım-satım sözleşmesine gerekli maddelerin ve ek talimatların ihracatçı tarafından konulması istenebilir (Şahin, 2006). Bu ödemede yönteminde banka eğer aval veya garanti vermediyse yalnızca vesaikin ulaştırılması ve tahsile aracılıkla sorumludur. Kabul kredili ödemenin de çeşitleri mevcuttur. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- **Kabul kredili mal mukabili ödeme:** Mal mukabili ödemede alıcı ilk olarak malı gümrükten çeker sonra da alım-satım sözleşmesinde belirlenmiş olan vadeye göre mal bedeli olan miktarı öder. Kabul kredili mal mukabili ödeme de ise ödemenin yapılması gereken sürede alıcı poliçeyi kabul eder poliçe vadesi geldiğinde de ödemesini yapar. Bu yöntem süre açısından alıcıya ikinci bir finansman olanağı sağlar.
- **Kabul kredili vesaik mukabili ödeme:** Bu ödeme yönteminde malların alıcıya gönderiminden sonra, banka malın bedelini tahsil yerine poliçeyi alıcıya kabul ettirip ya da poliçenin kabulüne kendisinin de avalini vermesiyle vesaiki alıcıya teslim edip, akabinde de poliçenin vadesi gelince malın bedelinin satıcıya ödenmesi işlemine aracılık ettiği ödeme yöntemidir.
- **Kabul kredili akreditifli ödeme:** Bu tür ödemede satıcı akreditif koşullarına uygun olan vesaiki bankaya ibraz edince malın bedelini peşince tahsil etmeden, bankaca kabul edilmiş poliçenin vadesinde ödenecek olduğunu taahhüt altına alan ödeme yöntemidir. Poliçe vesaik ekine eklenip, teyitli akreditifte teyit bankasının adına, teyitsiz akreditifte genellikle amir banka adına düzenlenir.

Kabul kredili ödemenin iş akışı ise şu şekilde gerçekleştirilmektedir (Mustafa, 2010):

- İthalatçıyla ihracatçı (alıcıyla satıcı) arasında alım-satım sözleşmesi tanzim edilir ve sözleşme üzerinde ihraç edilen malın nitelikleriyle teslim ve ödeme türü de belirtilir,
- İhracatçı sözleşme üzerinde belirtilen nitelikte malları alıcının ülkesine gönderir,
- İhracatçı malla beraber ilgili vesaiki ve ekinde de poliçeyi bankasına teslim eder,
- İhracatçının bankasıyla ilgili vesaiki ve poliçeyi alıcının bankasına gönderir,
- Alıcının bankası ilgili vesaikin gelmiş olduğunu alıcıya haber verir,

- Alıcı eğer poliçeyi kabul edecekse poliçe üzerine “accepted” ibaresini yazıp imzasını atar. Alıcı poliçeyi kabul edince alıcının bankası alıcıya mallarını alabilmesi için ilgili vesaiyi teslim eder,
- Kabul edilmiş ve imzalanmış olan poliçe ihracatçının bankasına gönderilir ve ihracatçının bankası da poliçeyi ihracatçıya teslim eder,
- İhracatçı poliçeyi isterse vadesi gelene kadar bekletir isterse de vadesi dolmadan iskonto ettirebilir. Poliçenin ihracatçının ülkesinde bir bankaca iskonto edilebilmesi için alıcının bankasının ilgili poliçeye “aval” vermiş olması gerekmektedir.

1.2.2.3.5. Akreditifli ödeme

Uluslararası ticarete kullanılan ödeme yöntemlerinden yukarıda bahsi geçen ödeme yöntemlerinde alıcı ve satıcı için eşit oranda risk taşıyan, eşit oranda avantaj sağlayan, eşit oranda sorumluluk yükleyip aynı zamanda da hem alıcıyı hem satıcıyı koruyan bir ödeme yönteminin olması ihtiyacı akreditifli ödemeyi ortaya çıkarmıştır (Demir, 2010).

Akreditif TDK'nin İktisat Terimleri Sözlüğünde (2004) akreditif terimi, Dış alımcı tarafından dış satımcı adına bir bankaya açtırılan, malın sözleşme koşullarına uygun olarak gönderildiğinde dışsatımcıya ödeme yapılacağına güvence veren, miktarı ve süresi belirli bir kredi hesabı şeklinde açıklanmıştır.

Akreditifli ödeme koşullu bir banka garantisidir. Akreditif koşullarına uyulduğu ve gerekli uygun belgelerin bankaya verilmesi halinde, satıcıya malının bedelinin ödeneceğini garanti veren ödeme yöntemidir (Bağrıaçık ve Kantekin, 1998). Şahin'e (2006) göre akreditif; ihracatta mal bedelinin ödenmesiyle ilgili olarak alıcının ve satıcının alım-satım sözleşmesinde belirtilen sorumluluklarını ifa etmelerinin ardından ilgili evrakı ibraz etmeleri koşuluyla ödemenin gerçekleştirilebileceğine dair alıcının bankasınca tanzim edilen bir nevi yazılı teminattır, koşullu bir ödeme taahhüdüdür.

Gürsoy'a (2006) göre akreditif, alıcının emri ile bir bankanın belli bir miktara kadar parayı, belirlenmiş zaman zarfında belli evrak karşılığında ve öngörülen koşullar yerine getirilmesi kaydıyla, ihracatçıya ödeme gerçekleştireceğini veya ihracatçı tarafından keşide edilmiş olan poliçeleri “*kabul ve iştirâ*” edeceğini ihracatçıya karşı yazılı şekilde üstlenmesi olarak tanımlanır. Toroslu'ya (2013) göreyse akreditif; alıcının isteği doğrultusunda bankaca satıcıya verilen belirli koşulların tamamlanması koşuluyla sattığı malların/hizmetlerin bedelini ödeyeceğine garanti veren bir taahhüttür. Akreditif,

olması gereken iş akışı tamamlandığında alıcının emriyle alıcının bankasının satıcı namına ödeme gerçekleştireceğini garanti vermesidir. İthalatçı firma, kendi bankasına verdiği emirle ithal edeceği malın karşılığını ihracatçı firmanın bankasına, mal ihraç edildiği takdirde ödemeyi taahhüt ettiğini bir kredi mektubu ile bildirir. Bu kredi mektubu akreditiftir (Şirinpınar, 2012).

Öztürk'e (2012) göre akreditif; satıcı ve alıcı arasında söz konusu olabilecek güvensizliği, ödeme aşamasına banka itibarının katılmasıyla ortadan kaldıran, bütünüyle bankalar vasıtasıyla tamamlanan, satıcı ile alıcı bakımından en garantili ödeme biçimidir. Utkulu vd.'ne (2013) göre banka komisyonlarından kaynaklanan yüksek maliyetler yüzünden akreditifli ödemeden kaçınılmaktadır.

Akreditifli ödemede banka, belge konusu olan malların/hizmetlerin gerçekte var olup olmadığını veya değerini, tanımını, miktarını, ağırlığını, kalitesini, durumunu, ambalajını, teslimatını garanti etmez. Aynı şekilde belge konusu malları/hizmetleri gönderenin, taşımacının, navlun komisyoncusunun, malı sigorta edenin, alıcının ve herhangi diğer bir kişinin iyi niyetini veya eylemlerini ve/veya ihmallerini, mali durumlarını, icraatını veya ticari itibarını dikkate almaz ve bunlarla ilgili hiçbir sorumluluğu veya yükümlülüğü kabul etmez (Şanlı ve Ekşi, 2006). Akreditifli ödemede banka yazılı olarak sorumluluk altına girer ve ödeme iş akışında aracı olmaktadır. İhracat firması sözleşme koşullarının gerçekleştirildiğine dair “fatura, konşimento, menşe şahadetnamesi” benzeri evrakı belirlenmiş olan sürede bankaya sunarak belirlenmiş koşulların gerçekleştirildiğini göstermesiyle ihracatçı firmaya mallarının karşılığı olan miktarda para ödenmektedir. Akreditifli ödemede ihracatçı firma gerekli koşulları gerçekleştirdiğinde ithalatçı firma malların karşılığı olan miktarda parayı ödemesi de ithalatçı firmanın bankası olan amir bankaca ödemenin gerçekleştirileceği güvence altına alınmış olmaktadır. Bu nedenle ihracatçı firmanın üzerine düşen yükümlülükleri gerçekleştirmesi halinde herhangi bir risk kalmamaktadır. Fakat yine de ihracatçı firma için risk olabilmektedir. İthalatçı firmanın ülkesinin savaş halinde olması ya da döviz çıkışına getirilmiş olan kısıtlar bu risklere örnektir.

Akreditifte tarafların sayısı dördür, bunlar;

- i. Amir (Applicant): İthalatçı firma (Alıcı)
- ii. Amir Banka (Issuing Bank): Akreditifi açan banka
- iii. Lehtar (Beneficiary): İhracatçı (Satıcı)

iv. İhbar/Teyit eden banka

Akgüç'ün (2009) Dış Ticaret Finansmanı adlı çalışmasında belirttiği gibi akreditifli ödeme yönteminde, ödeme sorumluluğu akreditifi açan bankaya (amir bankaya) aittir. Amir banka, akreditif koşullarına uygun evrakın sunulması (ibraz) karşılığında; “ödeme yapmakla veya poliçeyi kabul etmekle ya da poliçeyi satın almakla ve yetkili kıldığı bankaya geri ödeme yapmakla (ramburse etmekle)” sorumludur. Amir banka bu sorumluluğu direkt, bir şubesinin, bürosunun vasıtasıyla ifa edebileceği gibi, bu konuda başka üçüncü bir bankayı (rambursman bankasına) da yetkili kılabilir. Akreditifli ödemede rambursman bankası, taraf değildir. Akreditifli ödemenin iş akışı şöyledir:

- Alıcı ile satıcı arasında ön görüşme (sözleşme) düzenlenir,
- Amirin (satıcının) bankasına başvurarak akreditifi açtırır,
- Amir banka akreditif küşadını hazırlayarak lehtar bankaya gönderir,
- Lehtar banka küşadı inceleyerek satıcıya akreditifin ihbarını yapar (Teyit verilmeksizin veya teyit verilerek),
- Satıcı akreditifi analiz eder ve malı sevk eder,
- Satış evrakı lehtar bankaya sunulur,
- Akreditif teyitliyse yedi iş günü sonrasında lehtar banka satıcıya ödemeyi yapar ve evrakı gönderir,
- Amir banka evrakı alıcıya (amire) sunar ve mal bedelini tahsil eder,
- Akreditif teyitsizse amir banka mal bedelini havale eder,
- Satıcıya mal bedeli ödenir.

Kısaca iş akışı: Akreditifi alıcının bankası (amir banka) açar. Akreditifte istenen koşullar “küşat mektubu” diye adlandırılan evrak vasıtasıyla satıcının bankasına bildirilir. Satıcı istenen koşullarda malı gönderip gerekli vesaiki bankaya ibraz edince malın bedelini tahsil eder (Öztürk, 2018). Amir bankaca tanzim edilen “akreditif küşat mektubu” aşağıdaki bilgileri içermelidir (Özalp, 2004):

- Amir bankaya ait bilgiler (adı ve adresi)
- Akreditif işlemleri için verilen banka referans numarası
- Akreditifin vadesi
- Alıcı (amir) bilgileri (adı ve adresi)
- Satıcı (lehtar) bilgileri (adı ve adresi)
- Akreditifi ihbar/teyit eden banka (bu banka çoğunlukla satıcının kendi bankası olur) bilgileri (adı ve adresi)

- Akreditifin miktarı ve döviz cinsinden karşılığı
- Akreditifte belirtilmiş olan ödeme türü
- Satıcının kısmî sevk izninin olduğu/olmadığı
- Malın sevkini yapacak araçtan başka bir araca aktarım yapılmasının izninin verildiği/verilmediği
- Malın taşıyıcı firmaya teslim olduğu yer ve bu işlem için verilmiş olan son tarih
- Malın gideceği yerin adı
- Bankanın ödemeyi yapmasının öncesinde satıcının bankasına ibraz etmesi gerekli evrakın çeşidi ve miktarını içeren liste
- Akreditif vadesi içinde, taşımaya ilişkin evrakın verildiği tarihten itibaren diğer belirli evrakın ibraz edilmesi için verilen süre
- Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP)'de açıklanmış olan hususlarda, amir bankanın belgelerin sahte olup olmadığından, bilgilerin doğruluğundan yükümlü olmadığı
- Teyit durumu ve masraflar
- Satın alınan malların ithali için gerekli evrak akreditifte ibraz edilecek vesaik kapsamında belirtilir. Bu belgeler; ticari evrak, resmi evrak, sevkiyat evrakı, sigorta evrakı ve finansman evrakıdır.

Akreditif; ödeme koşulu, verdiği güvence, ödeme vadesi ve finansman nitelikleri bileşenleri baz alarak türlere ayrılmıştır. Söz konusu bileşenlerdeki farklı durumlardan kaynaklı olarak farklı akreditif türlerine gereksinim olmuştur. Akreditif türleri şu şekildedir (Topal, 2021):

- Dönülebilir (kabili rücu) akreditif
- Teyitsiz akreditif
- Teyitli akreditif
- Rotatif akreditif (yenilenebilen akreditif)
- Devredilebilir akreditif
- Vadeli akreditif
- Görüldüğünde ödemeli akreditif
- Kırmızı şartlı akreditif
- Yeşil şartlı akreditif
- Karışık ödemeli akreditif.

1.1.3. Dünyada bankacılık sektörü

Globalleşen dünya düzeni içerisinde global ekonomide bugün gelinen nokta bankaların ve bankacılık sisteminin ekonomi dünyasının en başta gelen bileşenlerinden birisi olduğu rahatlıkla dile getirilebilir (Çivi, 1985).

Tarihsel sürece bakıldığında ilk bankacılık faaliyetlerinin milattan önce başladığına dair olan düşünceleri destekler nitelikte belgeler milattan önce 3500'e ait olup arkeologlar tarafından Mezopotamya Uruk'ta bulunan Kızıl Tapınak'ta bulunmuştur. O dönem insanları kendilerince değer arz eden varlıklarını tapınaklara ve orada bulunan din adamlarına emanet ederdi. Din adamları da bu emanetleri ellerinde işe yaramadan tutmayıp başka insanlara bugünün faiz ödünç olarak vermekteydi. Bu durumun bugünkü bankaların uyguladığı kaynak aktarma işlevlerinin ilkel hali olduğu düşünülebilir (Çivi, 1985).

M.Ö. 2000'li yıllara tarihlendirilen Hammurabi Kanunları'nda o günkü anlamdaki bankacılık sistemini şekillendiren hükümler bulunmaktaydı. Bu hükümlerle; tapınakların uyguladığı borç verme işlemlerinin, verilen borçların tahsil yöntemlerinin, alınacak faiz oranlarının, rehin verme, ipotek etme ve kefalet biçimleri düzenlenmiştir (Günel, 2001: 5).

Antik Yunan döneminde "Trapezites" adı verilen bankerlerin bulunduğu bilinmektedir. Site meydanlarına konmuş "trapeze" adlı yamuk masalarda halk toplanıp günlük konularla birlikte ticaret üzerine konuştukları düşünülmektedir. Sonrasında bu alışkanlığın Roma döneminde de devam etmiş, aynı masalar etrafında para-kredi ticareti yapmışlardır (Çivi, 1985). Bu dönemde Parthenon ve Apollo Tapınakları insanların emanetlerini almış, para basmışlar ve ödünç para vermişlerdir. Bu tapınaklar devlet denetiminde olmuştur. Yine ilk devlet bankaları da yine Antik Yunan'da kurulur. Bankerler faiz oranlarını çok yüksek tuttukları için her site kendisine bir devlet bankası kurmuştur. Bankacılık krizinin ilki de Atina Sitesi'nde yaşanır. Bu krizin aşılması bazı borçların silinmesi ve paranın borçluların lehine olacak şekilde yeniden değerlendirilmesi yoluyla olmuştur (Günel, 2001).

Bankalar ve bankacılığın tarihinin ilk çağlara kadar uzanmasıyla beraber, bankerlik sisteminin asıl orta çağda yaygınlaştığı görülür. Paranın ticaretini yapan bankerler yine emanet, faiz, ipotek gibi bankacılık işlemlerini gerçekleştirmekteydiler. Bu durum Avrupa'nın kıyı bölgelerinde bulunan kentlerinde, buralarda gerçekleştirilen deniz ticaretinden kaynaklı olarak daha çok gelişir. Banka kelimesi, İtalyancadaki

“banko” kelimesidir. İşletme olarak ilk banka 1157’de Venedik’te kurulmuştur. 15. yüzyıla girdikten sonra bankacılık hızlı bir şekilde gelişim göstermeye başlar. Bu doğrultuda 1401’de kurulan Barselona Bankası ve 1408’de kurulan Cenova Bankası örnektir. Bankaların gerçekleştirdikleri işlemlerdeki artış ve bankerlerin ekonomik olarak kalkınması, Avrupa’nın diğer ülkelerinin de dikkatini çekmiş ve bu ülkelerde de bankaların kurulmasını sağlamıştır. Söz konusu dönemde faaliyetlerini Farnkfurt’ta başlatan dönemin büyük bankeri Rothschild ailesi, bankerlik faaliyetlerine ileriki yıllarda Avrupa’nın farklı noktalarında da devam etmiştir. Bu dönemden sonra kurulan bankalardan adından söz ettirenler ve kuruluş yılları şöyledir: 1630’da Amsterdam Bankası, 1637’de Venedik Bankası, 1694’te İngiltere Bankası (Bank of England), 1800’de Fransız Bankası ve 1875’te adı Prusya Bankasına dönüşen Königliche Giro und Lehnbank. Endüstri 1.0 ile başlayan sanayileşmenin getirisi olarak artan ticaretle beraber bankaların kurulmuş oldukları merkezlerden dışarıya açıldıkları görülür. Bankalar ait oldukları ülkenin farklı şehirleriyle birlikte farklı ülkelerde de örgütlerini kurmuşlardır. Sanayileşme süreci ile birlikte, bankalar kurulduğu merkezlen dışında ulusal ve uluslararası örgütlenmelere yönelmişlerdir. Bankaların ve bankacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasının temel nedeni tacirlerin finansmanıdır. Dolayısıyla bankacılıktaki gelişme de bu doğrultuda olmuştur. Bankaların ve bankerlerin zamanla savaşları ve devletleri de finanse etmişlerdir. İngiltere ve Fransa krallıkları ile onların yaptıkları savaşlarda bu durum söz konusudur (Altay, 2016).

Amerika’da bugünkü anlamda bankacılık işletmelerinin ilki 1782 yılında kurulmuş olan Bank of North America’dır. Bank of North America’nın alandaki başarısı yeni bankaların kurulup işletilmesine öncü olmuştur. Bank of The United States ise 1791 yılında kurulmuş olup merkez bankası ve özel banka olma niteliğini bir arada taşımaktadır. Bu bankanın paradan ve krediden sorumlu olan bir kamu kurumu şeklinde çalıştığı görülür. 1863 yılında ABD’de Bankalar Kanunu çıkarılır. Bu kanunla eyalet bankaları ve ulusal bankalardan meydana gelen çiftli bankacılık düzeni kurulur. Bugünün Amerikan Merkez Bankası konumunda bulunan FED, 1913’te çıkarılmış olan yasayla kurulur (Mishkin, 1986).

Bankalar ilk faaliyet gösterdikleri zamandan 19. yüzyıla değin kendi öz varlıklarını kullanarak işlemlerini gerçekleştiren işletmelerdi. Fakat, 19. yüzyılla birlikte mevduat toplayıp, senetlere iskontolar uygulayarak ve sermaye piyasasında ihraç aracılığı yaparak kaynak kullandırma işlemine başlarlar. Bu gelişmelerle bankanın ekonomideki önemi gittikçe artmış ve bu kuruluşlar farklı faaliyet alanlarında uzmanlaşmışlardır.

1930'larla başlayan "Büyük Buhran"ın akabinde patlak veren 2. Dünya Savaşı'nın ardından savaşla harap olan yaşam alanlarının yeni baştan inşa edilmesini finanse etmek amacıyla kurulmuş olan "kalkınma ve yatırım bankaları" öne çıkmıştır. 1970'lerin başında gerçekleşen petrol krizi sonrası petrol satan devletlerin kazandıkları paraları bankalarda biriktirmeleriyle ortaya çıkan kaynaklarla aynı yıllarda "Bretton Woods para sisteminin" çökmesinin sonucu olarak banka sektörü birçok değişime uğrayarak yenilenmiş ve yeni ürünlerle yeni finans yöntemleri bulunmuştur. 1980'lerle birlikte bilgisayarlı teknolojilere geçmeye başlayan banka sektörü, 1990'larda internet bankacılığını ve elektronik bankacılığın ürünlerini hızla yaymıştır (O'hanlon ve Rocha, 1993). Bu gelişmeler banka sektöründe "ölçek ekonomisini" ön plana çıkarmış ve dünyadaki en büyük bankaları bile birleşme trendine sokmuştur. 2000'lerde, banka sektöründe büyük rekabet ortamı doğmuş, "bireysel bankacılık", "elektronik para" ve "elektronik bankacılık" hizmetleri önemli faaliyetler haline gelmiştir (Tutcuoğlu, 2010).

1.1.4. Türkiye'de bankacılık sektörü

Türk bankacılık sisteminin temelleri Osmanlı imparatorluğu zamanında atılmıştır 1847'de kurulmuş olan banka Bank-ı Dersaadet Osmanlı'daki ilk banka olup imparatorluğun hazinesinin giderlerini karşılama amacıyla Galata bankerlerinden ikisi tarafından kurulur ve böylelikle Türkler bankacılık sistemi ile Avrupa'dan 400 yıl sonra tanışmış olur. Bu gecikmenin ardından Osmanlı'nın sanayileşmedeki gecikmesi yine Osmanlı'da para ve kredi işlemlerinin yeteri kadar gelişmemesi banka sektörünü Osmanlı'da ortaya çıkışını geciktirmiştir. Kısaca ifade edilecek olursa Osmanlı'da ortaya çıkması sanayileşme ile gelen parasal ilişkilerde değil devletin hazinesindeki mali sıkıntıdan doğmuştur (Altay, 2019).

Cumhuriyet öncesinde faaliyet göstermiş olan bankaların çoğunluğu yabancı sermaye ile kurulmuştur. Aslında bu bankalar ülkede var olan yabancı şirketlerin finanse edilmesi amacıyla kurulmuştur. Osmanlı zamanında kurulmuş olup en önemli bankaların başında Osmanlı Bankası gelir. Bu banka Bank-ı Osmanî-i Şahane adıyla 1863'te kurulur. Bu banka, Osmanlı devletine kâğıt para basma ve hazinenin faaliyetlerini yürütme ile görevlendirilmiştir. Cumhuriyet kurulduktan sonra 1924 ile 1925 tarihli sözleşmeler ile bankaya verilmiş bu yetkiler geri alınır. Osmanlı zamanında kurulmuş olan ulusal banka pek yoktur. Bu dönemdeki ulusal bankacılığın ilk örneğini Mithat Paşa Niş Valisi iken 1863'te kurmuş olduğu "Memleket Sandıkları" olarak görürüz. Yine Mithat Paşa 1868'de milletin elinde az miktarda olan parayı, ihtiyaç sahibi olan diğer insanların kullanmasını

sağlamak adına ve Osmanlı halkına tasarrufu öğretmek maksadıyla 1868’de sermaye kullanmadan “İstanbul Emniyet Sandığı”nı kurar. Ziraat Bankası 1888’de kurulunca “Memleket Sandıkları” bu bankaya devredilmiş ve bankanın şubeleri olmuştur. 1907’de de “İstanbul Emniyet Sandığı” Ziraat Bankası’na bağlanır. 1911’den 1923’e kadar on dokuz ulusal banka kurulur (Takan ve Boyacıoğlu, 2013).

Tablo 1.1 Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde faaliyet gösteren yabancı bankalar

Bankalar	Sermaye grupları
Deutsche Bank	Almanya
Deutsche Orient Bank	Almanya
Deutsche Palastina Bank	Almanya
Wiener Bank Verein	Avusturya
Union Bank	Avusturya
Credit Lyonnais	Fransa
Anglo-Levantine Banking Co.	İngiltere
British Oriental Banking Co.	İngiltere
Keyser and Co.	İngiltere
Smyrna Bank	İngiltere
La Societa Commerciale d’Orinete	İtalya
Banco di Roma	İtalya
Hungarian Societe Anonyme	Macaristan
Bank of Mtylene	Osmanlı
Bank of Salonica	Osmanlı /Yabancı
Banque Russe pour le Commerce Etr.	Rusya
Orient Bank	Yunanistan-Almanya
Bank of Athens	Yunanistan

Kaynak: Baskıcı, 2003

1923 sonrası Cumhuriyet dönemi Türk bankacılığı 1923-1943 arası, 1944-1980 arası ve 1980 sonrası olmak üzere üç ana sınıfta incelenebilir. Bahsi geçen dönemlere ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

1.1.4.1. 1923 ile 1943 yılları arası Türk bankacılığı

Cumhuriyet ilan edildikten sonra birçok alanda gerçekleşen gelişmelerle birlikte bankacılıkta da gelişmeler olur. 1923 İzmir İktisat Kongresi’nde konunun ülke ekonomisi için önemine değinilmiştir. Bu doğrultuda İş Bankası, Sinaî ve Maadin Bankası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Emlak ve Eytam Bankası kurulmuş, Ziraat Bankası anonim ortaklığa dönüştürülmüştür. Bunlardan başka 1923 ile 1932 arasındaki yıllarda birçok yerel bankanın açıldığı görülür. O dönemde bu yerel bankalar gerek bölgesel gerekse bireysel bankacılık hizmeti gereksinimlerine cevap verme amacıyla olmuştur. Tüm dünyada yaşanan 1929 ekonomik krizinden ve büyük bankaların şubeler açmasından kaynaklı olarak bu yerel bankaların çalışmaları durdurulmuştur. Yerel

bankalardan az sayıdaki bölümü bugün de aktif olarak çalışmaktadır. 1923-1943 yılları arası Türk bankacılık sisteminin gelişmesi adına önemli bir dönem olmuştur. Bahse konu dönemde önemli, büyük devlet bankalarının ardı ardına kurulduğu görülür. 1934 yılında yürürlüğe konan “1. Sanayi Planı” uyarınca peş peşine devlet sermayesi ile açılan bu bankaların ülke ekonomisine katkısı olmuştur (Takan ve Boyacıoğlu, 2013).

İş adamlarının İzmir’de yapılan iktisat kongresindeki istekleri doğrultusunda ticari faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde banka olarak destek olması adına 1924’te kurulan İş Bankası’nın adını “İş Bankası” olarak Atatürk belirlemiş ve bankanın bir milyon lira olarak belirlenen itibari sermayesinin tümünü yine Atatürk kendisi taahhüt ederek bunun da dörtte birini ödemiştir (Karacaoğlu, 2011). Yeni kurulmuş olan Cumhuriyetin kalkınmasında gerekli olan yatırımların desteklenmesi maksadıyla kurulmuş olan banka, yatırım bankacılığı misyonu ile hareket etmiştir.

İlk kurulan ulusal bankalardan biri olan Sinaî ve Maadin Bankası da yine yeni kurulmuş olan Cumhuriyetin kalkınma yolundaki çabalarına destek olma amacıyla çalışan ilk kalkınma bankası niteliğini taşımaktadır. Cumhuriyetten sonra kurulmuş olan endüstri ve maden alanlarında çalışacak olan işletmeleri destekleme veya kurulma esnasında devraldığı özel/devlet işletmelerini geliştirerek özel sektöre devretme amacıyla çalışmaktadır. Yüklü miktarda kaynağını özel/devlet işletmelerini devralırken kullanmasından kaynaklı olarak ülkenin ekonomik büyümesine destek olmada yararlı olamamış ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için Sanayi Ofisleri (SO) ile Türkiye Sanayi Kredi Bankası (TSKB) kurulmuştur. Sümerbank da 1933’te bahse konu kuruluşların başarısız olması nedeniyle kurulur (Kepenek ve Yentürk, 2005).

Cumhuriyetle beraber uygulamaya konulan liberal ekonomi politikaları; özel sektördeki yetersizlik, yeterli olmayan sermaye ve gelişmemiş girişimcilik kültüründen kaynaklı olarak beklenenleri gerçekleştirememiştir. Öte taraftan 1929’da tüm dünyayı etkisi altına alan ekonomik kriz Türkiye’yi de etkilemiştir. Bu dönemde dünya geneli devletlerdeki gibi Türkiye’de de ekonomide devletçi bir politika fikri ülkenin kalkınması ve büyümesi amacıyla benimsenmiştir. Amaca yönelik olarak kurulan Kamu İktisadî Teşebbüslerinin (KİT) devlet sermayesini en doğru şekilde kullanacağı düşünülmüş ve bu doğrultuda da “kalkınma stratejileri” tespit edilmiştir. Bu dönemde uygulanan devletçilik politikasının etkileri, ekonomiden farklı alanlarda da kendisini gösterir. Banka sektörü de bu alanlardan biridir. Küresel ölçekte savaş sonrası yaşanan sıkıntılarla birlikte yeni kurulmuş bir cumhuriyetin karşılaştığı sorunlardan kaynaklı olarak özel sektöre ait çoğunlukla yerel bazda küçük bankalar hızla kapanırken devlete ait bankalar sektörün

ağırlığını üzerine almıştır. 1934 ile 1938 yılları arasında kalan dönemde devlet eliyle gerçekleştirilecek kalkınmanın stratejisini belirleyen beş yıllık sanayileşme planı yürürlüğe girmiştir. Söz konusu plan doğrultusunda kurulumu hedeflenen sanayi kuruluşları için gerekli finansmanın da Sümerbank tarafından sağlanması kararlaştırılmıştır. Bu dönemde Sümerbank'ın yalnızca kurumsal destekle kalmadığı, aynı zamanda SO ve TSKB'den devrini alacağı resmî/özel kurum/kuruluşları yönetmekle görevli olduğu bilinmektedir (Coşkun vd., 2012).

TCMB, Türkiye'nin iktisadi gelişimini desteklemek ve Türk lirasının değerini korumak maksadıyla kurulmuştur. Türk lirası basmada tek yetkili kurum TCMB'dir. TCMB, söz konusu dönemde daha çok devletin hazinedarlığı faaliyetinde bulunmuştur. Ayrıca TCMB, belirli koşullar sağlandığında diğer bankalar için kredi tahsis edebilmekteydi. Ancak TCMB Kanunu'nda gerçekleştirilen düzenlemelerle banka esas görevinden uzaklaşıp hazineyi ve kamu kurumlarını mali olarak destekleyen bir kuruma dönüşmüştür (TCMB, 2006).

1933 yılında kurulan belediyeler Bankası yerel yönetimlerin kalkınması, kent imar planlarının hazırlanması, kent ve kasabalara su, havagazı, elektrik ve kanalizasyon gibi altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için belediyelerin gereksinim duyduğu kredi ve teknik desteği vermek için kurulmuştur (Parasız, 2000).

Bu dönemde kurulan diğer bir bankada yine bir devlet bankası olan Etibank'tır. Türkiye'nin madenlerinin işletilmesi ve değerlendirilmesi, elektrik dağıtım şirketlerinin kurulması, işletilmesi, finansmanın ve bankacılık hizmetlerinin sağlanması için 1935'te kurulan Etibank, kurulduğu dönemde özel sektöre kredi veremezken 1955'e gelindiğinde kanunda yapılan değişiklik sayesinde özel sektöre de kredi vermeye başlamıştır (Danışman, 2012).

1937'de kurulan Denizbank deniz yolları işletmelerinin finansmanını gerçekleştirme, yeni işletme kurma ve işletme faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Daha sonra 1952'de kurulan Denizcilik Bankası, Denizbank'ın görevlerini devralmıştır (Erol, 2006).

Türkiye Halk Bankası da bu dönem kurulan diğer bankalardan biridir. Bu banka ve Halk Sandıkları Osmanlı İmparatorluğu'nun son ve ardından kurulan Cumhuriyet'in de ilk dönemlerinde küçük esnafın ve sanatkarın tefecilik kurumunun elinden kurtulmasını sağlamıştır. Küçük esnaf ve sanatkara verdiği kredilerle onların finansmanını sağlayan bu kurumlardan Türkiye Halk Bankası 1933'te kurulmak istenmiş

fakat faaliyet gösterebilmesi için yeterli kaynak sağlanamadığı için 1938’te kurulmuştur (Parasız, 2000).

1.1.4.2. 1944 ile 1980 yılları arası Türk bankacılığı

Bu dönem Türk bankacılığında özel sektörün ortaya çıktığı dönemdir ikinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye’de ticaretin hızlanması yeni bankalara olan gereksinimi arttırmıştır. Bu doğrultuda 1944’te Yapı ve Kredi Bankası, 1948’de Akbank ve Türkiye Kredi Bankası, 1964’te de Türkiye Garanti Bankası kurulmuştur. Günümüzde söz konusu bankalardan üç tanesi çalışmalarına devam etmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2013).

1950 yılından sonra özel teşebbüsün teşviki için gerçekleştirilen çalışmalar, özel sektör bankalarının gelişmesinde etkili olmuştur. 1958’de yürürlüğe giren “7129 sayılı yeni Bankalar Kanunu” ile devlet, bankaların kredi tahsisini tamamen serbest bırakmıştır. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki dönemde serbest rekabet koşulları ağırlaşınca özellikle 1961’den sonra çok sayıda küçük ve yerel bankanın tasfiye edildiği görülür. 1960’lardan sonraysa çok şubeli bankacılığın geliştiği görülmektedir. 1970’lerin ortalarında özel holdingler bankaların yönetiminde söz sahibi olmuştur. Türk bankacılık sektöründe yaşanan bu durumu 7129 sayılı Kanun’un 38. maddesi ile alakalıdır. 38. maddeye göre bankalar, %25 ve daha fazla oranda hisse sahibi oldukları iştirakleri için üst sınır olmadan kredi tahsis edebileceklerdir (Takan ve Boyacıoğlu, 2013).

Bu dönemde Halk Sandıkları, Halk Bankası’na katılmıştır. Bu dikkat çekici gelişmeye göre Halk Bankası’nın 1938’de kurduğu İstanbul Halk Sandığı ve Ankara Halk Sandığı ile 1957’de kurulmuş olan İzmir Halk Sandığı 1963’ün sonlarında Halk Bankası’na katılmıştır (Altay, 2002).

21 Mart 1964’te Amortisman ve Kredi Sandığı 441 sayılı Kanun ile yeniden yapılandırılmıştır. Devlet Yatırım Bankası (DYB) da bu yapılandırılma sonucunda kurulmuştur. DYB’nin esas hedefi, KİT’lere kalkınma planlarındaki hedeflere göre gerçekleştirilmesi planlanan yatırımlar için kredi tahsis etmektir. DYB, iktisadi devlet teşekkülü yapısında bir kalkınma bankasıdır (Kazgan, 1999).

7129 sayılı Bankalar Kanunu’nda 31 Ağustos 1979 tarih ve 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe göre bankaların sermayeleri halka açılmış ve bankaların tahsis ettiği kredilerden daha geniş kitlelerin yararlanması sağlanmıştır ancak bu değişiklik beklenen amacı tam olarak

gerçekleştirilememiştir. Küçük ve yerel bankalar bazı holdingler tarafından satın alınmıştır (Danışman, 2012).

1.1.4.3. 1980 yılı sonrası Türk bankacılığı

1980’de 24 Ocak Kararlarıyla uygulanmaya başlayan istikrar programından diğer sektörlerle beraber bankacılık sektörü de etkilenmiştir. Ülke ekonomisindeki liberalleşme politikasıyla dışa açılım süreci finans sektöründe de gerçekleşmiştir. Bu dönemde serbest bırakılan faiz oranlarıyla sektör içi rekabetin ve faaliyetlerin artması hedeflenmiş aynı zamanda da serbest bırakılan faizin iç mevduatta tasarrufa olumlu yönde etki edeceği düşünülmüştür (Baltacı, 2016). Yıllarca faiz sınırlarıyla çalışmış olan sektör için, bu durum önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu dönemde yeni düzenlemelerle art ardına açılmış olan özel bankerlik firmaları piyasadan yüksek faizlerle mevduat toplamışlardır. Mevduat faizlerinin yükselmesi bankalar arası bir centilmenlik anlaşmasıyla durdurulmak istense de bazı bankalar bankerler aracılığıyla el altından mevduat toplamıştır. Sermaye Piyasası Kanunu’nun çıkartılmasıyla İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) tekrardan canlanmış, “finansman bonusu, mevduat sertifikası, tahvil ve hisse senedi işlemleri” benzeri finans araçları hızla gelişip bankaların fon maliyetleri artmıştır. Yine aynı dönemin elektronik ve bilgisayar sahalarında olan teknolojik gelişmeleri bankaların bilgi toplamasını ve istihbaratını kolaylaştırmıştır (Parasız, 2005).

“Türk Parası Kıymeti Koruma hakkındaki 32 Sayılı Karar” ile sermaye hareketleri ve kambiyo rejimi serbestleştirilmiştir. TCMB’nin kambiyo işlemlerinde tekel durumu başka bankalara da işlem yapma olanağı verilerek ortadan kaldırılmış, TL’nin çevrilgenliği (konvertibilite) sağlanmıştır (Ertuğrul ve Zaim, 1996).

Türkiye’de bankacılık sektöründeki bu gelişmelerin sonucu olarak Türk halkı ileri bankacılık iş ve işlemlerinden yararlanma olanağı ile karşılaşmıştır. Gelişmekte olan “bireysel bankacılık hizmetleri, otomatik vezne makineleri, tüketici kredileri, kredi kartları, ev ve ofis bankacılığı” benzeri bankacılık ürün ve hizmetleri tüketici piyasasına sunulmuştur. Türk halkı fortfaiting, forward ve swap işlemleri, kredi kartları, leasing, factoring, yatırım fonu ve tüketici kredisi vb. yeni bankacılık ürün ve hizmetleri ile bu süreçte tanışmıştır (Sümer, 2016).

1980’lerde az şube sayısı ile toptan bankacılık yapmakta olan banka sayısı artmıştır. Bu durum, özellikle yabancı bankalarda ve yeni kurulup şube ağına sahip olmayan bankalarda görülmektedir. Ayrıca para piyasası gelişmeleri de toptancı

bankacılığın gelişmesine katkı sağlamıştır. 1990'lardaysa kaynak gereksiniminden dolayı az şubeli bankaların çoğunluğu yeni şubelerini açmıştır (Sümer, 2013).

Bu dönemde finans piyasasının yeni aktörleri olan bankerler ve aracı kurumlar, bankaların aksine kanunî düzenlemelerin kapsamında değillerdi. Bu durum bankacılık piyasasını negatif yönde etkilemiştir. Gerekli mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilmeden finans piyasasına serbestlik getiren uygulamaların bedeli "Banker Krizi" olarak dönmüştür (Kocabaşoğlu vd., 2001).

2000 yılının Kasım ayında yaşanmış olan krizin ülke ekonomisinde olumsuz etkisi büyüktür. Türk bankacılığı da bu olumsuz etkilerden payını almıştır. 1999'un sonuna gelindiğinde ekonomi %6,1 küçülmüş enflasyon %70'e ulaşmıştır. Faizler %106 seviyelerine kadar çıkmıştır. Bu krizden hemen hemen on beş ay sonra bu krizin etkisinin henüz ortadan kalkmadığı zamanda önce siyasi bir krizle başlayıp sonra da tüm piyasalarda etkisini gösteren 2001 Şubat'ı krizinde bankacılık sistemi çok büyük bir yıkıma uğramıştır. Krizin olduğu dönem kamu bankalarında likidite gereksinimleri karşılanamamış, dövize olan talep büyük boyutlara ulaşmış, yine çok yüksek boyutlara varan faizler bu dönemin getirisi olmuştur. Dolar bir günde o zamanki Türk lirasına göre 670 bin TL'den 1 milyon TL'ye ulaşmış, hatta geçmiştir. Faizler ise 6000-6200 seviyelerine ulaşmıştır (Sümer, 2016).

Küçülen ve sıkışan bankacılık sektörü içinde çalışan banka sayısı 2000'de 85 banka 7983 şube iken yaşanmış olan tasfiyeler devir işlemleri ve birleşmelerin sonucu olarak 2005'te bankaların sayısı 51'e şubelerin sayısı 6568'e düşmüştür (BDDK, 2002). 2000 yılının Kasım ayında ve 2001 yılının Şubat ayında görülen bankacılık krizlerinin asıl nedeni bankaların kırılğan yapısıdır. Bankacılık sisteminin kırılğanlığının sebepleriye (BDDK, 2001);

- Öz kaynaklarının yeterli olmayışı,
- Küçük ölçekli bankacılık sistemi,
- Sektörde kamu bankalarının payının fazlalığı,
- Banka iç denetimlerinin, risk yönetimlerinin ve bunlarla beraber kurum yönetim sistemlerinin yeterli seviyede bulunmaması,
- Sistemin aktif yapısının güçsüz olmasıdır.

Türkiye gelişmekte olan ekonomik yapısına bankacılık sektöründe de düzenlemeler yapıp bu yapıyı sektörü geliştirme ve güçlendirmeyi hedeflemiştir. 14 Nisan 2001 tarihinde Dünya Bankası'nın da desteği ile "Güçlü Ekonomiye Geçiş

Programı” (GEGP) yürürlüğe girmiştir. Bu programın amacı finans piyasasının yeniden düzenlenmesi, kamu açıklarının giderilmesi, kamu finansmanının sistemleştirilmesi ve gelişen dünya düzeni içerisinde Türkiye'nin diğer uluslarla rekabet edecek düzeye gelmesidir. Bu doğrultuda dalgalı kur uygulamasına geçilir (Karluk, 2002).

GEGP doğrultusunda bankacılık sektörünü ilgilendiren çok önemli kararlara imza atılmış yeni kurumlar oluşturulup kanunlar çıkarılmıştır. Yine bu doğrultuda yaşanmış olan krizlerin sonrasında fon bankacılığının problemlerini en çabuk şekilde çözümü, özel bankaları düzgün işleyen bir sisteme kavuşturma ve sektörün denetimi/gözetimi konusunda kanuni ve kurumsal olan bir çerçevenin geliştirilip finans sektörünü kararsızlığa sürükleyen kamu bankalarında güçlendirme ve bu kamu bankaları üzerinde olan maddi yükü azaltma, krizin zarar verdiği bankaları düzenleme maksadıyla “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” hazırlanıp 15 Mayıs 2001'de kamu ve özel sektörün temsilcileri ile beraber yürürlüğe konmuştur (Eriş, 2019).

23 Haziran 1999'da yürürlüğe girmiş olan 4389 sayılı Bankalar Kanunu'yla kurulmuş olan Bankacılık Düzenleme ve Deneyleme Kurulu (BDDK); kuruluşunun ardından yaşanmış olan krizleri, büyük dönüşümlerin fırsatı olarak gören, sektörel yapıyı güçlendirip itibar kazandıracak tedbirlerin uygulanmasından ve sistemin denetiminden sorumlu şekilde bahsi geçen program içinde yer bulmuştur (BDDK, 2001).

Bu dönem içerisinde gerçekleştirilen Bankalar Kanunu düzenlemesi ile beraber birtakım temel nitelikli yenilikler de olmuştur. BDDK'nin hem yönetim hem de mali bakımdan tam bağımsız bir denetleme ve gözetleme organı olarak kurulmuş olması çok önemlidir. Önceki yıllarda TCMB ve hazinenin gerçekleştirdiği birçok görev BDDK'ya devredilmiştir. Yine bu dönemde TMSF'nin ayrı bir kurum şeklinde oluşturulması riskleri izlemek ve idare anlayışıyla alakalı yönetmeliklerin ve bakış açılarının değiştirilip banka sermaye yeterliliğinin sorgulanarak malî sıkıntıları olan banka yapılarının risk oluşturmasını engelleyip bankacılık sektörünü etkin şekilde çalıştıracak tedbirler alınmış ve bütün bunlar için ihtiyaç duyulan mekanizmaları oluşumu gerçekleştirilmiştir (Vurucu ve Arı, 2014).

Gerçekleştirilen kanuni düzenlemelerle kurulmuş olan bağımsız kurum ve kurullar sektördeki faaliyet koşullarını tamamen değiştirmiştir. Artık Türk banka sektörü farklı bir yapıdadır. Bankaların sermaye yeterliklerinin yükselmesi; aktif iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri, banka sistemlerinin iyileşmesine olanak vermiştir. *“İlerleyen süreçte banka genel müdürleri ile yönetim kurulu başkanlıklarının ayrılması, bağımsız yönetim kurulu üyelerinin atanmasının zorunlu hale getirilmesi, iç denetim ve*

risk yönetiminin bağlı olacağı yönetim kurulu üyelerinin belirlenmesi, atanacak genel müdür yardımcıları için BDDK onayının alınması zorunluluğu gibi birçok uygulama sayesinde sektör sıkı denetim ve kontrol mekanizmaları ile donatılmıştır” (Sümer, 2016).

Günümüzde Türk bankacılığı sağlam malî yapıya kavuşmuştur. Yine Türk bankacılığı; banka sistemlerini denetleme ve düzenlemede etkin ve güçlü kurum ve kurulların varlığı, modern banka sistemleri, bankacılık işlemlerinde ileri teknolojinin kullanılması, iyi yetiştirilmiş insan kaynağı ve kaliteli hizmetleriyle tüm dünyadaki rakipleriyle yarışacak seviyededir.

1.1.5. Uluslararası ticarete bankaların rolü

Küreselleşen dünya düzeni içerisinde tüm dünya neredeyse “tek pazar” haline dönüşürken devletler bu düzene ayak uydurmak, oluşan rekabet ortamından geri kalmamak ve bu pazardan paylarına düşen payı almak için kendi içlerinde bir takım mevzuat düzenlemelerine gitmekte ve küresel yarıştan kopmamak için uğraşmaktadır. Uluslararası ticaretin gelişen teknolojilerle birlikte son hızla devam ettiği günümüzde ülkeler bazında bu ticaretin gelişip ilerlemesinin önündeki en büyük engel karşılıklı güven sorunudur. İhraç eden ülkeyle ithal eden arasında gerçekleşecek işlemlerde ülkelerin farklı siyasi, ekonomik ve kültürel yapılar içerisinde olması bu güvenin tam olarak tesisini güçleştirmektedir. Tam da bu noktada devreye ülkelerin bankaları girmektedir. İyi işleyen bir ticaret ve bankacılık sistemi mevzuatına sahip ülkelerin ileri teknolojilerle bankacılık işlemlerini gerçekleştiren bankaları, ihracatçı ülke ile ithalatçı ülke arasındaki güveni tesis edebilmektedir. Uluslararası ticarete bankanın; ödemenin gerçekleştirilmesinde aracılık etmek ve ihracatçıyı/ithalatçıyı finanse etmek gibi iki rolü bulunmaktadır (Erdoğan, 1988).

Uluslararası ticarete bankaların ticareti finanse etmek hususunda görevleri ise aşağıdaki gibidir (Erdoğan, 1988):

- Nakdi kredi ve fon sağlama
- Firmaların itibarlarından daha üstün ve geçerli olan banka itibarlarının garantiler şeklinde gayri nakdi kullanılması
- Risk yönetimi şemsiyesi altında ödeme, performans, kur ve faiz risklerine karşı ürünler sunma
- Bankaların risk almadan sundukları diğer ürünler.

Uluslararası ticarete bankaların verdiği hizmetler, küresel düzende ticari ilişkilerin boyutların artmasıyla çeşitlilik kazanmıştır. Bankaların uluslararası ticaretteki

hizmetleri: fon transfer etmek, mevduat kabul etmek, kredi vermek, finansal kaynak tahsili ve ödenmesi şeklinde sınıflandırılmıştır.

1.1.5.1. Fon transferi

Küreselleşen ekonomiyle beraber uluslararası piyasadaki ekonomik gelişmelerin kendini çoğunlukla para transferinde gösterdiği görülmektedir. Farklı piyasalar arasında alınan/satılan malların/hizmetlerin bedeli olan döviz transferi, teknolojik gelişmeler doğrultusunda basitleşmiştir. Gerçekleştirilmek istenen bir fon transferi işleminde banka şubelerinden istenen ülkelere muhabir bankalar vasıtasıyla fon transfer etmek mümkün olmaktadır. Fon transfer etmek için kişilerin bankada hesaplarının bulunması yeterlidir. Günümüzde fon transferi internet ya da mobil bankacılık üzerinden de gerçekleştirilebilmektedir. Bankalarsa muhabirlik ilişkileri bağlamında gerçekleştirdikleri fon transferlerini dönem sonlarında “karşılıklı hesaplar” yoluyla denkleştirmektedir. “Money Transfer” şeklinde adlandırılmış olan bu ödeme talimatı ve para transferi “SWIFT” ağıyla gerçekleştirilmektedir (Güney, 2008).

1.1.5.2. Mevduat kabulü ve kredi verme

Bankalar kuruluşları gereği mevduat kabul edip kredi verirler. Uluslararası bankacılıktaysa kredi ilişkisinin yalnızca banka ve bireysel müşteri ile arasında sınırlı olması söz konusu değildir. Uluslararası bankacılıkta kredi ilişkisinin bankaların kendi arasında veya bankayla/bankalarla yabancı devlet/devletler arasında da olabildiği görülmektedir. Bankadan bankaya krediler, bankalar arası ilişkinin neticesinde ortaya çıkmaktadır. Bankalar dışarıdan buldukları ucuz maliyetli krediyi, kendi ülkesinde şirketlere ya da bireysel müşterilerine yine kredi olarak vererek bu işlemde kazanç elde etmektedirler. Uluslararası bankacılık alanında işlem yapan bankaların finansman elde ettikleri diğer bir kaynak da yabancı devletlere ya da yabancı devletlerin resmî kurumlarına kullandırdıkları kredilerdir. Bahsi geçen devlet ya da kurumlar, çeşitli finans gereksinimleri için kredi kullanmayı tercih etmektedirler (Güney, 2008).

1.1.5.3. Finansal kaynakların tahsili ve ödenmesi

Uluslararası ticaret işlemlerinde gerekli finansal kaynak tahsilinde/ödemesinde takas odasının olmamasından kaynaklı tahsil/ödeme, ticari bankaların kendi aralarındaki karşılıklı ilişkiden doğmaktadır. Finansal kaynak tahsili/ödemesi ek bilgi gerektirmez biçimde açık ya da ek bilgi gerektirir şekilde dokümanter biçimde olabilmektedir. Açık yapıda bulunan kalemler; çoğunlukla çek, seyahat çeki ve para havalesi benzeri; banka

namına, diğer ülkenin parasının cinsinden düzenlenmiş olan ve sonrasında yabancı ülkedeki ulusal para ile değiştirilebilen kalemlerdir. Bu çeklerin alıcısı olan müşteriler, hesaplarını ödeme maksadıyla ülkedeki yerel bankalarına öderler. Dışarı ülkedeki bankalarsa, söz konusu çekleri ilgili ülkedeki muhabir bankaya genellikle uçakla gönderip bu çekleri tahsil etmektedir. Bu kurumlar yerelde gerçekleştirdikleri iş ve işlemleri uluslararası seviyede de yapmaktadır. Uluslararası ticarete evrakın tam ve eksiksiz toplanması gereklidir. Sunulan evrakın ödeme yükümlülüğü gerçekleştirilip işlem sonlanana değin eksiksiz olarak takip etme yükümlülüğü banka için önemli bir sorumluluktur. Muhabir banka bu açık bilgilerden herhangi bir sapmada bulunmasında risk doğacaktır (Parasız, 2005).

2. LİTERATÜR

Araştırma konusu olan “Uluslararası Ticarete Covid-19’un Bankacılık Sistemine Etkileri” konusuna benzer konular üzerine yapılan çalışmalar Covid-19 salgının son iki yılda ortaya çıkmasından kaynaklı olarak sınırlı sayıda bulunmaktadır. Bununla birlikte konunun hem yurt içinde hem de yurt dışında çalışıldığı görülmüştür (Erdoğan, 1988).

Öztürk vd. (2020), “Covid-19 Sürecinde Türkiye’de Uygulanan Para Politikalarının Etkileri” başlıklı makale çalışmasında; “TCMB tarafından 2010 yılında başlatılan ve Covid-19 sürecinde de uygulanan para politikalarının finansal istikrar hedefine ulaşmada ne kadar başarılı olduğu”nun cevabını bulmayı amaçlamıştır. Salgın ortamının yarattığı belirsizliğin ve korkunun istihdamı düşürmüş olması ve ekonomiyi olumsuz yönde etkilemesi üzerinde çalışmalarını yoğunlaştıran araştırmacılar, bütün dünyayı etkisi altına almış olan salgının ortaya çıkaracağı krizin OECD ülkelerini de korkuttuğunun altını çizmiştir. Arz-talep döngüsü içerisinde aralarında bağ olan ülkelerin yaşadığı olumsuzlukların birbirini etkilediğini tespit eden araştırmacılar ekonomik krizlerin de bulaşıcı olduğu sonucuna gitmişlerdir. Bu süreçte diğer ülkelerdeki benzerleri gibi TCMB de genişleyici para politikası uygulamıştır. Araştırmadaki bulguların gösterdiği doğrultuda ülke ekonomilerinin krize girdiği dönemlerde para arzının artmasıyla enflasyon da artmıştır. Doların TL bazında değer kazanması, rezervlerin daralmasına neden olmuştur.

Arabacı ve Yücel (2020), “COVID-19 Pandemisinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkisi” başlıklı makale çalışmasında; pandeminin yarattığı ekonomik kriz ortamında Türk bankacılığının, mevduat, faiz, kredi gibi araçlar üzerinden durum tespitini yapmışlardır.

Bekci vd. (2020)’nin “Covid-19’un Türkiye’de Bankalar Üzerindeki Ekonomik Etkisine Dair Bir Tahmin ” başlıklı makale çalışmasındaki amaçları; pandemi sürecinde, bankaların aktif kalitesini gösteren oran (toplam verilen krediler/toplam mevduat oranı) için seçili bankaların aktif kalitesi hakkında ilerleyen dönemler için bilgi sahibi olmaya çalışmaktır. Bu doğrultuda dokuz tane bankayı değerlendiren araştırmacılar analizleri için 2019/1-2020/2 zaman aralığındaki çeyrek dönem verilerini kullanarak GM (1,1) tahmin modeliyle uygulamalarını gerçekleştirmiştir. Çalışma sonunda gelecekteki dört çeyrek döneme -2021 2. çeyreğe kadar olan süre- göre seçilen bankalardaki aktif kaliteyi gösteren oranın tahmini değerleri araştırmacılar tarafından hesaplanmış ve bankalar bazında ifade edilmiştir.

Uzun (2020), “Türkiye’de Dijital Bankacılık Kullanımı Üzerinde Covid-19 Pandemisinin Etkileri” başlıklı makale çalışmasında; salgının Türkiye’deki banka müşterilerinin dijital bankacılığı kullanımları üzerindeki değişimi inceleyip çeşitli seviyelerde etkilerinin olduğu sonucunu dile getirmiştir.

Güler (2020), “Koronavirüsü (Covid-19) Günlerinde Bankalara İletilen Müşteri İtiraz ve Şikayetlerinin İncelenmesi” başlıklı makale çalışmasında; salgın döneminde banka müşterilerinin bankalara hangi konularla ilgili itiraz ve şikayetlerini ilettiklerini belirleyerek müşterilerin beklentisini tespit ve sektöre katkı sağlayacak çözüm önerilerini tartışmıştır. Güler, çalışmasında nitel araştırma yöntemini kullanmıştır. Araştırmacının yaptığı analizlerden elde ettiği sonuç şöyledir: Banka müşterileri en çok “kredi kartları, krediler ve çağrı merkezileri” hakkında ileti göndermiştir.

Beybur (2021), doktora tezi olarak gerçekleştirdiği çalışmasında; Türkiye'deki bankaların dijital yenilikleri sistemlerine entegre etmesinin, bankaların müşterilerinin dijitalleşme olgusunu benimseme durumlarına etkisini ortaya çıkarmayı ve bütün dünyayı sarsan Covid-19 salgını sürecinde bankaların müşterilerinin “dijital bankacılık ürün ve hizmetlerinin kullanımına yönelik” tutumlarını ne seviyede değişmiş olduğunu anlamayı amaçlamıştır. Araştırmacı, araştırmanın hipotezini “Teknoloji Kabul Modeli”nden yola çıkarak kurmuştur. Beybur, araştırma doğrultusunda yaptığı analizlerin sonucunda; salgın öncesi dönemlerde müşterilerin, dijital yenilikler karşısında gösterdiği tutumun “algılanan kullanım kolaylığı”ndan; Covid-19 salgını zamanında ise müşterilerin bahse konu tutumlarının “algılanan fayda değişkeni”nden ileri seviyede etkilendiğini tespit etmiştir.

Ünlü’nün (2021) yüksek lisans tezi olarak yaptığı araştırması da Beybur’un (2021) çalışmasına benzer niteliktedir. Ünlü, çalışmasında; banka sektöründeki dijitalleşmeyi incelemesi ve dijital bankacılığın kabulü ile alakalı olarak banka müşterisinin davranışsal niyetlerini etkileyen faktörleri araştırmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda, “BTKKT (UTAUT) modeli”nden faydalanarak “Dijital Bankacılık Kabulüne Yönelik Tutum Ölçeği”ni kullanmıştır.

Otçeken (2021), yüksek lisans tezi olarak yaptığı araştırmasında; 2020’den beri tüm dünyayı etkisi altına almış olan Covid-19 pandemisinin, Borsa İstanbul (BİST) sektör endekslerini örneklem olarak kullanarak pay piyasası üzerindeki etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmacı, Covid-19 pandemisinin bütün dünya üzerinde bulunan farklı sektörleri pozitif/negatif etkilediğini tespit etmiştir.

Çöllü (2021), “Katılım Bankaları mı? Geleneksel Bankalar mı? COVID-19 Salgınının Finansal Performans Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme” başlıklı makale çalışmasında; Türkiye’deki katılım bankalarının ve geleneksel bankaların Covid-19 salgını sürecinden etkilendiğini/etkilenmediğini tek tek araştırıp, salgının katılım bankaları ve geleneksel bankaları farklı şekilde etkileyip etkilemediğini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çöllü araştırmasında nicel analiz yöntemini kullanmış ve araştırma sonucunda bahsi geçen kurumların/kuruluşların aldıkları önlemlerle salgından sınırlı seviyede etkilendiklerini tespit etmiştir.

Işık ve Akdoğan (2021), “Covid-19’un Türk Bankacılık Sektöründeki Mevduat Bankalarına Etkileri” başlıklı makale çalışmasında; ekonomi ve finans alanlarında aktif rol oynamakta olan bankaların (kamu, özel, yabancı sermayeli) salgında yaşamış olduğu sıkıntıların finans tablolarına ne şekilde yansımaları incelemiştir. Araştırmacılar şu ana kadar yapılabilenin sadece durum tespiti olduğuna değinmiş ve ileriki dönemlerde salgının etkisinin daha iyi anlaşılacağına altını çizmişlerdir.

Demirel (2021), “Covid-19 Pandemi Sürecinin Dijital Bankacılık İşlemleri Üzerinde Etkisi” başlıklı makale çalışmasında; Covid-19 salgınında banka sektörünün dijital hizmetlerinde gerçekleşen değişimleri incelenmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Covid-19 salgının “dijital bankacılık uygulamaları” üzerindeki etkisini analiz etmiştir. “Türk Bankalar Birliği (TBB)”nin resmî internet sitesinden ve “Bankalararası Kart Merkezi”nin yayınladığı bilgilerden araştırma verilerini toplayan araştırmacı bu verileri yorumlamış ve salgın sürecinde kişiler arası mesafeye önem verilmesiyle beraber sokağa çıkmadaki kısıtlamaların tüketicileri, dijital bankacılığa yönelttiği sonucuna ulaşmıştır.

Yetiz (2021), “COVID-19 Pandemi Sürecinin Türk Bankacılık Sektörü Çalışanlarına ve Müşterilerine Etkileri: Swot Analizi” başlıklı makale çalışmasında; finans sistemlerinde kaynakların verimli olarak kanalize edilebilmesinde büyük önem taşıyan Türk bankacılığının Covid-19 salgınında karşılaşmış olduğu riskli durumları incelemiş, alınan önlemleri, destek paketlerini ve bankacılık çalışmalarında değişmiş olan işlemlere değinmiştir. Çalışmada araştırmacı konu ile ilgili değerlendirmeyi gerçekleştirmek için SWOT analizini kullanmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Covid-19'un Kamu Bankalarına Etkileri

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de kamu bankacılığı, faizler ve yatırımlar, operasyonel etkiler, gelir kaybı ve likidite, müşteri davranışlarındaki değişim, fonlama yapısı ve maliyet, bilanço ve karlar, banka çalışan ve şube sayısı bilgileri ve banka kredilerinin sektörel dağılımı konuları ele alınmıştır.

3.1.1. Türkiye’de kamu bankacılığı

1929’da tüm dünyayı etkileyen ekonomik buhrandan sonra Türkiye’de de ekonomi politikalarında kimi değişikliklerin yapılması gerekmiştir. Bu doğrultuda kamu bankalarının devletin ekonomi politikalarını uygulamada araç olarak kullanılması ve böylelikle de piyasalara müdahale edilerek finans sektöründe daha etkili rol üstlenmesi amaçlanmıştır (Sarısakaloğlu, 2016).

Türk bankacılık sektörüne bakıldığında, milli bankacılığın henüz gelişmemiş olduğu dönemde, Türkiye’de faaliyet gösteren yurtdışı sermayeli bankaların kendi ülke çıkarları doğrultusunda faaliyet gösterdiği görülmektedir (Sarısakaloğlu, 2016). Bu durumun önüne geçilmesi maksadıyla 1923’te yapılmış olan İzmir İktisat Kongresinde bankacılık sektörü ile alakalı kimi kararlar alınmış ve güçlü bir bankacılık sektörünün kurulmasının önemini altı çizilmiştir. Yine kongrede ulusal ekonominin yurtdışı sermayeden korunması için, milli bankacılık sisteminin büyümedeki ve kalkınmadaki rolü ve önemi özellikle belirtilmiştir (Akgüç, 1992). Kongre sonunda ekonomik sistemi müdahalede araç olarak kullanılması için kamu bankalarının kurulmasına karar verilmiştir.

Türkiye’de kamu bankalarının kurulması ile “tarım, gayrimenkul, denizcilik ve turizm” benzeri sektörlerle kamu bankalarınınca verilen özel şartlı, sektörel kredilerle hem gelir dağılımında hem de bölgeler arasında var olan her türlü eşitsizliğin giderilmesi amaçlanmıştır. “Ziraat Bankası” ve “Halk Bankası” bu durumun örnekleridir. Nitekim Ziraat Bankası tarafından, bütünü/bir kısmı hazinece sübvansede edilmiş krediler ile tarım sektörünün desteklenmesi, tarım sektörüne dönük tarımın desteklenmesi için ödemelerle, maaş ödemeleri benzeri ülke geneline yayılmış olarak devlet ödemelerinin halka ulaşması konusunu gerçekleştirilmesiyle Halk Bankası’nın esnaf ve kobileri finansman gereksinimleri konusunda destekleme politikası, konuyla ilgili örneklerden bazılarıdır (Sarısakaloğlu, 2016).

Tablo 2.1 Türkiye’de kamu bankaları

Kamusal sermayeli mevduat bankaları	Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları	Katılım bankaları
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	İller Bankası A.Ş.	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Katılım Bankası
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Türk Eximbank	Vakıf Katılım
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O	Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	

Kaynak: TBB, 2022

Türkiye’deki kamu bankaları faaliyet türlerine göre gruplandırılacak olursa üç mevduat, üç kalkınma ve yatırım bankası, iki de katılım bankası olarak toplamda 8 tane banka mevcuttur. Bugün Türkiye’de üç kamu bankası faaliyet göstermektedir. Bu bankalar 1863’te zamanın tarım sektörünü destekleme amacı ile kurulmuş olan Ziraat Bankası; 1933’te ülkedeki “küçük sanat ve ticaret kredisi” gereksinimini karşılama amaçlı kurulmuş olan ancak 1938’de faaliyete geçen Halkbank ve 1954’te ortaklık kurma, kurulmuş olana katılma ve her türden bankacılık işlemlerini ve hizmetlerini yapma amacı ile kurulmuş olan Vakıfbank’tır.

3.1.2. Faizler ve yatırımlar

Faizler bankaların gelir kalemlerindedir. Dolayısıyla “net faiz marjı” da bankacılıkta bir bankanın performans göstergelerinden biridir. “Net faiz marjı”, bankacılık işlemlerinden olan aracılığın maliyetini ortaya koyan temel ölçüt sayılır. “Net faiz marjı” bir banka için sistem içindeki etkinliğinin göstergesidir (Kaya, 2001). Eğer bir bankanın “net faiz marjı” yüksekse bu durum bankanın kârlılık durumunu pozitif yönde etkiler bu da banka yönetim sisteminin başarılı olduğunu gösterir. Bu sebeple “net faiz marjı” hem “kârlılık” hem de “etkinlik” için bir ölçüttür (Şıklar, 2010). “Net faiz marjı”, “net faiz geliri”nin getirili “aktif toplamı”na oranıdır; ancak bankanın getirili aktiflerinin sağlıklı bir biçimde saptanamaması halinde “net faiz marjı” aşağıdaki gibi de hesaplanabilmektedir (Akgüç, 2007):

$$\text{“Net Faiz Marjı} = (\text{Faiz Gelirleri} / \text{Ort. Aktif Toplamı}) - (\text{Faiz Giderleri} / \text{Ort. Aktif Toplamı}) \text{ Net Faiz Marjı} = \text{Net Faiz Geliri} / \text{Ort. Aktif Toplamı} \text{”}$$

Banka net faiz marjı, için kısaca “banka net faiz gelirlerinin özetlenmiş istatistiğidir denilebilir. Net faiz gelirleri de banka kârlılığının en önemli belirleyicisi olması ile birlikte net faiz gelirlerinin istikrarlı ve sürekli oluşu bankanın makro düzeyde finansal sistem içinde sağlıklı bir biçimde kalmasını sağlamaktadır (Erol, 2007).

TBB “Bankalarımız 2020” kitabındaki verilerden oluşan Tablo 2.2.’de Eylül 2020 itibariyle kamu bankalarının faiz gelirleri, faiz giderleri, aktifleri ve net faiz marjları verilmiştir. Tablo 2.2’ye bakıldığında pandeminin ortaya çıkardığı olumsuzluklara rağmen 2020’nin Eylül ayından sonra kamu bankalarının net faiz marjının artmaya başladığı görülmektedir.

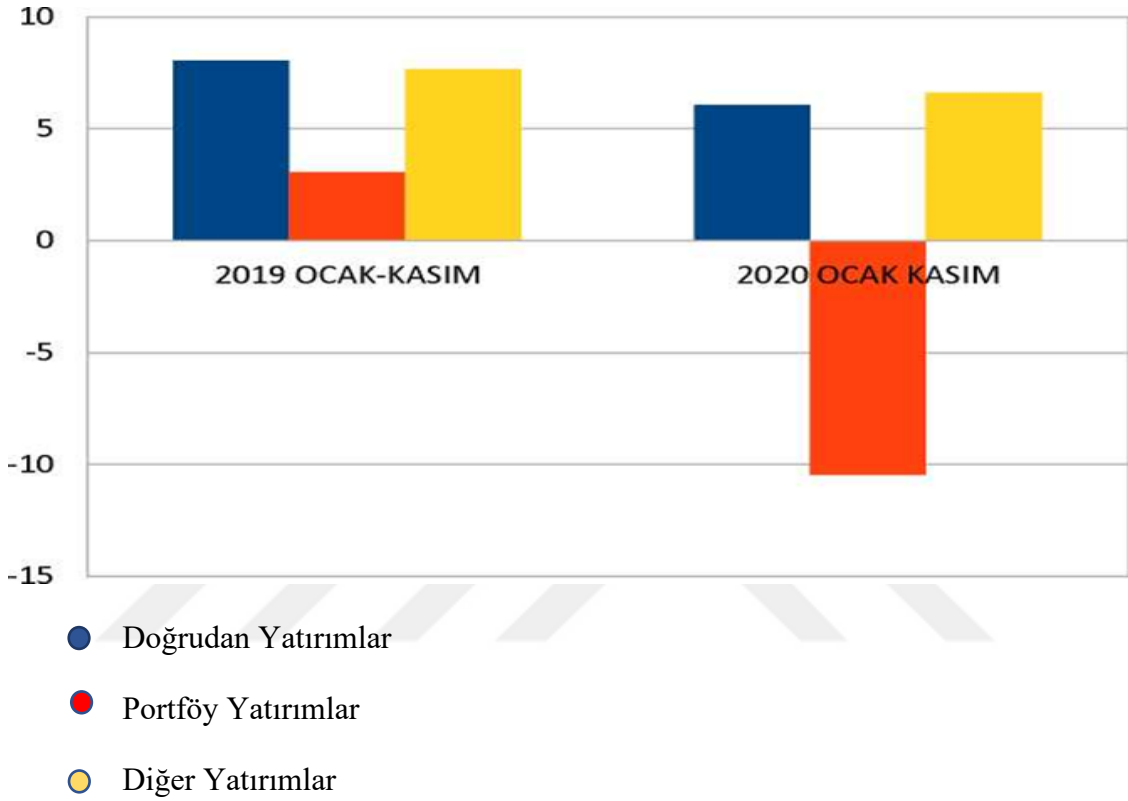

Tablo 2.2 Kamu bankalarının net faiz marjları

BANKA ADI	31.12.2019 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	31.12.2019 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	31.12.2019 AKTİF	2019 NET FAİZ MARJİ %	30.09.2019 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	30.09.2019 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	30.09.2019 AKTİF	2019/09 NET FAİZ MARJİ %	30.09.2020 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	30.09.2020 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	30.09.2020 AKTİF	2020/09 NET FAİZ MARJİ %
HALKBANK	46,730,182	-36,118,146	457,045,401	0.023	35,403,362	- 28,588,822	443,499,218	0.015	38,224,775	-21,976,139	663,674,648	0.024
VAKIFBANK	42,074,839	-29,060,127	419,425,553	0.031	31,357,637	-22,940,899	386,845,057	0.022	33,442,027	-17,665,422	638,069,728	0.025
ZİRAAT BANKASI	65,602,283	-40,290,277	649,756,191	0.039	49,074,577	-32,389,145	618,228,328	0.027	49,769,522	-21,356,833	923,688,559	0.031

Kaynak: BBDK, 2020

Pandeminin ülke ekonomisindeki negatif etkilerini sınırlandırma amaçlı faaliyetlerde kamu bankalarına büyük bir sorumluluk yüklenmiştir. Kamu bankaları konuyla ilgili olan bütün kurumlarla ve kuruluşlarla eşgüdüm ve paydaşlarla iş birliği içerisinde, sektörün tüm olanaklarıyla yatırım, üretim, ticaret gibi ekonominin tüm bileşenlerinde sürdürülebilirlik için mali destek sağlamış, hizmetlerin aksamadan sürdürülmesine katkıda bulunmuştur.

Şekil 2.1 Pandemi sürecinde uluslararası sermaye girişi (milyon ABD doları)

Kaynak: Güney ve Hopoğlu, 2021

Şekil 2.1’de görüldüğü üzere 2019 sermaye hesabı Ocak’tan Kasım’a kadar olan zaman diliminde 36 milyon ABD doları olarak gerçekleşmişken 2020’nin aynı zaman diliminde bu rakam -32 milyon ABD dolara gerileyerek 68 milyon ABD doları açık ortaya çıkmıştır.

Ayrıca devlet tarafından pandeminin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması amaçlı alınan tedbir kararlarına ilave olarak ek tedbir kararları da alınmıştır. TCMB’nin “31 Mart 2020 tarih ve 2020-21 sayılı” Basın Duyurunda açıklanan kararlar uyarınca firmalara “yatırım taahhütlü avans kredisi” kullanılmıştır.

TCMB yatırım taahhütlü avans kredileriyle ilgili olarak ise 05 Haziran 2020 tarih 2020-32 sayılı Basın Duyurusu ile açıklık getirilmiştir. Bu duyuru ile kullanılacak

kredi miktarına yatırımın türüne bağlı olarak sınırlama getirilmiş ve böylelikle de daha çok firmanın yatırım yapabilmesine imkân sağlanmıştır. Yatırım taahhütlü avans kredileri ilk olarak kamu bankalarından olan Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası eliyle kullanılmıştır (KPMG, 2020).

3.1.3. Operasyonel etkiler

Türkiye de tıpkı diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi Covid-19 pandemisinin yayılmasını önlemek amacıyla birtakım sıkı önlemler almıştır. Bu süreçte kamu ve özel sektördeki tüm bankalar, müşterileri ve personellerinin sağlığını göz önünde bulundurmıştır. Bu kapsamda da mesai saatlerinde düzenleme yapılmış, şubelerin fiziki ortamları yeniden düzenlenmiştir. Diğer bazı sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de personel sağlığı için evden/uzaktan çalışma programları düzenlenmiş ve bunun için gerekli altyapılar hazırlanmıştır. Böylelikle birçok bankanın pek çok çalışanı evden/uzaktan çalışma programları dahilinde hizmet vermişlerdir (KPMG, 2020).

Bankacılık sektöründe özellikle pandeminin yoğun olduğu ilk zamanlarda Covid-19'a yakalanan/temaslı olan ya da herhangi bir kronik hastalığı olan personelin evinden/uzaktan hizmet vermesiyle diğer banka personelleri ve müşteriler virüse karşı korunmuştur (Beybur ve Çetinkaya, 2020). Yine bu süreçte personellerine seyahat engeli getiren bankacılık sektöründe kimi bankalar vardiyalı sisteme dönmüş ve bir kısım personeli evden/uzaktan çalıştırırken bir kısım personeli de şubelerde çalıştırmış ve bu sistemi dönüşümlü olarak devam ettirmiştir (KPMG, 2020). Her düzeyde banka personeli için gerçekleştirilen toplantı, ziyaret, eğitim, seminer gibi etkinliklerle yurt dışına yapılan gezilere geçici süreliğine engel konmuş, yurt dışına giden yakınları olan personeller zorunlu karantinaya alınmıştır. Ayrıca şubelerde çalışan personel de maske ve eldiven kullanarak, mesafe-hijyen kurallarına uyarak hizmet vermişlerdir (İş Bankası, 2020).

Gelişen teknoloji ve hız kazanan dijital dünyanın getirisi olan dijital bankacılık hizmetleri pandemi öncesinde diğer bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de bankacılık işlemlerinde hızla yaygınlaşmıştır. Gerek kamu bankaları gerekse özel bankalar bu gelişmelere uyum sağlamışlardır. Pandemiyle birlikte sektörde görülen dijital hizmetlerin sayısı ve işlem limitleri arttırılmıştır. Bu doğrultuda internet bankacılığıyla birlikte mobil bankacılığın müşteriler arasında daha fazla tercih edildiği; bankaların çağrı merkezlerinin şubelerden daha çok kullanıldığı görülmüştür (Güler, 2020).

Müşterilerin hesaplarına ve bankacılık hizmetlerine kolay ve hızlı bir biçimde ulaşabildikleri ATM'ler belirli aralıklarla temizlenip hijyen sağlanmış ve bu noktalardaki

günlük para çekme limiti 5000 TL'ye kadar çıkartılmış, yine bu noktalardan gerçekleştirilen bazı işlemlerden alınan ücretler kaldırılmış bazılarından alınan ücretler ise düşürülmüştür. Ayrıca daha önce ATM'den gerçekleştirilemeyen bazı bankacılık işlemleri de bu noktalardan gerçekleştirilebilir hale getirilmiştir (www.ziraatbank.com.tr; www.halkbank.com.tr; www.vakıfbank.com.tr).

Kamu bankaları tarafından belirli şartları taşıyan herkese pandemi önlemleri kapsamında 10 bin TL'ye kadar düşük faizli, altı aya kadar ödemesiz “temel ihtiyaç kredisi” kullanılmıştır. Yine bu kapsamda işletmelere de düşük faizli yirmi dört aya kadar ödemesiz uzun vadeli krediler kamu bankaları tarafından kullanılmıştır. Bu dönemde pandeminin yayılmasını önleme amaçlı olarak POS cihazlarından yapılan temassız işlerin limiti de BDDK kararıyla 250 TL olarak belirlenmiştir (Beybur ve Çetinkaya, 2020).

3.1.4. Gelir kaybı ve likidite

Kârlılık ve likidite bir bankanın pazardaki payının ve etkinliğinin ölçülmesinde iki ana unsurdur. Likidite, bankaların varlıklarını kısa vade içinde sorunsuzca, değer kaybı yaşamadan nakde dönüştürme yeteneğidir. Bu sebeple bankalar fon yönetimi uygulamalarıyla; likidite düzeylerini, mali sorumluluklarını zamanında gerçekleştirebilecek ve müşterilerinin likiditeye gereksinim duyduklarında bu sorumluluklarını zamanında gerçekleştirecek seviyede tutmak için çalışırlar (Kandemir ve Arıcı, 2013). Gelir kaybıysa kârlılığın tersine olarak bankaların içinde bulunan piyasa koşulları ve ekonomik krizler sebebiyle gelirlerinin düşmesi demektir.

TBB tarafından 2021'de hazırlanan “Bankalarımız 2020”adlı yayında bulunan verilere göre Türk bankacılık sektöründe diğer tüm bankalarda olduğu gibi kamusal sermayeli bankaların da tüm kalemlerinde gelir kaybı yaşanmıştır.

Şenol Babuşcu konu ile alakalı olarak kamu bankalarınca 2020'de verilen konut kredilerinin öncelikle bu düşüşe sebep olduğunu belirtmiştir. Babuşcu, kamunun mevduat bankalarınca ortalama %8 faizle fonlanmış olan öncelikli olarak konut kredileri olacak şekilde kullanılan bütün taksitli kredi türlerinin 2021'de ortalamada %18 faizli mevduatla finanse edilmesinin gerekliliğini vurgulamış ve: *“Bu faiz gelirlerini düşürürken faiz giderlerini artırdı. Ve gelir kaybına neden oldu. Kamu bankalarının kullandığı konut kredileri ile yerli ve yabancı bankaların kullandıkları arasında devasa bir fark var. Bu krediler en az 10 yıl vadeli ve sabit faizli. Yine tüketici kredileri de 36 ay vadeli ve sabit faizli kamu bankaları bu alanda da önde gitti. Düşük faiz sabit*

kalırken mevduat faizinin yükselmesi kamu bankalarını olumsuz etkiledi. Özel bankalar düşük faizli kredileri uzun vadeli krediler değildi ve akıllıca kullandıldılar.” açıklamasını yapmıştır. Babuşcu, faizlerin bu düzeylerde seyretmesiyle kamunun mevduat bankalarına ait kâr oranlarının düşeceği de altını çizmiştir. Kamu bankaları 2020’nin ilk çeyrek diliminde yüksek düzeyde kâr etmiş fakat bu yıl kâr oranlarında düşme olmuştur. Ziraat Bankası’nda kâr %48,6; Vakıfbank’ta %56,3; Halkbank’ta ise %92,8 düşmüştür. Kamu bankalarının 2021 ilk çeyreğindeki bilanço göstergelerine göre Ziraat Bankası, 962 milyon TL net dönem kârı elde etmiştir. Ziraat Bankası’nın 2020’nin ilk çeyreğinde kazandığı net dönem kârıysa 1 milyar 871 TL’ydi. Bu da %48,58 gelir kaybı anlamına gelmektedir. Banka 2020’de faiz gelirlerinden geçen yılın ilk çeyrek dilimine oranla %26,7 fazla gelir elde ederken bankanın faiz giderleri de %94,5 yükselmiştir. Ziraat Bankası’nın mevduatlara verdiği faiz giderinde de yükselme olmuştur. Bu oran geçtiğimiz yıldakine göre %81,5 olmuştur. Net faiz geliriye %28,1 düşmüştür. Vakıfbank’ın, 2021’in ilk çeyrek dilimindeki net kârı 750 milyon TL’dir. 2020’nin aynı döneminde bu rakam 1 milyar 716 milyon TL’ydi. Bu da %56,3 gelir kaybı demektir. Vakıfbank’ta ilk çeyreğin net dönem kârı %41,1 artmış, faiz giderleriye %120,8 yükselmiştir. Vakıfbank’ın faiz giderlerindeki artışa bakıldığında mevduatlara verilen faiz gideri 2020’ye göre %144,5 yükselmiştir. Bu durumda da bankanın net faiz gelirinde %45,4’lük azalma olmuştur. Halkbank 2020 ilk çeyrekte 825 milyon TL kâr elde ederken bu rakam 2021’in ilk çeyrek diliminde 59 milyon TL olmuştur. Bu da %92,8 düşüşe karşılık gelmektedir. Halkbank faiz gelirleri %29,4, faiz giderleriye %137,3 artmıştır. Bankanın faiz giderleri kaleminde mevduatlara verdiği faiz giderinde %136 artış olmuştur. Bankaya ait net faiz geliriye -99 milyon TL’ye inmiştir. 2020 ilk çeyrekteyse Halk Bank’ın net faiz geliri 5,2 milyar TL civarındaydı. 2021 Nisan itibarı ile bu üç bankanın faiz gelirlerinde olan düşüş Tablo 2.3’te görülmektedir. Tablo 2.4’deyse kamu bankalarının dönem kâr değişimi bulunmaktadır (Ankara Ticaret Borsası, 2021).

Tablo 2.3 Kamu bankalarının gelir değişimi (% 2021 Nisan itibarı ile)

	Ziraat	Vakıfbank	Halkbank
Faiz geliri	26,7	41,1	29,4
Faiz giderleri	94,5	120,8	137,3
Net faiz geliri	-28,1	-45,4	-
Vergi öncesi kâr	-53,6	-52,9	-96,2
Vergi için ayrılan karşılık	-66,1	-38,7	-112,8
Net kâr	-48,6	-56,3	-92,8

Kaynak: Ankara ticaret borsası, 2021

Tablo 2.4 Kamu bankalarının dönem kârı değişimi (2021 Nisan itibarı ile/milyon TL)

Banka	2020	2021	Değişim %
Ziraat Bankası	1871	962	-48,58
Vakıfbank	1716	750	-56,29
Halkbank	825	59	-92,85

Kaynak: Ankara ticaret borsası, 2021

Banka likiditesinin yeterli miktarda ve güçlü olmasının önemi büyüktür. Özellikle kriz zamanlarında bankanın krize dayanıklılık göstermesi likiditesinin yeterli olmasına bağlıdır. Pandemi sürecinde, piyasaların ortaya çıkan krizden kaynaklı likidite gereksinimlerini karşılayabilmek için kamu mevduat bankalarının finansal durumlarını gösteren Tablo2.5’den de anlaşılacağı üzere kamu bankaları, “nakit ve nakit benzerlerini” korumaya/artırmaya çalışmış oldukları görülmektedir. Kamu mevduat bankaları yaşanan pandeminin ortaya çıkardığı negatif durumlarla baş edebilmek için nakit tutmayı tercih etmişlerdir.

Tablo 2.5 Kamu bankalarının nakit ve nakit benzerleri

Bankalar	31.12.2018 (1000 TL)	31.03.2019 (1000 TL)	30.06.2019 (1000 TL)	30.09.2019 (1000 TL)	31.12.2019 (1.000 TL)
Halkbank	40,083,693	36,570,294	37,022,787	36,276,463	38,229,230
Vakıfbank	37,267,637	35,993,755	40,113,291	36,453,826	42,347,289
Ziraat Bankası	46,236,719	52,006,162	57,658,825	48,968,407	57,388,800
Bankalar	31.03.2020 (1.000 TL)	30.06.2020 (1.000 TL)	30.09.2020 (1.000 TL)	2019/06- 2020/06 Oranı	2019/09- 2020/09 Oranı
Halkbank	26,557,632	29,358,263	44,922,235	1.261	0.808
Vakıfbank	28,142,548	37,646,903	46,306,878	1.066	0.787
Ziraat Bankası	41,828,891	46,691,481	75,215,807	1.235	0.651

Kaynak: Işık ve Akdoğan, 2021

Tablo 2.6 Kamu bankalarının kredi/mevduat oranı

BANKA ADI	31.12.2018 KREDİ (1.000 TL)	31.12.2018 MEVDUAT (1.000 TL)	KREDİ/ MEVDUAT ORANI	31.12.2019 KREDİ (1.000 TL)	31.12.2019 MEVDUAT (1.000 TL)	KREDİ/ MEVDUAT %	30.09.2019 KREDİ (1.000 TL)	30.09.2019 MEVDUAT (1.000 TL)	KREDİ/ MEVDUAT %	30.09.2020 KREDİ (1.000 TL)	30.09.2020 MEVDUAT (1.000 TL)	KREDİ/ MEVDUAT %
HALKBANK	259,074,226	248,855,254	1.041	309,208,101	297,734,176	1.039	304,512,439	284,030,354	1.072	453,924,101	440,614,713	1.030
VAKIFBANK	232,406,907	179,407,907	1.295	292,091,050	251,530,899	1.161	274,291,714	229,647,310	1.194	427,133,196	394,205,755	1.0835
ZİRAAT BAN.	379,331,076	331,066,483	1.146	447,982,751	447,250,973	1.002	432,154,919	403,507,169	1.071	603,517,677	644,667,187	0.9362
ORTALAMA	290.270.736	253.109.881	1.161	349.760.634	332.172.016	1.067	336.986.357	305.728.278	1.113	290.270.736	253.109.881	1.017

Kaynak: BBDK,2020

Tablo 2.6'ya bakıldığında kamu bankalarının kullandıkları kredilerin mevduata olan oranlarının pandemi öncesine göre düştüğü görülmektedir.

Tablo 2.7 Kamu bankalarının likidite oranları

Likidite	Aralık 2019	Aralık 2020
Likit Varlıklar/Toplam Varlıklar	10,9	9,0
Likit Varlıklar/Kısa Vadeli Yükümlülükler	16,9	15,3
TP Likit Varlıklar/Toplam Varlıklar	1,4	0,6

Kaynak: TBB, 2021

Tablo 2.7'ye bakıldığında kamu mevduat bankalarının likit varlıklarının toplam varlıklarına oranında Aralık 2020'de Aralık 2019'a göre %1,9 oranında artış olmuştur. Yine aynı tarihler bazında likit varlıkların, kısa vadeli yükümlülüklerle oranında %1,6'lık artış gerçekleşmiştir. Türk parası likit varlıklarının, toplam varlıklara oranı ise aynı tarih itibarı ile %0,8 artmıştır.

3.1.5. Müşteri davranışlarındaki değişim

Dünyada son dönemlerde gittikçe artan dijitalleşme Covid-19 pandemisiyle beraber daha da hızlanmıştır. Pandemiyle kullanımı ve tercih edilme sıklığı artmış olan dijital teknolojilerinin, pandemiden sonra da yaşamımızda var olacağı düşünülmektedir (Kocasu, 2020). Covid-19 pandemisiyle müşteri davranışlarındaki değişim Türkiye'de de diğer dünya ülkelerindeki değişimle aynı nitelikleri göstermiştir.

Covid-19 virüsünün çok çabuk bulaşması, temasın da bulaşmada etkili olması ve bunlara ilave olarak yetkililerin ülke genelinde aldıkları zorunlu kapanma kararlarıyla evde kalmak zorunda kalan bireylerin çoğunluğu çevrimiçi hizmet veren firmalardan alışveriş yapmayı tercih etmiştir. Bu da dijital ödeme yöntemlerinin daha çok kullanılmasını sağlamıştır. Bu süreçte ölümcül virüsün bulaşmasından korkan bireyler, "temassız teslimat" ve çevrimiçi ödeme yollarını tercih etmeye başlamalarıyla birlikte bankaların da dijitalleşme süreci de hız kazanmıştır. Bankalar bu dönemde temassız kartlar, çevrimiçi bankacılık işlemleri benzeri hizmetlerle müşterilerini desteklemiştir (Güler, 2020).

Bu dönemde müşteriler banka şubelerini daha az kullanmışlar, internet üzerinden ya da mobil bankacılıktan her türlü bankacılık işlemlerini gerçekleştirmeyi tercih etmişlerdir. Diğer bankalarla birlikte kamu bankaları da dijital bankacılık işlem çeşitlerini artırma ve dijital bankacılık işlemlerinde alınan ücretleri düşürme ya da tamamen kaldırmayla bu konuda müşterilerine destek olmuştur (FinTech İstanbul, 2020).

Fintech İstanbul'un internet sitesi üzerinden paylaştığı pek çok çevrimiçi alışveriş siteleri tarafından“ ödeme altyapı sağlayıcısı” olarak kullanılan izyico'nun yaptığı araştırmaya göre pandeminin ilk 6 ayında Türkiye’de en sık tercih edilen ödeme türü, kredi kartıyla ödeme olmuştur. Satın almaların % 62’si kredi kartıyla yapılmış kalan %38’inde ise banka kartları kullanılmıştır. Sepet hesabı yüksek olan satın almalarda kredi kartı, düşük olan satın almalarda da kredi kartı tercih edilmiştir (FinTech İstanbul, 2020: 150). Aşağıda Tablo 2.8’de Bankalar arası Kart Merkezi (BKM)’deki verilere bakıldığında son üç yıldaki kredi kartı işlem adedi ve işlem tutarı görülmektedir.

Tablo 2.8 Son üç yıldaki kredi kartı kullanımı verileri

2021 YILI						
Dönem	İşlem Adedi			İşlem Tutarı (Milyon TL)		
	Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı		
	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam
OCAK	87.830.960	13.154.742	100.985.702	24.871,42	1.428,56	26.299,97
ŞUBAT	86.645.214	12.007.327	98.652.541	25.837,15	1.388,05	27.225,21
MART	97.249.395	13.710.161	110.959.556	30.922,97	1.612,22	32.535,19
1. DÖNEM	271.725.569	38.872.230	310.597.799	81.631,54	4.428,83	86.060,37
NISAN	96.986.682	13.262.285	110.248.967	27.658,89	1.715,68	29.374,56
MAYIS	114.499.776	15.591.066	130.090.842	32.706,48	1.891,43	34.597,90
HAZİRAN	108.588.456	13.025.189	121.613.645	34.544,32	1.775,66	36.319,98
2. DÖNEM	320.074.914	41.878.540	361.953.454	94.909,68	5.382,76	100.292,44
TEMMUZ	103.981.678	13.322.294	117.303.972	33.099,00	1.739,46	34.838,46
2021 YILI	695.782.161	94.073.064	789.855.225	209.640,21	11.551,06	221.191,27
2020 YILI						
OCAK	56.929.719	7.670.709	64.600.428	16.177,75	1.141,69	17.319,44
ŞUBAT	56.390.324	7.299.216	63.689.540	15.190,83	1.056,53	16.247,36
MART	57.324.334	8.817.244	66.141.578	15.514,93	946,07	16.460,99
1. DÖNEM	170.644.377	23.787.169	194.431.546	46.883,51	3.144,28	50.027,79
NISAN	55.286.525	10.093.294	65.379.819	15.713,68	868,82	16.582,49
MAYIS	65.464.191	11.798.933	77.263.124	18.654,66	1.005,65	19.660,32
HAZİRAN	65.031.399	10.141.098	75.172.497	19.391,64	1.017,94	20.409,57
2. DÖNEM	185.782.115	32.033.325	217.815.440	53.759,97	2.892,41	56.652,38
TEMMUZ	72.569.953	10.051.202	82.621.155	22.981,11	1.113,34	24.094,45
AĞUSTOS	69.053.661	10.014.368	79.068.029	21.277,52	1.120,96	22.398,48
EYLÜL	76.812.306	10.345.518	87.157.824	23.671,87	1.192,52	24.864,39
3. DÖNEM	218.435.920	30.411.088	248.847.008	67.930,49	3.426,82	71.357,32
EKİM	81.506.818	10.570.517	92.077.335	23.692,21	1.264,88	24.957,09
KASIM	91.214.124	11.144.299	102.358.423	27.847,99	1.304,12	29.152,12
ARALIK	87.782.366	13.050.234	100.832.600	25.923,06	1.445,69	27.368,76
4. DÖNEM	260.503.308	34.765.050	295.268.358	77.463,26	4.014,70	81.477,96
2020 YILI	835.365.720	120.996.632	956.362.352	246.037,24	13.478,21	259.515,44

Tablo 2.8'in devamı;

2019 YILI						
OCAK	43.705.694	7.705.273	51.410.967	11.738,28	913,39	12.651,67
ŞUBAT	42.006.262	7.241.606	49.247.868	10.780,84	833,67	11.614,52
MART	46.708.817	8.222.415	54.931.232	12.849,55	993,89	13.843,44
1. DÖNEM	132.420.773	23.169.294	155.590.067	35.368,67	2.740,95	38.109,63
NISAN	44.666.992	7.911.892	52.578.884	12.135,27	975,53	13.110,80
MAYIS	50.757.674	8.116.691	58.874.365	14.494,35	1.075,99	15.570,34
HAZİRAN	43.131.473	7.602.514	50.733.987	12.185,86	944,44	13.130,30
2. DÖNEM	138.556.139	23.631.097	162.187.236	38.815,48	2.995,96	41.811,44
TEMMUZ	49.733.839	7.875.476	57.609.315	15.907,13	1.061,49	16.968,62
AĞUSTOS	45.531.577	6.692.268	52.223.845	13.900,51	991,21	14.891,72
EYLÜL	49.871.206	6.513.400	56.384.606	14.791,15	974,62	15.765,76
3. DÖNEM	145.136.622	21.081.144	166.217.766	44.598,79	3.027,32	47.626,10
EKİM	53.575.281	7.284.589	60.859.870	14.622,28	1.054,22	15.676,49
KASIM	62.848.667	7.508.885	70.357.552	17.368,36	1.095,78	18.464,14
ARALIK	56.128.028	7.743.539	63.871.567	15.491,57	1.104,78	16.596,36
4. DÖNEM	172.551.976	22.537.013	195.088.989	47.482,22	3.254,78	50.736,99
2019 YILI	588.665.510	90.418.548	679.084.058	166.265,15	12.019,01	178.284,16

Kaynak: BKM, 2019

Tablo 2.8'de de görüldüğü gibi kredi kartı kullanımını 2019'dan sonra pandeminin etkisiyle artmıştır. Tablo 2.9'da ise yine BKM'nin verilerine göre son üç yılda kullanılan kart türlerinin sayısı görülmektedir.

Tablo 2.9 Son üç yılda kullanılan kart türlerinin sayısı

Dönem 2021	Temassız Kart Sayısı		
	Toplam Kredi Kartı	Toplam Banka Kartı	Toplam Ön Ödemeli Kart
OCAK	46.230.863	30.293.064	21.433.351
ŞUBAT	47.017.700	31.246.740	21.810.720
MART	47.626.463	32.517.303	22.341.509
1. DÖNEM	47.626.463	32.517.303	22.341.509
NISAN	48.799.521	33.476.174	22.947.571
MAYIS	49.255.591	34.138.227	23.242.874
HAZİRAN	50.020.799	35.205.299	23.690.283
2. DÖNEM	50.020.799	35.205.299	23.690.283
TEMMUZ	50.612.547	36.330.545	23.819.020
2021 YILI	50.612.547	36.330.545	23.819.020
OCAK	38.755.419	19.074.976	17.273.181
ŞUBAT	38.925.744	19.065.174	17.206.486
MART	39.481.440	19.561.915	17.441.968
1. DÖNEM	39.481.440	19.561.915	17.441.968
NISAN	39.769.093	20.513.327	17.754.650
MAYIS	40.136.237	21.175.203	18.078.262
HAZİRAN	40.665.212	21.987.695	18.404.233
2. DÖNEM	40.665.212	21.987.695	18.404.233
TEMMUZ	41.168.090	22.771.423	18.705.218
AĞUSTOS	41.675.548	23.589.851	18.219.193
EYLÜL	43.046.619	24.808.411	20.168.058
3. DÖNEM	43.046.619	24.808.411	20.168.058

Tablo 2.9'un devamı;

Dönem 2021	Temassız Kart Sayısı		
	Toplam Kredi Kartı	Toplam Banka Kartı	Toplam Ön Ödemeli Kart
EKİM	44.164.136	26.370.177	20.543.292
KASIM	44.812.632	28.316.885	20.849.576
ARALIK	45.366.196	29.303.808	21.442.557
4. DÖNEM	45.366.196	29.303.808	21.442.557
2020 YILI	45.366.196	29.303.808	21.442.557
Dönem 2019	Temassız Kart Sayısı		
	Toplam Kredi Kartı	Toplam Banka Kartı	Toplam Ön Ödemeli Kart
OCAK	31.141.166	13.507.546	13.712.983
ŞUBAT	31.600.443	13.760.873	13.984.061
MART	32.157.420	13.923.773	14.290.419
Dönem 2019	Temassız Kart Sayısı		
	Toplam Kredi Kartı	Toplam Banka Kartı	Toplam Ön Ödemeli Kart
1. DÖNEM	32.157.420	13.923.773	14.290.419
NISAN	32.140.292	14.123.459	14.857.658
MAYIS	32.885.771	14.236.748	15.243.331
HAZİRAN	33.480.507	14.366.906	15.464.251
2. DÖNEM	33.480.507	14.366.906	15.464.251
TEMMUZ	33.966.902	14.618.778	15.747.944
AĞUSTOS	34.321.385	14.914.011	15.979.677
EYLÜL	35.020.020	16.172.233	16.515.809
3. DÖNEM	35.020.020	16.172.233	16.515.809
EKİM	35.684.763	16.863.260	16.889.275
KASIM	36.452.632	17.323.476	17.121.301
ARALIK	37.383.158	18.493.779	17.034.518
4. DÖNEM	37.383.158	18.493.779	17.034.518
2019 YILI	37.383.158	18.493.779	17.034.518

Kaynak: BKM, 2021

Pandemi ile birlikte nakit para kullanmaktan ve fiziksel ortamlarda alışveriş yapmaktan çekinen çoğu tüketici kart kullanmayı tercih etmiştir. Pandemiyle birlikte kullanımı artan temassız kart sayıları Tablo 2.9'da görülmektedir.

Yine bu dönemde öne çıkan müşteri davranışı internet üzerinden alışverişidir. E-ticaret olarak bilinen ve farklı telekomünikasyon araçları ile çevrimiçi platformlardan yapılan her türlü ticarî faaliyetin Covid-19 pandemisiyle hızla yaygınlaştığı görülmüştür. Bu doğrultuda Türkiye'deki e-ticaret pazarı da 2020'de 2019'a oranla %66 büyümüştür. 2020'de e-ticaretin "beyaz eşya, giyim, elektronik, yemek, gıda ve süpermarket" sektörlerinde arttığı görülmüştür (Yıldırım ve Aydın, 2021).

Tablo 2.10'da Bankalararası Kart Merkezi'nin verileri görülmektedir. Tabloda Türkiye'de kartlarla 2019'dan 2022 Ocak ayına kadar internet üzerinden yapılan alışverişin adedinin ve tutarının verileri bulunmaktadır. Verilere her yılın ocak ayı itibarıyla bakıldığında; yerli kartların yurtiçi ve yurtdışı toplam kullanım sayısı; Ocak

2019'da 51.410.967, Ocak 2020'de 64.600.428, Ocak 2021'de 100.985.702, Ocak 2022'de 145.815.289'dur. Yerli ve yabancı kartların yurtiçi toplam kullanım sayısı; Ocak 2019'da 45.004.880, Ocak 2020'de 58.245.695, Ocak 2021'de 89.456.664, Ocak 2022'de 133.398.613'tür. Yerli kartların yurtiçi ve yurtdışı toplam kullanımı (Milyon TL); Ocak 2019'da 12.651,67, Ocak 2020'de 17.319,44, Ocak 2021'de 26.299,97, Ocak 2022'de 47.645,16 milyon TL'dir. Yerli ve yabancı kartların yurt içi toplam kullanımı (Milyon TL); Ocak 2019'da 13.433,49, Ocak 2020'de 18.002,23, Ocak 2021'de 26.131,45, Ocak 2022'de 48.811,31 milyon TL'dir. Tablo 2.10'dan alınan rakamlar alt alta alıp bakıldığında pandemi döneminde internet üzerinden kart kullanımının ne kadar hızlı bir şekilde arttığı hem işlem adedi hem de işlem tutarı olarak açıkça görülmektedir.

Tablo 2.10 Kartla internet üzerinden gerçekleştirilen ödeme işlemleri

2022 YILI												
Dönem	İşlem Adedi						İşlem Tutarı (Milyon TL)					
	Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı			Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı		
	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam
OCAK	130.540.521	15.274.768	145.815.289	130.540.521	2.858.092	133.398.613	44.795,12	2.850,04	47.645,16	44.795,12	4.016,19	48.811,31
2022 YILI	130.540.521	15.274.768	145.815.289	130.540.521	2.858.092	133.398.613	44.795,12	2.850,04	47.645,16	44.795,12	4.016,19	48.811,31

Tablo 2.10'un devamı (1);

2021 YILI												
Dönem	İşlem Adedi						İşlem Tutarı (Milyon TL)					
	Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı			Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı		
	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam
OCAK	87.830.960	13.154.742	100.985.702	87.830.960	1.625.704	89.456.664	24.871,42	1.428,56	26.299,97	24.871,42	1.260,04	26.131,45
ŞUBAT	86.645.214	12.007.327	98.652.541	86.645.214	1.540.077	88.185.291	25.837,15	1.388,05	27.225,21	25.837,15	1.150,28	26.987,43
MART	97.249.395	13.710.161	110.959.556	97.249.395	1.972.941	99.222.336	30.922,97	1.612,22	32.535,19	30.922,97	1.796,55	32.719,52
1. DÖNEM	271.725.569	38.872.230	310.597.799	271.725.569	5.138.722	276.864.291	81.631,54	4.428,83	86.060,37	81.631,54	4.206,86	85.838,40
NISAN	96.986.682	13.262.285	110.248.967	96.986.682	1.940.702	98.927.384	27.658,89	1.715,68	29.374,56	27.658,89	1.575,13	29.234,02
MAYIS	114.499.776	15.591.066	130.090.842	114.499.776	2.131.443	116.631.219	32.706,48	1.891,43	34.597,90	32.706,48	2.164,22	34.870,70
HAZİRAN	108.588.456	13.025.189	121.613.645	108.588.456	2.435.158	111.023.614	34.544,32	1.775,66	36.319,98	34.544,32	3.718,23	38.262,55
2. DÖNEM	320.074.914	41.878.540	361.953.454	320.074.914	6.507.303	326.582.217	94.909,68	5.382,76	100.292,44	94.909,68	7.457,58	102.367,26
TEMMUZ	103.981.678	13.322.294	117.303.972	103.981.678	2.707.693	106.689.371	33.099,00	1.739,46	34.838,46	33.099,00	3.774,05	36.873,04
AĞUSTOS	109.552.287	13.585.310	123.137.597	109.552.287	2.668.730	112.221.017	35.268,22	1.910,80	37.179,01	35.268,22	3.125,03	38.393,25
EYLÜL	114.957.307	13.478.654	128.435.961	114.957.307	2.651.977	117.609.284	38.281,14	2.049,16	40.330,30	38.281,14	3.049,08	41.330,22
3. DÖNEM	328.491.272	40.386.258	368.877.530	328.491.272	8.028.400	336.519.672	106.648,36	5.699,42	112.347,77	106.648,36	9.948,15	116.596,51
EKİM	125.832.680	14.804.370	140.637.050	125.832.680	2.710.524	128.543.204	40.301,23	2.229,27	42.530,50	40.301,23	3.303,84	43.605,07
KASIM	141.688.784	15.128.447	156.817.231	141.688.784	3.115.877	144.804.661	51.967,73	2.599,64	54.567,37	51.967,73	3.485,79	55.453,52
ARALIK	135.380.352	15.482.548	150.862.900	135.380.352	3.182.679	138.563.031	46.628,33	3.287,99	49.916,32	46.628,33	4.018,68	50.647,00
4. DÖNEM	402.901.816	45.415.365	448.317.181	402.901.816	9.009.080	411.910.896	138.897,29	8.116,90	147.014,19	138.897,29	10.808,31	149.705,60
2021 YILI	1.323.193.571	166.552.393	1.489.745.964	1.323.193.571	28.683.505	1.351.877.076	422.086,86	23.627,91	445.714,77	422.086,86	32.420,90	454.507,77

Tablo 2.10'un devamı (2);

2020 YILI												
Dönem	İşlem Adedi						İşlem Tutarı (Milyon TL)					
	Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı			Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı		
	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam
OCAK	56.929.719	7.670.709	64.600.428	56.929.719	1.315.976	58.245.695	16.177,75	1.141,69	17.319,44	16.177,75	1.824,48	18.002,23
ŞUBAT	56.390.324	7.299.216	63.689.540	56.390.324	1.255.009	57.645.333	15.190,83	1.056,53	16.247,36	15.190,83	1.765,46	16.956,30
MART	57.324.334	8.817.244	66.141.578	57.324.334	783.759	58.108.093	15.514,93	946,07	16.460,99	15.514,93	838,13	16.353,06
1. DÖNEM	170.644.377	23.787.169	194.431.546	170.644.377	3.354.744	173.999.121	46.883,51	3.144,28	50.027,79	46.883,51	4.428,07	51.311,58
NISAN	55.286.525	10.093.294	65.379.819	55.286.525	538.184	55.824.709	15.713,68	868,82	16.582,49	15.713,68	277,24	15.990,92
MAYIS	65.464.191	11.798.933	77.263.124	65.464.191	762.944	66.227.135	18.654,66	1.005,65	19.660,32	18.654,66	494,76	19.149,42
HAZİRAN	65.031.399	10.141.098	75.172.497	65.031.399	789.881	65.821.280	19.391,64	1.017,94	20.409,57	19.391,64	764,72	20.156,36
2. DÖNEM	185.782.115	32.033.325	217.815.440	185.782.115	2.091.009	187.873.124	53.759,97	2.892,41	56.652,38	53.759,97	1.536,73	55.296,70
TEMMUZ	72.569.953	10.051.202	82.621.155	72.569.953	1.167.407	73.737.360	22.981,11	1.113,34	24.094,45	22.981,11	1.414,03	24.395,13
AĞUSTOS	69.053.661	10.014.368	79.068.029	69.053.661	1.319.260	70.372.921	21.277,52	1.120,96	22.398,48	21.277,52	1.503,72	22.781,24
EYLÜL	76.812.306	10.345.518	87.157.824	76.812.306	1.263.775	78.076.081	23.671,87	1.192,52	24.864,39	23.671,87	1.428,96	25.100,83
3. DÖNEM	218.435.920	30.411.088	248.847.008	218.435.920	3.750.442	222.186.362	67.930,49	3.426,82	71.357,32	67.930,49	4.346,70	72.277,20
EKİM	81.506.818	10.570.517	92.077.335	81.506.818	1.256.895	82.763.713	23.692,21	1.264,88	24.957,09	23.692,21	1.373,09	25.065,29
KASIM	91.214.124	11.144.299	102.358.423	91.214.124	1.595.548	92.809.672	27.847,99	1.304,12	29.152,12	27.847,99	1.323,39	29.171,38
ARALIK	87.782.366	13.050.234	100.832.600	87.782.366	1.516.047	89.298.413	25.923,06	1.445,69	27.368,76	25.923,06	1.304,92	27.227,98
4. DÖNEM	260.503.308	34.765.050	295.268.358	260.503.308	4.368.490	264.871.798	77.463,26	4.014,70	81.477,96	77.463,26	4.001,39	81.464,65
2020 YILI	835.365.720	120.996.632	956.362.352	835.365.720	13.564.685	848.930.405	246.037,24	13.478,21	259.515,44	246.037,24	14.312,89	260.350,13

Tablo 2.10'un devamı (3);

2019 YILI												
Dönem	İşlem Adedi						İşlem Tutarı (Milyon TL)					
	Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı			Yerli Kartların Yurt İçi/Yurtdışı Kullanımı			Yerli/Yabancı Kartların Yurt İçi Kullanımı		
	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam	Yurt İçi	Yurtdışı	Toplam	Yerli Kart	Yabancı Kart	Toplam
OCAK	43.705.694	7.705.273	51.410.967	43.705.694	1.299.186	45.004.880	11.738,28	913,39	12.651,67	11.738,28	1.695,21	13.433,49
ŞUBAT	42.006.262	7.241.606	49.247.868	42.006.262	1.179.687	43.185.949	10.780,84	833,67	11.614,52	10.780,84	1.616,66	12.397,50
MART	46.708.817	8.222.415	54.931.232	46.708.817	1.422.928	48.131.745	12.849,55	993,89	13.843,44	12.849,55	1.979,63	14.829,18
1. DÖNEM	132.420.773	23.169.294	155.590.067	132.420.773	3.901.801	136.322.574	35.368,67	2.740,95	38.109,63	35.368,67	5.291,51	40.660,18
NISAN	44.666.992	7.911.892	52.578.884	44.666.992	1.502.267	46.169.259	12.135,27	975,53	13.110,80	12.135,27	2.050,00	14.185,27
MAYIS	50.757.674	8.116.691	58.874.365	50.757.674	1.722.609	52.480.283	14.494,35	1.075,99	15.570,34	14.494,35	2.277,83	16.772,18
HAZİRAN	43.131.473	7.602.514	50.733.987	43.131.473	1.725.674	44.857.147	12.185,86	944,44	13.130,30	12.185,86	2.301,08	14.486,94
2. DÖNEM	138.556.139	23.631.097	162.187.236	138.556.139	4.950.550	143.506.689	38.815,48	2.995,96	41.811,44	38.815,48	6.628,91	45.444,39
TEMMUZ	49.733.839	7.875.476	57.609.315	49.733.839	1.942.209	51.676.048	15.907,13	1.061,49	16.968,62	15.907,13	2.572,73	18.479,86
AĞUSTOS	45.531.577	6.692.268	52.223.845	45.531.577	1.851.279	47.382.856	13.900,51	991,21	14.891,72	13.900,51	2.170,85	16.071,36
EYLÜL	49.871.206	6.513.400	56.384.606	49.871.206	1.757.508	51.628.714	14.791,15	974,62	15.765,76	14.791,15	2.135,43	16.926,58
3. DÖNEM	145.136.622	21.081.144	166.217.766	145.136.622	5.550.996	150.687.618	44.598,79	3.027,32	47.626,10	44.598,79	6.879,01	51.477,80
EKİM	53.575.281	7.284.589	60.859.870	53.575.281	1.460.575	55.035.856	14.622,28	1.054,22	15.676,49	14.622,28	1.891,31	16.513,59
KASIM	62.848.667	7.508.885	70.357.552	62.848.667	1.306.346	64.155.013	17.368,36	1.095,78	18.464,14	17.368,36	1.562,79	18.931,16
ARALIK	56.128.028	7.743.539	63.871.567	56.128.028	1.237.016	57.365.044	15.491,57	1.104,78	16.596,36	15.491,57	1.591,79	17.083,37
4. DÖNEM	172.551.976	22.537.013	195.088.989	172.551.976	4.003.937	176.555.913	47.482,22	3.254,78	50.736,99	47.482,22	5.045,90	52.528,12
2019 YILI	588.665.510	90.418.548	679.084.058	588.665.510	18.407.284	607.072.794	166.265,15	12.019,01	178.284,16	166.265,15	23.845,33	190.110,48

Kaynak: BKM, 2022

3.1.6. Fonlama yapısı ve maliyet

Covid-19'un piyasalara olan olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik olarak 2020'nin ikinci çeyrek diliminde uygulanmaya başlayan ekonomik tedbirler ve kredi teşvikleriyle mali desteğe ihtiyaç duyan kişilerin likidite gereksinimleri ve çalışmaları durmaya yaklaşan firmaların finansal gereksinimleri kamu bankaları tarafından desteklenmiştir. Bu uygulamaların sonucu olarak "kur etkisinden arındırılmış (KEA)" yıl bazında kredi toplamındaki artış hızlanmış ve 2020'nin Mayıs'ında %17 seviyelerinden yükselmeye başlayarak Ağustos'ta %25'i bulmuştur. Ekonomik faaliyetlerde güçlü kredi desteğiyle ortaya çıkan toparlanma, enflasyon ve dış denge üzerinde etki yapmış ve Ağustos'un ilk günlerinden itibaren kademeli olarak sıkılaştırma adımları atılan bir para politikası uygulanmaya başlamıştır. TCMB, fiyat istikrarını sağlamak maksatlı olarak "temel politika aracı" olan bir haftalık vadeyle repo ihale faiz oranında Eylül ve Kasım'da büyük bir yükseliş gerçekleştirerek mali sıkılaştırma yapmıştır; Kasım'da şeffaflık, öngörülebilirlik ve para politikasında etkinlik maksatlı likidite yönetimi operasyonlarında değişikliğe gitmiş ve kısa vadeli fonlamanın bütününe politika faizinden karşılanmasına karar vermiştir. Para politikasında gerçekleşen bariz sıkılaştırmayla beraber aktif rasyosu ve tüketici kredilerinin vadesinin revize edilmesi de dahil olmak üzere kredi piyasasında dengeyi sağlayacak politika adımları atılmıştır. Bu uygulamalar krediler üzerinde etkili olmuş, Haziran'da %50'den fazla on üç haftalık KEA ticarî kredi artışının yıllık değeri, Eylül itibarı ile %10'a düşmüştür. Birkaç yıl içerisinde pandeminin doğurduğu belirsizliklerin nasıl şekil alacağıyla beraber fonlama olanaklarıyla finansal şartların kredi büyümesi ve ekonomik faaliyet üzerinde olan etkilerinin, bankacılık sektörünün kredi riski görünümünü belirleyeceği ön görülmektedir (TCMB, 2020; Cangöz vd., 2021).

Bankacılık sektörünün "dış borç çevirme oranı", ödemelerin sıklaştığı Nisan ve Mayıs'tan sonra yüksek seyrini korumuş ve 2020'nin Eylül'ü itibarı ile %103 oranında gerçekleşmiştir. Son dönem sendikasyon kredilerine ilaveten uluslararası kalkınma ve yatırım bankalarından alınan uzun vadeli fonlama kaynakları da bankacılık sektörünün fonlama şartlarına destek olmuştur (TCMB, 2020).

Pandeminin olumsuz etkilerini kısa vadede de olsa sınırlandırmaya çalışan tedbirlere rağmen, küresel finans piyasalarında kısa vadede bazı kırılmalıkların görülmesi normaldir. Yatırımcıların güven sorunu ve likidite talebindeki değişiklikler, finansal şartlardaki iyileşmenin kalıcı olmasını zora sokmaktadır. Firmaların borçlu olmasından kaynaklı kaygılar pandemiyle beraber çoğalmıştır. Firmaların cirosu,

kısıtlamalarda gevşeme ile ve atılmış olan politika adımları ile biraz yükselse de firmaların gelirinde pandemi öncesindeki döneme nazaran azalmış olan talep miktarlarından kaynaklı düşüşlerin olması beklenmektedir. Firmaların finansmana erişiminin önünde olan engeller kaynak akışının sürekliliğinin temini ile azalsa da artmış olan fonlama maliyeti ve borç servis oranları ile mevcut nakit akışında olan problemler, gelecek dönemlerde ödeme gücünde ve kârlılıkta problem olabilecektir (TCMB, 2020).

Günümüzde artan fonlama maliyetlerinin etkisi ile firmalara ve hane halkına verilen kredi türlerinde faiz oranları artmış ve beraberinde de vadeler kısalmıştır. Bu sebeple firmaların, TCMB'nin sıkılaştırma politikasının etkisiyle faiz oranlarında ortaya çıkan artış ile TL bazlı ticarî kredi kullanımlarında kısa vadeye yöneldiği görülmektedir. Yine YP bazlı kredilerdeyse yatırımlarda görülen durağanlaşma eğilimlerinin ve firmaların uzun dönem kur riskinden sakınma tercihlerinin etkisi ile vadelerin kısaldığı görülmektedir. Bireysel kredilerde de kampanyaların sonlanması ve maksimum kredi vadesinin düşürülmesine dönük makro ihtiyati önlemlerle beraber vadeler kısalmıştır. Bankacılık sektöründe uzun vadede olan likidite pozisyonları ile alakalı esas göstergelerin birisi olan “kredi/mevduat (K/M) oranı”, kredilerin hangi mevduatlarla fonlanmış olduğunu göstermektedir. Kamu bankaları öncelikli olarak Haziran'da başlatılmış olan kredi kampanyaları sonucunda kredilerdeki artış mevduat büyümesi ile desteklenmiştir ve sektördeki K/M oranı 2020 yılı Ekim ayı itibarı ile %99 seviyesini bulmuştur (TCMB, 2020).

TCMB ağırlıklı ortalama fonlama maliyeti, 2020'nin çoğunluk diliminde %10-11 arasında gerçekleşmiştir. Bu dönem içerisinde, TL'ye olan talep düşmüş, dövize ve altına olan talepe artmıştır. Bu durumsa belli başlı paralara karşı TL değerini baskı altına almıştır. Tartılı reel kur endeksine bakıldığında TL'nin değeri %18 oranında azalmıştır (TBB, 2021).

3.1.7. Bilanço ve kârlar

Bilanço, bankanın belirli bir tarihteki iktisadi ve mali durumunu yansıtan, varlıklarını, borçlarını ve öz kaynaklarını, aktif ve pasif hesaplar şeklinde gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösteren tablodur. Bilançonun aktif bölümü paraya dönüşüm çabukluğuna, pasif bölümü ise ödeme çabukluğuna göre düzenlenir (T.C. Resmî Gazete, 1 Kasım 2006, sayı: 26333).

Kârlılık, bankaların yönetimi tarafından fon kaynaklarının hissedarlar için değer yaratma ve anaparayı artırma amacıyla etkili bir biçimde kullanım becerisinin niceliksel

bir ölçüsüdür. Bu sebeptendir ki bankalar kârlılıklarını arttırdıkça piyasada kendilerine duyulan güven artar. Bankalar kâr ve gelir kalemleri olan faizler, faiz dışı gelirler, net kârlar ile kârlılık düzeylerini arttırabilmektedirler. Küresel boyutta yaşanan pandeminin etkisi banka bilançoları üzerinde de görülmüştür. Kamuya ait bankaların 2020 sonuna göre 2,7 trilyon TL’lik aktif büyüklüğünün %44,7 artışla 4 trilyon TL’ye yükseldiği BDDK bilanço verilerinden anlaşılmaktadır. 1,7 trilyon TL seviyesinde bulunan nakdi kredi hacmiyse 2,2 trilyon TL seviyesinin üzerine çıkmıştır. Kredilerde görülen %34,2’lik büyümeye karşın kamu bankaları, tüm bankacılık sektörüne ait ortalamanın (sektör ortalaması: %37) altında kalmıştır. Kamu bankalarındaki 45,8 milyon TL tutarındaki “Kredi Takip Alacakları” 48,7 milyar TL’ye çıkarken; “Beklenen Zarar Karşılıkları” 60,7 milyon TL’den 81,7 milyon TL’ye yükselmiştir. Kamu bankalarının “Kredi Takip Oranıyla” %2,08 ile tüm bankacılık sektörüne ait ortalamanın (sektör ortalaması: %5,2) epeyce altındadır. Bu nedeni ise kamu bankaları tarafından sorunlu kredilerin yeniden yapılandırılmasıdır. “Beklenen zarar karşılıkları” kalemindeki görülen artış da bu durumun kanıtıdır (Taşdelen, 2022).

Tablo 2.11 Kamu bankalarının 2021 yılı toplam bilançosu

KAMU (milyar TL)	2020/12	2021/12	%
TOPLAM AKTİFLER	2.766	4.002	44,7%
KREDİLER	1.697	2.278	34,2%
Takipteki Alacaklar	45,8	48,7	6,3%
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	60,7	82,7	36,2%
MEVDUAT	1.496	2.179	45,7%
Vadesiz Mevduat	375	670	78,7%
Vadeli Mevduat	1.120	1.509	34,7%
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	235	258	9,8%
Net Faiz Geliri	79,3	93,5	17,9%
NET KAR	21,4	21,4	0,0%

Kaynak: BDDK, 2021

Tablo 2.11’de kamu bankalarının 2021 yılı toplam bilançosu görülmektedir. 2020’in sonunda kamu bankalarının 1,5 milyar TL tutarındaki mevduat hacmide %45,7 artışla 2 trilyon 179 milyar TL’ye yükselmiş bununla birlikte vadesiz mevduatın 670 milyar TL seviyesiyle toplam mevduat içinde %30,7’lik seviyede kalmıştır. Kamu bankalarının öz kaynaklarına bakıldığında bu kalemin 235 milyar TL’den 258 milyar TL’ye çıkmış olduğu görülmektedir. “Çekirdek sermaye yeterlilik oranı” ise %12 seviyesindedir. Kamu bankalarında “Net Faiz Gelirleri” kalemi 2020 sonu itibarı ile 79,3 milyar TL’ye; 2021’de %17,9 artmış ve 93,5 milyar TL’ye yükselmiştir. Kamu bankalarının net karlılığı 2020’de 21,4 milyar TL olup 2021’de de bu seviyeyi korumuştur (Taşdelen, 2022). Şubat

ayı itibarı ile kamu bankalarının toplam son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergeleri Tablo 2.12’de verilmiştir.

Tablo 2.12 Kamu bankalarının toplam son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergeleri

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
Nakit Değerler	5.051,57	7.550,30	12.601,87	5.426,05	11.804,78	17.230,84	6.389,44	26.580,22	32.969,65
T.C. Merkez Bankasından Alacaklar	3.100,77	60.888,89	63.989,66	14.668,14	70.227,30	84.895,44	29.086,24	117.285,71	146.371,95
Para Piyasalarından Alacaklar	486,41	0,00	486,41	1.658,31	0,00	1.658,31	4.893,85	0,00	4.893,85
Bankalardan Alacaklar	28.924,38	36.103,04	65.027,41	48.667,66	49.527,93	98.195,59	77.110,96	87.961,34	165.072,29
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yan. Menk. Değ.	20.361,74	6.865,00	27.226,74	28.895,12	13.596,45	42.491,57	25.874,90	44.515,58	70.390,47
GUD Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yan. Menk. Değ.	111.973,26	53.157,17	165.130,43	170.443,19	167.201,83	337.645,02	213.580,54	278.539,53	492.120,07
Zorunlu Karşılıklar	113,59	60.523,87	60.637,47	157,05	131.197,32	131.354,37	188,56	261.634,31	261.822,87
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasından Alacaklar	488,13	0,00	488,13	472,55	0,00	472,55	756,59	0,00	756,59
Ters Repo Alacakları	407,93	0,00	407,93	1.322,58	0,00	1.322,58	26,91	0,00	26,91
Krediler*	802.559,04	447.014,59	1.249.573,63	1.157.833,75	553.770,60	1.711.604,35	1.406.140,08	967.549,12	2.373.689,21
Takipteki Alacaklar	44.584,49	129,05	44.713,54	44.754,33	426,41	45.180,74	48.517,39	1.431,03	49.948,42
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	44.559,95	194,66	44.754,60	59.609,57	531,43	60.141,00	85.641,83	1.153,52	86.795,34
a) 12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı (Birinci Aşama)**	4.757,39	106,32	4.863,71	8.138,66	191,80	8.330,46	10.042,73	422,84	10.465,57
b) Kredi Riskinde Önemli Artış (İkinci Aşama)**	7.561,66	8,05	7.569,71	14.929,17	16,15	14.945,32	33.479,56	74,87	33.554,43
c) Temerrüt - Özel Karşılık (Üçüncü Aşama)	32.240,90	80,29	32.321,19	36.541,75	323,48	36.865,23	42.119,54	655,81	42.775,35
Faiz (Kar Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları	53.677,45	18.541,97	72.219,42	76.896,46	23.512,77	100.409,23	163.867,91	33.745,39	197.613,29
a) Kredi Faiz (Kar Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları	22.460,49	9.116,00	31.576,49	28.116,98	10.034,58	38.151,55	41.941,68	14.885,37	56.827,05
b) Menkul Değerler Faiz Reeskontları	23.900,78	2.597,90	26.498,68	36.946,13	6.966,62	43.912,74	106.087,92	11.170,38	117.258,30
c) Diğer Faiz (Kar Payı) ve Gelir Reeskontları	7.316,19	6.828,06	14.144,25	11.833,36	6.511,58	18.344,94	15.838,31	7.689,63	23.527,95
Finansal Kiralama Alacakları	1.735,95	2.154,87	3.890,82	3.183,82	2.809,43	5.993,25	5.110,88	6.296,54	11.407,41
İştirakler, Bağlı ve Birlikte Kontrol Edilen Ort.	12.600,85	5.776,23	18.377,08	19.791,17	7.061,68	26.852,85	23.468,17	13.545,89	37.014,06
İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler	78.766,58	53.402,97	132.169,54	94.472,03	65.231,85	159.703,88	116.995,79	111.274,73	228.270,53
Elden Çıkarılacak Kıymetler (Net)	9.937,35	0,00	9.937,35	12.137,92	0,00	12.137,92	10.828,57	0,00	10.828,57
Sabit Kıymetler (Net)	17.336,04	33,26	17.369,30	18.688,21	47,86	18.736,08	20.000,09	92,00	20.092,09
Diğer Aktifler	20.956,75	10.549,62	31.506,37	28.629,08	3.032,88	31.661,96	44.007,12	5.667,59	49.674,71
TOPLAM AKTİFLER	1.168.502,35	762.496,16	1.930.998,50	1.668.487,85	1.098.917,66	2.767.405,51	2.111.202,13	1.954.965,44	4.066.167,57
Mevduat (Katılım Fonu)***	565.290,24	464.999,22	1.030.289,46	790.243,77	723.960,13	1.514.203,90	1.060.967,12	1.191.038,59	2.252.005,71
a) Vadesiz Mevduat	120.478,53	127.039,31	247.517,84	161.916,10	224.923,58	386.839,67	244.994,79	442.361,30	687.356,09
b) Vadeli Mevduat	444.811,71	337.959,91	782.771,62	628.327,67	499.036,55	1.127.364,22	815.972,33	748.677,28	1.564.649,62

Tablo 2.12'nin devamı (1);

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
T.C. Merkez Bankasına Borçlar	0,74	88.068,48	88.069,22	8.936,51	119.210,19	128.146,70	11.948,35	159.188,32	171.136,67
Para Piyasalarına Borçlar	11.373,92	0,00	11.373,92	147.477,25	0,00	147.477,25	102.282,03	0,00	102.282,03
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar	16.104,08	0,00	16.104,08	15.499,63	0,00	15.499,63	24.869,11	0,00	24.869,11
Bankalara Borçlar	43.031,48	188.401,96	231.433,44	58.434,50	213.013,33	271.447,84	78.060,20	386.895,30	464.955,50
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	96.399,21	30.124,99	126.524,20	105.855,29	46.563,82	152.419,11	221.399,91	69.047,48	290.447,39
Fonlar	17.924,94	10,04	17.934,98	16.563,50	246,26	16.809,76	14.756,50	608,72	15.365,22
İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	23.130,01	57.496,33	80.626,34	17.329,71	73.188,08	90.517,79	16.709,90	116.352,08	133.061,98
a) Tahviller ve Bonolar	15.949,51	54.103,23	70.052,74	10.149,21	68.708,97	78.858,19	11.043,90	116.352,08	127.395,98
b) V.D.M.K. ve Diğer İhraç Edilen Menkul Kıymetler	7.180,50	3.393,09	10.573,59	7.180,50	4.479,10	11.659,60	5.666,00	0,00	5.666,00
Kiralama İşlemlerinden Yükümlülükler (Net)	2.432,49	125,50	2.557,99	3.069,37	72,29	3.141,65	3.219,79	51,26	3.271,05
Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler	1.458,78	0,91	1.459,68	1.630,59	1,49	1.632,08	2.331,00	3,67	2.334,68
Sermaye Hesaplamasına Dahil Edilecek Borçlanma Araçları (Net)	16.177,93	31.562,59	47.740,52	16.177,93	40.611,69	56.789,62	17.177,93	71.087,94	88.265,87
Faiz (Kar Payı) ve Gider Reeskontları	8.969,98	9.650,22	18.620,20	13.920,69	10.859,26	24.779,94	17.427,30	18.163,46	35.590,76
a) Mevduat (Katılım Fonu) Faiz (Kar Payı) Reeskontları	4.681,49	544,84	5.226,33	6.841,57	680,74	7.522,30	11.339,43	639,45	11.978,88
b) Diğer Faiz (Kar Payı) ve Gider Reeskontları	4.288,49	9.105,38	13.393,87	7.079,12	10.178,52	17.257,64	6.087,87	17.524,01	23.611,88
Karşılıklar****	11.689,80	687,25	12.377,05	16.890,21	430,84	17.321,05	28.649,73	1.045,36	29.695,09
Diğer Pasifler	45.432,20	16.733,06	62.165,25	70.329,83	17.034,78	87.364,61	122.597,72	35.402,52	158.000,24
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	859.415,81	887.860,53	1.747.276,33	1.282.358,77	1.245.192,15	2.527.550,92	1.722.396,58	2.048.884,69	3.771.281,27
Ödenmiş Sermaye	41.896,51	0,00	41.896,51	59.665,68	0,00	59.665,68	72.005,68	0,00	72.005,68
Yedek Akçeler	123.309,41	16,98	123.326,38	147.380,13	28,78	147.408,91	166.617,25	39,37	166.656,63
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	7.337,08	0,00	7.337,08	9.545,32	0,00	9.545,32	12.760,03	0,00	12.760,03
Menkul Değerler Değerleme Farkları	7.305,17	-1.486,77	5.818,40	12.701,25	-267,85	12.433,39	40.066,90	-13.192,83	26.874,07
Dönem Karı (Zararı)	6.067,85	0,00	6.067,85	1.882,22	0,00	1.882,22	12.040,05	0,00	12.040,05
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	-724,06	0,00	-724,06	8.919,07	0,00	8.919,07	4.549,84	0,00	4.549,84
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	185.191,97	-1.469,80	183.722,17	240.093,66	-239,08	239.854,59	308.039,75	-13.153,46	294.886,30
TOPLAM PASİFLER	1.044.607,78	886.390,73	1.930.998,50	1.522.452,43	1.244.953,08	2.767.405,51	2.030.436,34	2.035.731,23	4.066.167,57

Tablo 2.12'nin devamı (2);

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler	148.743,96	196.870,06	345.614,02	192.574,62	256.322,00	448.896,62	292.386,63	529.599,77	821.986,40
Taahhütler	299.655,21	692.152,65	991.807,87	401.869,88	774.197,81	1.176.067,69	442.337,85	1.241.414,82	1.683.752,67
a) Türev Finansal Araçlar	129.963,31	552.422,51	682.385,81	178.340,51	624.087,32	802.427,83	130.441,49	927.959,03	1.058.400,53
b) Diğer Taahhütler	169.691,91	139.730,15	309.422,06	223.529,37	150.110,49	373.639,86	311.896,36	313.455,79	625.352,15
Bankalara Kullanılan Krediler*****	9.857,94	12.826,55	22.684,50	9.868,15	15.043,80	24.911,94	15.090,30	24.397,69	39.487,99
Bankalar Mevduatı (Katılım Fonu)*****	38.514,96	42.284,29	80.799,25	52.770,03	50.404,51	103.174,53	71.624,18	85.177,50	156.801,68
* Bankalar tarafından diğer bankalara kullanılan krediler, 'Krediler' kalemi içerisinde yer almamaktadır. Bu tür alacaklar 'Bankalardan Alacaklar' satırında sunulmaktadır.									
** TFRS 9 uygulayan bankalarca ayrılan 1. ve 2. Aşama Karşılıkları (Genel Karşılık) Ocak 2018 döneminden itibaren aktif düzenleyici olarak sunulmaktadır.									
*** Bankalar tarafından diğer bankalarda tutulan mevduat tutarları, 'Mevduat' kalemi içerisinde yer almamaktadır. Bu tür borçlar 'Bankalara Borçlar' satırında sunulmaktadır.									
**** TFRS 9 uygulamayan bankalarca ayrılan 'Genel Karşılık' tutarını da içermektedir.									
***** 'Bankalara Kullanılan Krediler' ve 'Bankalar Mevduatı (Katılım Fonu)' kalemleri bilgi amaçlı verilmektedir.									

Kaynak: BBDK, 2022

Tablo 2.13 30.09.2019 itibariyle aktif büyüklüklerine göre kamu bankalarının sıralanması (milyon TL)

Banka	Kuruluş	Toplam Aktifler	Toplam Krediler*	Toplam Mevduat	Toplam Özkaynaklar	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zarar	Bilanço Dışı Hesaplar
30.09.2019 itibariyle								
1	1863	618.228	432.155	403.507	65.125	6.100	3.844	2.468.597
2	1938	443.499	304.512	284.030	30.203	1.250	924	1.689.912
3	1954	386.845	274.292	229.647	30.515	2.500	1.522	3.891.184
30.09.2020 itibariyle								
1	1863	923.689	603.518	644.667	84.678	13.100	6.089	2.908.707
2	1938	663.675	453.924	440.615	41.674	2.474	2.090	2.270.223
3	1954	638.070	427.133	394.206	44.186	3.906	4.341	7.813.920
30.09.2021 itibariyle								
1	1863	1.068.187	659.348	750.513	91.439	13.100	3.020	2.971.112
2	1954	768.726	495.229	465.713	48.502	3.906	2.178	11.462.076
3	1938	724.242	462.950	534.754	42.227	2.474	215	2.524.650
1 Ziraat Bankası, 2 Halkbank, 3, Vakıfbank								
* Toplam Krediler = "Varlıklar" tablosundaki "İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar (net)" başlığı altında yer alan "Krediler" rakamı kullanılmıştır.								

Kaynak: TBB, 2021

Tablo 2.13’de Eylül ayı itibariyle son üç yılın aktif büyüklüklerine kamu bankalarının sıralaması verilmiştir. 18.03.2020 tarihinde devlet tarafından açıklanan Covid-19 pandemisinin ekonomideki olumsuz etkilerini bertaraf etmek için hazırlanan “Ekonomik İstikrar Kalkınma Paketi” sonrasında kamu bankalarında farklı kalemler de görülen değişimler tablolara yansımıştır. Toplam kredilerin ve toplam aktiflerin üç banka nezdinde de yıldan yıla arttığı görülmektedir. Aşağıdaki tablo 2.14, 2.15 ve 2.16’da ise üç kamu bankasının önceki yıllar için karşılaştırmalı bilançoları görülmektedir:

Tablo 2.14 Ziraat Bankası 2020/12-2021/12 itibariyle bilançosu

(Milyon TL)	2020/12	2021/12	%
Toplam Varlıklar	942.601	1.370.890	45,4
Finansal Varlıklar	291.999	530.927	81,8
Nakdi Krediler	600.660	778.404	29,6
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	18.756	29.078	55,0
G.Nakdi Krediler	142.738	262.573	84,0
Akreditifler	23.274	60.172	158,5
Mevduat	629.874	948.686	50,6
Özkaynaklar	93.278	97.099	4,1
Faiz Gelirleri	69.476	101.997	46,8
Faiz Giderleri (-)	34.861	62.230	78,5
Net Faiz Geliri	34.614	39.767	14,9
Net Ücret Komisyon Geliri	3.093	5.450	76,2
Ticari Kar/Zarar	-7.743	-11.044	42,6
Sermaye Piyasası İşlemleri K/Z	3.972	649	-83,7
Türev İşlemler K/Z	-5.137	-11.746	128,7
Kambiyo Zararı (-)	-6.578	53	-100,8
Brüt Kâr	36.265	38.757	6,9
Net Kâr	7.825	6.291	-19,6

Kaynak: Taşdelen, 2022

Tablo 2.14’de Ziraat Bankası’nın 2021’in sonu itibariyle malî verileri görülmektedir. Tabloya bakıldığında banka aktif büyüklüğünü 1,3 trilyon TL seviyesine çıkartırken; diğer kalemlerden Nakdi Krediler 778,4 milyar TL seviyesine, Mevduat 948,7 milyar TL seviyesine çıkmıştır. Bankanın bilançosundaki bu büyümeye rağmen 2020 sonu 7,8 milyar TL olan Net Kârlılık oranı %19 düşerek 6,3 milyar TL seviyesine inmiştir. Tabloya ayrıntılı olarak bakıldığında Ziraat Bankası’nın, Toplam Varlıkları 2020 sonu itibariyle 942,6 milyar TL seviyesindeyken bu rakam 2021 sonu itibariyle %45 artışla 1 trilyon 370 milyar TL’ye ulaşmıştır. “Toplam Varlıklar” içindeki “Finansal Varlıklar” da 292 milyar TL seviyesinden %81’lik artışla 591 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Yine tablodaki verilerden 2020 sonu itibariyle 600,6 milyar TL olan Nakdi Kredilerin miktarı %29,6 artış göstererek 778,4 milyar TL’ye yükselmiştir. “Beklenen Zarar Karşılıkları” ise 18,7 milyar TL’yken 29 milyar TL’ye yükselmiştir. Bankaya ait 142,7 milyar TL tutarındaki “Gayri Nakdi Kredileriye %84 artarak 262,6 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bankacılık faaliyetlerinde dış ticaret işlemlerine önem ve öncelik veren Ziraat Bankası Akreditifleri de 23,2 milyar TL seviyesinden %158 arttırmış ve 60,1 milyar TL’ye çıkarmıştır. Tablodaki “Mevduat” verilerine bakıldığında 2020 sonu itibariyle 629,8 milyar TL mevduata sahip olan banka, 2021 sonunda bu tutarı %50,6 artışla 948,7 milyar TL’ye çıkarmıştır. Bankanın Özkaynakları da 93,2 milyardan 97 milyar TL’ye yükselmiştir. 2020 yılı sonu itibariyle “Net Faiz Geliri” 34,6 milyar TL olan banka 2021 yılı sonunda %14,9 artışla 39,7 milyar TL “Net Faiz Geliri” sağlamıştır. Bankanın Net Ücret ve Komisyon Geliri de %76,2’lik artışla 3 milyar TL’den 5,5 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Tablo verilerinden bankanın 2020’deki 7,7 milyar TL tutarındaki Ticari İşlemler Zararı ise 2021’de 11 milyon TL tutarına yükseldiği görülmektedir. Ticari İşlemler Zararının 11,7 milyar TL tutarındaki Türev İşlemleri Zararına karşılık 649 milyar TL tutarındaki Sermaye Piyasası İşlemleri karlılığı Ticari İşlemler Zararının kapanmasına yetmemiştir. 2020’de 6,5 milyar TL tutarındaki Kambiyo Zararı ise 2021’de olmamış ve banka 53 milyar TL kârlılıkla yıl sonunu kapatmıştır. Bankanın 2020 yılsonu itibariyle 36,2 milyar TL tutarındaki Brüt Kârı %6,9 artmış ve 2021 yıl sonu itibariyle 38,7 milyar TL’ye yükselmiştir. Yine 2020 yıl sonu itibariyle 7,8 milyar TL tutarındaki Net Kârı da %19,6 düşmüş ve 2021 yıl sonu itibariyle 6,3 milyar TL seviyesine inmiştir. Ziraat Bankası’nın “Sermaye Yeterlilik Oranı” ise %18,22 seviyesinden %16,52 seviyesine gerilemiştir. Bankanın 2020’deki Kümülatif Ortalama Özkaynak Kârlılığı (ROE) %9,7’den 2021 yılında %7,1 seviyesine inerken; Ortalama Aktif Kârlılığı (ROA) ise %1’den %0,6 seviyesine inmiştir.

Tablo 2.15’de Halkbank’ın 2021’in üçüncü çeyreğindeki mali verileri görülmektedir. Banka, bilançosunu büyütmesine rağmen bu büyümeyi kârlılığa taşıyamamıştır. Nitekim 2020’nin aynı dönemiyle karşılaştırıldığında kârlılıkta %90 gerileme olduğu görülür. Bankanın “Net Faiz Geliri” de %67,7 gerilemiştir. Banka, 2021’nin ilk dokuz ayında 6,2 milyar TL “Kambiyo Zararı” yapmış ve “Ticari İşlemler” toplamında da 5,5 milyar TL seviyesinde zarar etmiştir. “Banka Üst Yönetim” giderlerinin bir yıl öncesine göre %20,5 artış 10,1 milyar TL olduğu görülmektedir. Yine Halkbank’ın 2020 sonunda 680 milyar TL olan “Toplam Varlıkları 2021’in üçüncü çeyrek sonunda %6,5 büyüyerek 724,2 milyar TL büyüklüğüne ulaşmıştır. Banka “Finansal Varlıklarıysa 142,5 milyar TL’den 153,7 milyar TL’ye yükselmiştir.

Tablo 2.15 Halkbank 2020/12-2021/09 itibariyle bilançosu

(Milyon TL)	2020/12	2021/09	%
Toplam Varlıklar	680.026	724.242	6,5
Finansal Varlıklar	142.527	153.746	7,9
Nakdi Krediler	449.745	462.949	2,9
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	16.642	13.104	-21,3
G. Nakdi Krediler	114.555	140.128	22,3
Akreditifler	2.408	3.997	66,0
Mevduat	457.286	534.753	16,9
Özkaynaklar	42.930	42.226	-1,6
	2020/09	2021/09	%
Faiz Gelirleri	38.224	53.360	39,6
Faiz Giderleri (-)	21.976	43.107	118,9
Net Faize Geliri	16.243	5.253	-67,7
Net Ücret Komisyon Geliri	1.959	2.826	44,3
Ticari Kar / Zarar	-5.632	-5.543	-1,6
Türev İşlemler K/Z	3.486	644	-81,5
Kambiyo Zararı (-)	-9.167	-6.220	-32,1
Brüt Kar	14.204	8.344	-41,3
Net Kar	2.090	215	-89,7
Üst Yöneticilere Ödeme	8,3	10,1	20,5

Kaynak: Taşdelen, 2022

Halkbank, 2020’in sonunda 449,7 milyar TL olan “Nakdi Krediler”i %2,9 büyütüp 2021’in üçüncü çeyreği itibariyle 462,9 milyar TL düzeyine çıkarmıştır. “Beklenen Zarar Karşılıkları” ise 16,6 milyar TL seviyesinden 13,1 milyar TL seviyesine gerilemiştir. Banka, 114,5 milyar TL tutarındaki “Gayri Nakdi Kredi” büyüklüğünü de %22,3 büyütüp 140,1 milyar TL’ye yükseltmiştir. Bankanın 2020 sonu “Mevduat”ı 457,3 milyar TL iken 2021 üçüncü çeyrekte bu tutar, %16,9 artmış ve 534,7 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Yine bankanın 42,9 milyar TL olan toplam “Özkaynaklar”ı 42,2 milyar TL seviyesine gerilemiştir. 2020’nin üçüncü çeyrek sonu itibariyle 16,2 milyar TL

“Net Faiz Geliri” sağlamış olan banka, 2021’in aynı döneminde %67,7 kayıpla 5,2 milyar TL “Net Faiz Geliri” açıklamıştır. “Ücret ve Komisyon Geliri” de 1,9 milyar TL seviyesinden 2,8 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Halkbank’ın “Kambiyo Zararı” 2021’de de devam etmiştir. 2020’nin üçüncü çeyreğinin sonunda banka “Ticari İşlemler”den 5,6 milyar TL zarar etmiş, 2021’deyse bu kalemdeki zarar 5,5 milyar TL olmuştur. Bankanın “Kambiyo Zararı” 2020’nin üçüncü çeyreğinde 9,1 milyar TL olup bu rakam 2021’in aynı çeyreğinde 6,2 milyar TL zarar seviyesine gerilemiş fakat “Ticari İşlemler” toplam zararı devam etmiştir. Halkbank’ın 2020’nin üçüncü çeyrek sonunda “Brüt Kâr”ı 14,2 milyar TL olmuş, 2021’in aynı dönemindeyse bu rakam 8,3 milyar TL’ye gerilemiştir. 2020’deki 2 milyar 90 milyon TL tutarındaki “Net Kârlılık” ise %89,7’lik kayıpla 2021’de 215 milyon TL seviyesine gerilemiştir. Kâr düşüşüyle beraber bankaya ait “kârlılık rasyoları”nda da önemli düşmeler görülmüştür. 2020’nin sonundaki “Aktif Kârlılığı (ROA)” %0,46 iken 2021’nin üçüncü çeyreğinde %0,04’e gerilemiş; “Özkaynak Kârlılığı (ROE)” da aynı dönem için %6,92’den %0,68’e gerilemiştir.

Tablo 2.16 Vakıfbank 2020/12-2021/09 itibariyle bilançosu

(Milyon TL)	2020/12	2021/12	%
Toplam Varlıklar	698.897	768.725	10,0
Finansal Varlıklar	192.453	210.525	9,4
Nakdi Krediler	419.487	495.228	12,7
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	21.594	21.649	0,3
G. Nakdi Krediler	101.236	136.001	34,3
Akreditifler	20.921	30.049	43,6
Mevduat	414.041	465.712	12,5
Özkaynaklar	46.484	48.502	4,3
	2020/09	2021/09	%
Faiz Gelirleri	33.442	48.922	46,3
Faiz Giderleri (-)	17.665	38.354	117,1
Net Faiz Geliri	15.776	10.558	-33,0
Net Ücret Komisyon Geliri	2.630	3.092	17,6
Ticari Kar / Zarar	-2.576	-3.813	48,0
Sermaye Piyasası İşlemleri K/Z	1.435	623	-56,0
Türev İşlemler K/Z	-1.179	-4.926	317,8
Kambiyo Zararı (-)	-2.832	489	-117,3
Brüt Kar	20.389	16.243	-20,3
Net Kar	4.341	2.177	-49,9
Üst Yöneticilere Ödeme	25,1	27,1	10,4

Kaynak: Taşdelen, 2022

Tablo 2.16’da Vakıfbank’ın 2021’in üçüncü çeyreğindeki mali verileri görülmektedir. Bankanın 2020’in sonunda “Toplam Varlıklar”ı 698,9 milyar TL olmuş bu rakam, 2021 üçüncü çeyreğinde %10’luk büyümeyle 768,7 milyar TL’ye çıkmıştır.

“Toplam Varlıklar” kapsamında 192,4 milyar TL tutarındaki “Finansal Varlıklar” ise 210,5 milyar TL’ye ulaşmıştır. 2021’de Vakıfbank’ın kredi hacmi büyümüştür. 2020 sonu itibariyle 439,5 milyar TL tutarında “Nakdi Kredi” hacmi olan banka, 2021’de bu rakamı %12,7 büyütürerek 495,2 milyar TL’ye çıkarmıştır. Bankanın “Beklenen Zarar Karşılıkları”ysa 2021’de 21,5 milyar TL’den 21,6 milyar TL’ye çıkmıştır. “Gayri Nakdi Krediler”de “agresif büyüme stratejisi”ni takip eden banka %34,3’lük büyümeyle 101,2 milyar TL’lik kredi tutarını 9 ayda 136 milyar TL’ye yükseltmiştir. Bankacılık faaliyetlerinde dış ticaret işlemlerine önem ve öncelik veren Vakıfbank’ın “Akreditifler”i 20,9 milyar TL’den %43,6 artışla 30 milyar TL’ye yükselmiştir. Vakıfbank’ın 2020 sonu itibariyle 414 milyar TL olan “Mevduat” kalemi %12,5 artış ile 465,7 milyar TL’ye yükselmiş; 46,4 milyar TL olan “Özkaynaklar”ıysa 48,5 milyar TL’ye ulaşmıştır. Vakıfbank’ın 2020’nin üçüncü çeyreği itibariyle 15,7 milyar TL olan “Net Faiz Geliri” 2021’in aynı döneminde %33 düşüş ile 10,6 milyar TL’ye gerilemiştir. 2,6 milyar TL tutarındaki “Net Ücret ve Komisyon Gelirleri”yse %19,6 artışla 3 milyar TL’ye yükselmiştir. 2020’deki “Ticari İşlemler”de olan 2,5 milyar TL’lik zararsa %48 artmış ve 3,8 milyar TL’ye yükselmiştir. 2021’de “Ticari İşlemler”de zararın ortaya çıkmasında 4,9 milyar TL’lik “Türev Finansal İşlemleri”nin etken olduğu görülmektedir. 2020’nin üçüncü çeyrek diliminde 20,4 milyar TL “Brüt Kâr” açıklamış olan banka 2021’in aynı döneminde %20,3’lük kayıpla 16,2 milyar TL kârlılık açıklamıştır. 2020’deki 4,3 milyar TL tutarındaki “Net Kâr”sa %49,9 düşüşle 2,2 milyar TL’ye gerilemiştir. Kâr düşüşüyle beraber bankanın kârlılık rasyolarında da önemli düşüş olmuştur. 2020’nin sonunda “Aktif Kârlılığı (ROA)” % 0,90’ken 2021’in üçüncü çeyreğinde %0,40’a gerilemiş; “Özkaynak Kârlılığı (ROE)” da aynı dönemde %12,60’tan %6,11’e gerilemiştir. Bankanın “Üst Yönetim Giderleri”ndeki artış %10,4 oldu. Banka, üst düzey yöneticileri için 2021’in ilk 9 ayında 27,7 milyon TL ödemiştir.

3.1.8. Banka çalışan ve şube sayısı bilgileri

Çalışmanın bu bölümünde bankaların çalışan ve şube sayılarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tablo 2.17’de Ziraat Bankası, Halkbank ve Vakıfbank’ın toplam şube ve çalışan personel sayısı yurt içi/yurt dışı bazında ayrıntılı şekilde verilmiştir. Tablo verilerinden görüldüğü üzere toplam “Yurt İçi Şube Sayısı” 2020’de 3.673’ken 2021’de bu sayı 3.671’e düşmüş fakat 2022’de 3.682’ye çıkmıştır. Bankaların toplam “Yurt Dışı Şube Sayısı” 2020’de 33’ken 2021’de bu sayı sadece bir şube açılışıyla 34’e yükselmiş ve 2022’de de aynı sayıda kalmıştır. Toplam “Online Sistemine Dahil Şube Sayısı”

2020’de 3.678’ken, bu sayı 2021’de 3.684, 2022’ de ise 3.697 olmuştur. Bankaların toplam ATM Sayısında ise 2020’den itibaren gerileme olduğu görülmektedir. 2020’de 15.565 ATM, 2021’de 15.552 ATM, 2022’de ise 15.516 ATM aktif olarak hizmet vermektedir. Bankaların toplam “Yurt İçi Personel Sayısı” 2020’den 2022’ye artarak gelmiştir: 2020’de 59.980 olan toplam “Yurt İçi Personel Sayısı”, 2021’de 61.256’ya, 2022’de ise 61.344’e çıkmıştır. Ancak bu artış, toplam “Yurt Dışı Personel Sayısında” görülmemekte aksine yurt dışında çalışan personel sayısında azalmanın olduğu görülmektedir. Nitekim, 2020’de 213 olan “Yurt Dışı Personel Sayısı”, 2021’de 204’e, 2022’de de 202’ye düşmüştür.

Tablo 2.17 Kamu bankasının Şubat ayı itibariyle son üç yıllık ayrıntılı toplam şube ve çalışan personel sayısı

2020 Şubat	Adet
Banka Sayısı	3
Yurt İçi Şube Sayısı	3.673
Yurt Dışı Şube Sayısı	33
Online Sistem İçinde Olan Şube Sayısı	3.678
ATM Sayısı	15.565
Yurt İçi Personel Sayısı	59.980
Yurt Dışı Personel Sayısı	213
2021 Şubat	Adet
Banka Sayısı	3
Yurt İçi Şube Sayısı	3.671
Yurt Dışı Şube Sayısı	34
Online Sistem İçinde Olan Şube Sayısı	3.684
ATM Sayısı	15.552
Yurt İçi Personel Sayısı	61.256
Yurt Dışı Personel Sayısı	204
2022 Şubat	Adet
Banka Sayısı	3
Yurt İçi Şube Sayısı	3.682
Yurt Dışı Şube Sayısı	34
Online Sistem İçinde Olan Şube Sayısı	3.697
ATM Sayısı	15.516
Yurt İçi Personel Sayısı	61.344
Yurt Dışı Personel Sayısı	202

Kaynak: BDDK, 2020

Tablo 2.18’de üç kamu bankasının TBB verilerine göre üçüncü çeyrek itibariyle 2019, 2020 ve 2021’deki personel ve çalışan sayıları ayrıntılı olarak yer almaktadır. Tablo 2.18’de yer alan veriler bankaların şube sayıları açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; Ziraat Bankası’nın şube sayısının 2019’un üçüncü çeyreğinde 1.763’ken bu sayının 2021’in aynı döneminde 1.758’e, 2022’nin aynı dönemindeyse 1.751’e düştüğü, Halkbank’ın şube sayısının 2019’un üçüncü çeyreğinde 998’ken bu sayının 2021’in aynı döneminde 1.011’e, 2022’nin aynı dönemindeyse 1.016’ya çıktığı,

Vakıfbank'ın şube sayısının 2019'un üçüncü çeyreğinde 946'yken bu sayının 2021'in aynı döneminde 938'e düştüğü ve 2022'nin aynı döneminde de aynı kaldığı görülür. Tablo 2.23'de yer alan veriler bankaların çalışan sayıları açısından karşılaştırmalı olarak incelendiğinde; Ziraat Bankası'nın çalışan sayısının 2019'un üçüncü çeyreğinde 24.380'ken bu sayının 2021'in aynı döneminde 24.350'ye düştüğü 2022'nin aynı dönemindeyse 24.556'ya çıktığı, Halkbank'ın çalışan sayısının 2019'un üçüncü çeyreğinde 18.651'ken bu sayının 2021'in aynı döneminde 19.042'ye, 2022'nin aynı dönemindeyse 20.042'ye çıktığı; Vakıfbank'ın çalışan sayısının 2019'un üçüncü çeyreğinde 16.865'ken bu sayının 2021'in aynı döneminde 16.714'e düştüğü ve 2022'nin aynı döneminde de rakamın 16.821'e çıktığı görülür.

Tablo 2.18 Kamu bankalarının şube ve çalışan sayısı

Banka	Kuruluş Yılı	Şube Sayısı (Adet)	Çalışan Sayısı (Adet)
30.09.2019 itibariyle			
Ziraat Bankası	1863	1.763	24.380
Halkbank	1938	998	18.651
Vakıfbank	1954	946	16.865
30.09.2020 itibariyle			
Ziraat Bankası	1863	1.758	24.350
Halkbank	1938	1.011	19.042
Vakıfbank	1954	938	16.714
30.09.2021 itibariyle			
Ziraat Bankası	1863	1.751	24.556
Halkbank	1938	1.016	20.042
Vakıfbank	1954	938	16.821

Kaynak: TBB, 2021

Aşağıda görülen Tablo 2.19'da kamu bankalarının üçüncü çeyrek dönem itibariyle son üç yılda bünyelerinde bulunan çalışanların eğitim durumları ve cinsiyetlerine göre karşılaştırmaları görülmektedir. TBB verilerinden hazırlanan tabloda görüldüğü üzere bankaların ilkökul ve ortaokul düzeyinde çalışan sayıları oldukça az olup yoğun olarak yükseköğretim kurumu bitirmiş çalışanlarının olduğu görülmektedir. Cinsiyet durumuna göre bakıldığında ise Ziraat Bankası ve Halkbank'ta kadın çalışan sayısı erkek çalışan sayısından azken bu durum Vakıfbank'ta tam tersinedir, yani Vakıfbank çalışanları arasında kadın çalışan sayısı erkek çalışan sayısından fazladır.

Tablo 2.19 Kamu bankalarında son üç yılda çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları

Banka	İlköğretim Kurumlarından Mezun (İlkokul/Ortaokul)			Ortaöğretim Kurumlarından Mezun (Lise ve dengi okullar)			Yükseköğretim Kurumlarından Mezun			Yüksek Lisans/Doktora Mezunu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.															
30.09.2019	121	2	123	2.731	484	3.215	10.841	7.922	18.763	1.214	1.065	2.279	14.907	9.473	24.380
30.09.2020	136	2	138	2.897	446	3.343	10.811	7.776	18.587	1.227	1.055	2.282	15.071	9.279	24.350
30.09.2021	116	0	116	2.994	413	3.407	10.894	7.851	18.745	1.243	1.045	2.288	15.247	9.309	24.556
Türkiye Halk Bankası A.Ş.															
30.09.2019	44	0	44	2.096	565	2.661	7.685	6.880	14.565	770	611	1.381	10.595	8.056	18.651
30.09.2020	37	0	37	2.079	528	2.607	7.799	7.138	14.937	809	652	1.461	10.724	8.318	19.042
30.09.2021	34	0	34	2.001	468	2.469	8.264	7.769	16.033	836	670	1.506	11.135	8.907	20.042
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.															
30.09.2019	64	2	66	537	319	856	6.865	7.340	14.205	827	911	1.738	8.293	8.572	16.865
30.09.2020	55	1	56	484	268	752	6.761	7.134	13.895	949	1.062	2.011	8.249	8.465	16.714
30.09.2021	43	1	44	422	230	652	6.796	7.062	13.858	1.061	1.206	2.267	8.322	8.499	16.821

Kaynak: TBB, 2021

3.1.9. Banka kredilerinin sektörel dağılımı

18.03.2020 tarihinde devlet tarafından açıklanan Covid-19 pandemisinin ekonomideki olumsuz etkilerini bertaraf etmek için hazırlanan ve 21 maddelik “Ekonomik İstikrar Kalkınma Paketi” ile kamu bankaları üzerlerine düşen görevleri yerine getirmişlerdir. Bu süreçte kamu bankaları dört çeşit yeni kredi paketiyle vatandaşlara destek vermiştir. Bu paketler, şartları, limitleri ve faiz oranları BDDK tarafından oluşturulan Tablo 2.20’de görülmektedir.

Tablo 2.20 Kamu bankaları tarafından hizmete sunulan yeni kredi paketleri

Kredi Türü	Vade	Sıfırda faiz oranı %	İkinci elde faiz oranı	Kredi limiti (Ankara/İzmir/İstanbul)	Kredi limiti (Diğer şehirler)
Avantajlı konut kredisi	12-180 ay (12 aya kadar ödemesiz)	0.64	0.74	750 bin üst limitine kadar	500 bin üst limitine kadar
Taşıt Kredisi	Sıfırda 60 ay 2.Elde 60 ay (6 aya kadar ödemesiz)	Yerli üretim araçlarda firmalarla anlaşma şartlarına göre 0,49- 0.69	0.11		
Kredi Türü	Vade	Faiz oranı %	Kredi şartları		
Tatil destek kredisi	6 ay ödemesiz 36 ay	0.67	Kredi bankanın maaş müşterisi ya da BES müşteri olma koşulu ile kamu bankalarıyla anlaşmalı seyahat acentelerinden tatil paketi satın alma amacıyla başvurmuş olan müşteriye “konaklama bedeli” en fazla 8 bin TL olma şartıyla toplamda 10 bin TL’ye dek 6 ay ödemesiz 36 ay vadeyle kredi olanağı verilmiştir. Banka kredi toplamının %80’ini “konaklama bedeli” karşılığı olarak acenteye iletip kalan %20’lik kısmını da tatil harcamaları için müşterinin hesabına aktaracaktır. Bu kredi türünde 1. taksit seyahat acentesi, 2. taksit bankaca ödenir. Bu şekilde de müşteriler taksit ödemeye 9 ay sonra başlamış olacaktır.		
Sosyal hayatı destek kredisi	60 ay (6 aya kadar ödemesiz)	0.55 ile (3 bin ila 30 bin arası)	Kredi hem yerli üretimi desteklemek hem de vatandaşın gereksinimini karşılamak amacıyla belirli kalemlerde anlaşmalı firmalardan satın alınmak şartıyla.		

Kaynak: BDDK, 2020

Tablo 2.21’de Şubat ayı itibariyle son üç yılda kamu bankalarının bireysel ve ticari kredi verileri görülmektedir. Verilere bakıldığında kamu bankalarının kullandırdıkları kredi tutarının yıldan yıla arttığı görülmektedir. Yine buna karşılık bankaların kredi alacaklarının da arttığı tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 2.21 Şubat ayı itibariyle son üç yılda kamu bankalarının bireysel ve ticari kredi verileri (2020/2021/2022- milyon TL)

	Tüketici Kredileri: Bireysel ve Ticari (milyon TL), Dönem:2020/2	TP	YP	Toplam
1	Tüketici Kredileri (2+3+4)	221.246,28	12,89	221.259,17
2	Tüketici Kredileri - Konut	120.463,51	7,41	120.470,92
3	Tüketici Kredileri - Taşıt	1.283,59	0,00	1.283,59
4	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	99.499,18	5,49	99.504,67
5	Tüketici Kredileri - Döv. End. (6+7+8)	0,00	0,00	0,00
6	Tüketici Kredileri - Konut (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
7	Tüketici Kredileri - Taşıt (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
8	Tüketici Kredileri - İhtiyaç (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
9	Bireysel Kredi Kartları (10+11)	19.314,75	20,93	19.335,69
10	Bireysel Kredi Kartları - Taksitli	7.537,08	0,00	7.537,08
11	Bireysel Kredi Kartları - Taksitsiz	11.777,67	20,93	11.798,61
12	Toplam - Tük. Krd. (Döviz End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları (1+5+9)	240.561,03	33,83	240.594,86
13	Takipteki Tüketici Krd. (14+15+16)	3.557,55	0,00	3.557,55
14	Takipteki Konut Kredileri	406,80	0,00	406,80
15	Takipteki Taşıt Kredileri	52,22	0,00	52,22
16	Takipteki İhtiyaç Kredileri	3.098,53	0,00	3.098,53
17	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	1.228,59	0,00	1.228,59
18	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları (13+17)	4.786,14	0,00	4.786,14
19	Taksitli Ticari Krediler (20+21+22)*	176.483,21	65.878,96	242.362,17
20	Taksitli Ticari Krediler - İşyeri	2.553,73	77,02	2.630,75
21	Taksitli Ticari Krediler - Taşıt	4.671,96	65,34	4.737,30
22	Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç	169.257,53	65.736,60	234.994,12
23	Taksitli Tic. Krd. - Döv. End. (24+25+26)*	705,55	0,00	705,55
24	Taksitli Ticari Krediler - İşyeri (Döviz Endeksli)	146,03	0,00	146,03
25	Taksitli Ticari Krediler - Taşıt (Döviz Endeksli)	56,57	0,00	56,57
26	Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç (Döviz Endeksli)	502,95	0,00	502,95
27	Kurumsal Kredi Kartları (28+29)**	9.636,09	4,26	9.640,35
28	Kurumsal Kredi Kartları - Taksitli	3.601,08	0,00	3.601,08
29	Kurumsal Kredi Kartları - Taksitsiz	6.035,01	4,26	6.039,27
30	Toplam - Taksitli Tic. Krd.(Döviz End. Dahil) ve Kurumsal Kredi Kartları (19+23+27)	186.824,85	65.883,22	252.708,07
31	Takipteki Taksitli Ticari Krd. (32+33+34)	15.445,76	0,00	15.445,76
32	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - İşyeri	94,18	0,00	94,18
33	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - Taşıt	337,96	0,00	337,96
34	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç	15.013,63	0,00	15.013,63
35	Takipteki Kurumsal Kredi Kartları	298,84	0,00	298,84
36	Takipteki Taksitli Tic. Krd. ve Kurumsal Kredi Kartları Toplamı (31+35)	15.744,60	0,00	15.744,60
37	Kredi Kartlarından Alacaklar***	2.553,42	63,12	2.616,54
38	Kredi Kartlarından Borçlar***	13.369,61	101,16	13.470,78
39	Taksitli Kredi Kartlarından Borçlar	5.953,91	0,00	5.953,91
40	Taksitsiz Kredi Kartlarından Borçlar	7.008,95	73,26	7.082,20
41	Diğer Kredi Kartlarından Borçlar	406,76	27,90	434,66

Tablo 2.21'in devamı (1);

	Tüketici Kredileri: Bireysel ve Ticari (milyon TL), Dönem:2021/2	TP	YP	Toplam
1	Tüketici Kredileri (2+3+4)	330.753,10	15,22	330.768,32
2	Tüketici Kredileri - Konut	180.108,43	7,93	180.116,36
3	Tüketici Kredileri - Taşıt	2.127,35	0,00	2.127,35
4	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	148.517,32	7,29	148.524,61
5	Tüketici Kredileri - Döv. End. (6+7+8)	0,00	0,00	0,00
6	Tüketici Kredileri - Konut (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
7	Tüketici Kredileri - Taşıt (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
8	Tüketici Kredileri - İhtiyaç (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
9	Bireysel Kredi Kartları (10+11)	26.906,00	17,18	26.923,18
10	Bireysel Kredi Kartları - Taksitli	9.690,55	0,00	9.690,55
11	Bireysel Kredi Kartları - Taksitsiz	17.215,46	17,18	17.232,63
12	Toplam - Tük. Krd. (Döviz End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları (1+5+9)	357.659,11	32,40	357.691,50
13	Takipteki Tüketici Krd. (14+15+16)	3.207,81	0,00	3.207,81
14	Takipteki Konut Kredileri	283,35	0,00	283,35
15	Takipteki Taşıt Kredileri	54,86	0,00	54,86
16	Takipteki İhtiyaç Kredileri	2.869,60	0,00	2.869,60
17	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	1.101,39	0,00	1.101,39
18	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları (13+17)	4.309,20	0,00	4.309,20
19	Taksitli Ticari Krediler (20+21+22)*	274.323,44	99.551,05	373.874,48
20	Taksitli Ticari Krediler - İşyeri	3.048,79	86,12	3.134,91
21	Taksitli Ticari Krediler - Taşıt	7.882,83	101,34	7.984,16
22	Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç	263.391,83	99.363,59	362.755,41
23	Taksitli Tic. Krd. - Döv. End. (24+25+26)*	300,95	0,00	300,95
24	Taksitli Ticari Krediler - İşyeri (Döviz Endeksli)	4,17	0,00	4,17
25	Taksitli Ticari Krediler - Taşıt (Döviz Endeksli)	19,22	0,00	19,22
26	Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç (Döviz Endeksli)	277,56	0,00	277,56
27	Kurumsal Kredi Kartları (28+29)**	23.132,67	4,15	23.136,82
28	Kurumsal Kredi Kartları - Taksitli	9.280,30	0,00	9.280,30
29	Kurumsal Kredi Kartları - Taksitsiz	13.852,37	4,15	13.856,52
30	Toplam - Taksitli Tic. Krd.(Döviz End. Dahil) ve Kurumsal Kredi Kartları (19+23+27)	297.757,05	99.555,20	397.312,25
31	Takipteki Taksitli Ticari Krd. (32+33+34)	16.308,46	0,00	16.308,46
32	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - İşyeri	72,06	0,00	72,06
33	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - Taşıt	273,15	0,00	273,15
34	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç	15.963,25	0,00	15.963,25
35	Takipteki Kurumsal Kredi Kartları	287,93	0,00	287,93
36	Takipteki Taksitli Tic. Krd. ve Kurumsal Kredi Kartları Toplamı (31+35)	16.596,39	0,00	16.596,39
37	Kredi Kartlarından Alacaklar***	3.092,07	70,74	3.162,80
38	Kredi Kartlarından Borçlar***	19.760,57	65,53	19.826,10
39	Taksitli Kredi Kartlarından Borçlar	6.343,09	0,00	6.343,09
40	Taksitsiz Kredi Kartlarından Borçlar	847,30	59,03	12.906,33
41	Diğer Kredi Kartlarından Borçlar	570,18	6,50	576,68

Tablo 2.21'in devamı (2);

	Tüketici Kredileri: Bireysel ve Ticari (milyon TL), Dönem:2022/2	TP	YP	Toplam
1	Tüketici Kredileri (2+3+4)	341.710,03	27,45	341.737,48
2	Tüketici Kredileri - Konut	199.654,39	11,94	199.666,33
3	Tüketici Kredileri - Taşıt	2.116,36	0,00	2.116,36
4	Tüketici Kredileri - İhtiyaç	139.939,28	15,52	139.954,80
5	Tüketici Kredileri - Döv. End. (6+7+8)	0,00	0,00	0,00
6	Tüketici Kredileri - Konut (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
7	Tüketici Kredileri - Taşıt (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
8	Tüketici Kredileri - İhtiyaç (Döviz Endeksli)	0,00	0,00	0,00
9	Bireysel Kredi Kartları (10+11)	42.254,50	35,07	42.289,57
10	Bireysel Kredi Kartları - Taksitli	14.299,75	0,00	14.299,75
11	Bireysel Kredi Kartları - Taksitsiz	27.954,75	35,07	27.989,82
12	Toplam - Tük. Krd. (Döviz End. Dahil) ve Bireysel Kredi Kartları (1+5+9)	383.964,53	62,52	384.027,05
13	Takipteki Tüketici Krd. (14+15+16)	7.144,97	0,00	7.144,97
14	Takipteki Konut Kredileri	340,43	0,00	340,43
15	Takipteki Taşıt Kredileri	37,87	0,00	37,87
16	Takipteki İhtiyaç Kredileri	6.766,68	0,00	6.766,68
17	Takipteki Bireysel Kredi Kartları	1.516,92	0,00	1.516,92
18	Toplam - Takipteki Tük. Krd. ve Takipteki Bireysel Kredi Kartları (13+17)	8.661,89	0,00	8.661,89
19	Taksitli Ticari Krediler (20+21+22)*	255.167,24	188.994,86	444.162,09
20	Taksitli Ticari Krediler - İşyeri	3.727,01	59,22	3.786,23
21	Taksitli Ticari Krediler - Taşıt	12.630,97	283,69	12.914,66
22	Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç	238.809,26	188.651,95	427.461,21
23	Taksitli Tic. Krd. - Döv. End. (24+25+26)*	208,63	0,00	208,63
24	Taksitli Ticari Krediler - İşyeri (Döviz Endeksli)	2,07	0,00	2,07
25	Taksitli Ticari Krediler - Taşıt (Döviz Endeksli)	0,15	0,00	0,15
26	Taksitli Ticari Krediler - İhtiyaç (Döviz Endeksli)	206,41	0,00	206,41
27	Kurumsal Kredi Kartları (28+29)**	39.314,44	14,41	39.328,86
28	Kurumsal Kredi Kartları - Taksitli	16.792,91	0,00	16.792,91
29	Kurumsal Kredi Kartları - Taksitsiz	22.521,53	14,41	22.535,94
30	Toplam - Taksitli Tic. Krd.(Döviz End. Dahil) ve Kurumsal Kredi Kartları (19+23+27)	294.690,31	189.009,27	483.699,58
31	Takipteki Taksitli Ticari Krd. (32+33+34)	15.958,43	0,00	15.958,43
32	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - İşyeri	59,69	0,00	59,69
33	Takipteki Taksitli Ticari Krediler - Taşıt	263,06	0,00	263,06
34	Takipteki Taksitli Ticari Krediler-İhtiyaç	15.635,68	0,00	15.635,68
35	Takipteki Kurumsal Kredi Kartları	562,53	0,00	562,53
36	Takipteki Taksitli Tic. Krd. ve Kurumsal Kredi Kartları Toplamı (31+35)	16.520,97	0,00	16.520,97
37	Kredi Kartlarından Alacaklar***	5.388,59	128,46	5.517,05
38	Kredi Kartlarından Borçlar***	32.372,73	258,96	32.631,69
39	Taksitli Kredi Kartlarından Borçlar	10.390,95	0,00	10.390,95
40	Taksitsiz Kredi Kartlarından Borçlar	21.185,42	235,83	21.421,25
41	Diğer Kredi Kartlarından Borçlar	796,36	23,13	819,50

“* ‘Taksitli Ticari Krediler’ ticari işletmelerin veya gerçek kişilerin mesleki veya ticari faaliyetleri ile ilgili işyeri, taşıt ve ihtiyaç kredileri ile benzer nitelikteki diğer kredi bilgilerini içermektedir.”
“** ‘Kurumsal Kredi Kartları’ satırında ticari işletmeler adına açılan ve bunların temsilcileri tarafından kullanılan kurumsal kredi kartlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.”
“*** ‘Kredi Kartlarından Alacaklar’ ve ‘Kredi Kartlarından Borçlar’ kalemleri bilgi amaçlı olarak verilmektedir.”
(<https://www.bddk.org.tr/>)

Kaynak: BDDK, 2022

Tablo 2.22’de tüm kamu bankaları tarafından kullanılan kredilerin TBB verilerine göre sektörel dağılımı görülmektedir. Tablo incelendiğinde kredilerde sektörler arasında en büyük payın “İmalat Sanayi”sine ait olduğu görülmektedir. Sektörler arasında “İmalat Sanayi”inden sonra ikinci sırayı “Toptan ve Perakende Ticaret, Motorlu Araçlar Servis Hizmetleri İle Kişisel ve Hane Halkı Ürünleri” almaktadır. Sektörel kredilerin yıl bazlı toplamalarına bakıldığında;

- “Kısa Vadeli Nakdi Krediler” toplamı 2020’de 304.154.746 bin TL’yken bu rakam 2021’de %24,08 artışla 377.421.230 bin TL’ye, 2022’de ise %82,68’lik artışla 689.484.963 bin TL’ye ulaşmıştır. 2020’den 2022’ye artış ise %126,68’dir.
- “Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler” toplamı 2020’de 943.896.656 bin TL’yken bu rakam 2021’de %41,16 artışla 1.332.418.038 bin TL’ye, 2022’de ise %26,15’lik artışla 1.680.962.061bin TL’ye ulaşmıştır. 2020’den 2022’ye artış ise %78,08’dir.
- “Nakdi Krediler” toplamı 2020’de 1.248.051.402 bin TL’yken bu rakam 2021’de %37 artışla 1.709.839.268 bin TL’ye, 2022’de ise %38,6’lık artışla 2.370.447.024 bin TL’ye ulaşmıştır. 2020’den 2022’ye artış ise %89,93’tür.
- “Takipteki Krediler” toplamı 2020’de 44.646.468 bin TL’yken bu rakam 2021’de %1,03 artışla 45.107.206 bin TL’ye, 2022’de ise %10,5’lik artışla 49.875.377 bin TL’ye ulaşmıştır. 2020’den 2022’ye artış ise %11,71’dir.
- “Toplam Nakdi Krediler” toplamı 2020’de 1.292.697.870 bin TL’yken bu rakam 2021’de %35,75 artışla 1.754.946.474 bin TL’ye, 2022’de ise %37,91’lik artışla 2.420.322.401 bin TL’ye ulaşmıştır. 2020’den 2022’ye artış ise %87,23’tür.
- “Gayri Nakdi Krediler” toplamı 2020’de 383.440.565 bin TL’yken bu rakam 2021’de %72,96 artışla 530.580.884 bin TL’ye, 2022’de ise %37,91’lik artışla 917.729.268 bin TL’ye ulaşmıştır. 2020’den 2022’ye artış ise %139,34’tür.

Tablo 2.22 Şubat ayı itibariyle son üç yılda kamu bankalarının kullandırdıkları kredilerin sektörel dağılımı verileri (2020/2021/2022- bin TL)

Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL) Dönem:2020/2	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler
Tarım Avcılık Ormancılık	20.413.410	57.446.139	77.859.549	2.138.429	79.997.978	668.754
Madencilik Taş ocakçılığı	3.335.134	16.382.792	19.717.926	365.388	20.083.314	2.023.624
İmalat Sanayi	115.297.795	160.759.680	276.057.475	9.575.742	285.633.217	101.673.982
ElektrikGaz Su Kaynakları Ürt. Dağt. San.	3.287.481	59.215.237	62.502.718	1.673.125	64.175.843	18.665.315
İnşaat	21.171.414	83.227.003	104.398.417	6.482.985	110.881.402	81.549.785
Toptan ve Pera. Tic. Mot. Araç.Ser. Hizm. Kişi. Hane Halk Ürün.	53.861.520	101.762.621	155.624.141	9.333.901	164.958.042	46.584.894
Otel Restoranlar	10.219.890	30.636.874	40.856.764	2.562.705	43.419.469	5.359.549
Taşımacılık Depolama Haberleşme	15.225.403	60.572.084	75.797.487	1.111.775	76.909.262	17.430.090
Finansal Aracılık	5.562.156	13.597.484	19.159.640	61.826	19.221.466	17.193.246
Emlak Kom., Kir. ve İşl. Faal.	11.538.351	64.314.784	75.853.135	3.061.627	78.914.762	8.610.991
Savunma Kamu Yönetimi Zor. Sosyal Güv. Ku.	1.334.469	44.391.438	45.725.907	40.994	45.766.901	4.728.583
Eğitim	644.006	4.089.524	4.733.530	617.212	5.350.742	599.283
Sağlık ve Sos.Hiz.	1.305.950	4.998.392	6.304.342	234.777	6.539.119	988.686
Diğer Hizmetler	2.366.789	19.832.699	22.199.488	310.245	22.509.733	4.608.871
İşçi Çalıştıran Öz. Kiş.	627	12.825	13.452	360	13.812	316
Ulus.Örgüt ve Kur.	0	22.146	22.146	1.932	24.078	90
Ferdi Kredi Konut	28.279	120.764.252	120.792.531	407.273	121.199.804	0
Ferdi Kredi Otomobil	19.984	1.267.002	1.286.986	52.425	1.339.411	0
Ferdi Kredi Diğer	9.118.379	90.712.104	99.830.483	3.101.217	102.931.700	0
Kredi Kartları**	28.645.259	356.318	29.001.577	1.528.476	30.530.053	60.663.136
Diğer	546.842	9.147.209	9.694.051	1.945.644	11.639.695	11.839.701
TOPLAM	304.154.746	943.896.656	1.248.051.402	44.646.468	1.292.697.870	383.440.565

Tablo 2.22'nin devamı (1);

Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL) Dönem:2021/2	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler
Tarım Avcılık Ormancılık	23.604.219	73.753.657	97.357.876	1.978.912	99.336.788	1.054.871
Madencilik Taş ocakçılığı	4.325.932	22.338.292	26.664.224	402.357	27.066.581	3.395.222
İmalat Sanayi	141.017.413	231.785.513	372.802.926	9.039.330	381.842.256	137.723.034
ElektrikGaz Su Kaynakları Ürt. Dağt. San.	3.923.960	71.971.688	75.895.648	1.781.513	77.677.161	18.906.907
İnşaat	23.583.902	110.566.993	134.150.895	9.368.336	143.519.231	103.539.894
Toptan ve Pera. Tic. Mot. Araç.Ser. Hizm. Kişi. Hane Halkı Ürün.	57.522.989	162.656.207	220.179.196	9.451.632	229.630.828	62.016.501
Otel Restoranlar	14.547.636	46.610.774	61.158.410	1.195.562	62.353.972	7.096.049
Taşımacılık Depolama Haberleşme	18.970.736	90.977.078	109.947.814	911.701	110.859.515	29.480.022
Finansal Aracılık	6.965.120	15.380.368	22.345.488	54.351	22.399.839	27.985.897
Emlak Kom., Kir. ve İşl. Faal.	12.835.756	92.382.051	105.217.807	2.915.392	108.133.199	11.249.366
Savunma Kamu Yönetimi Zor. Sosyal Güv. Ku.	1.982.193	45.092.058	47.074.251	40.023	47.114.274	5.705.913
Eğitim	1.349.611	5.254.177	6.603.788	598.026	7.201.814	719.857
Sağlık ve Sos.Hiz.	645.963	8.082.707	8.728.670	252.989	8.981.659	1.219.753
Diğer Hizmetler	3.661.043	25.232.416	28.893.459	408.155	29.301.614	5.082.946
İşçi Çalıştıran Öz. Kiş.	1.380	20.511	21.891	281	22.172	2.693
Ulus.Örgüt ve Kur.	60	46.211	46.271	1.932	48.203	50
Ferdi Kredi Konut	20.521	180.430.100	180.450.621	287.058	180.737.679	0
Ferdi Kredi Otomobil	14.252	2.117.442	2.131.694	55.064	2.186.758	0
Ferdi Kredi Diğer	11.625.050	137.301.170	148.926.220	2.877.712	151.803.932	0
Kredi Kartları**	49.622.618	469.792	50.092.410	1.390.292	51.482.702	101.930.074
Diğer	807.190	9.309.108	10.116.298	2.049.034	12.165.332	12.912.168
TOPLAM	377.421.230	1.332.418.038	1.709.839.268	45.107.206	1.754.946.474	530.580.884
Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL) Dönem:2022/2						
Tarım Avcılık Ormancılık	36.103.228	94.979.347	131.082.575	1.357.836	132.440.411	1.733.395
Madencilik Taş ocakçılığı	8.800.096	36.705.551	45.505.647	439.123	45.944.770	7.101.367
İmalat Sanayi	259.003.455	289.139.381	548.142.836	8.108.175	556.251.011	290.135.683
Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL) Dönem:2022/2						
ElektrikGaz Su Kaynakları Ürt. Dağt. San.	10.981.450	118.414.318	129.395.768	2.579.447	131.975.215	30.186.145
İnşaat	51.137.070	174.046.498	225.183.568	10.354.791	235.538.359	172.712.052
Toptan ve Pera. Tic. Mot. Araç.Ser. Hizm. Kişi. Hane Halkı Ürün.	135.293.994	167.790.055	303.084.049	9.785.119	312.869.168	106.793.919
Otel Restoranlar	19.948.653	72.442.390	92.391.043	1.109.533	93.500.576	10.573.655

Tablo 2.22'nin devamı;

Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL) Dönem:2022/2	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler
Taşımacılık Depolama Haberleşme	26.297.980	125.543.850	151.841.830	931.428	152.773.258	56.480.056
Finansal Aracılık	8.390.809	17.670.038	26.060.847	52.080	26.112.927	49.932.457
Emlak Kom., Kir. ve İşl. Faal.	22.343.792	141.599.416	163.943.208	3.282.192	167.225.400	18.271.226
Savunma Kamu Yönetimi Zor. Sosyal Güv. Ku.	2.220.612	55.398.918	57.619.530	39.779	57.659.309	10.403.232
Eğitim	1.906.530	5.658.688	7.565.218	583.199	8.148.417	1.001.649
Sağlık ve Sos.Hiz.	1.590.132	8.858.414	10.448.546	317.612	10.766.158	2.405.070
Diğer Hizmetler	4.738.117	34.913.608	39.651.725	457.020	40.108.745	7.487.405
İşçi Çalıştıran Öz. Kiş.	909	23.284	24.193	250	24.443	585
Ulus.Örgüt ve Kur.	50	356	406	1.931	2.337	0
Ferdi Kredi Konut	47.498	200.037.281	200.084.779	346.004	200.430.783	0
Ferdi Kredi Otomobil	27.562	2.093.938	2.121.500	38.071	2.159.571	0
Ferdi Kredi Diğer	17.186.935	123.134.004	140.320.939	6.780.393	147.101.332	0
Kredi Kartları**	80.787.933	877.293	81.665.226	2.080.702	83.745.928	123.432.350
Diğer	1.731.634	10.950.858	12.682.492	1.189.011	13.871.503	28.221.523
TOPLAM	689.484.963	1.680.962.061	2.370.447.024	49.875.377	2.420.322.401	917.729.268

* Kredi kartları için gayrinakdi krediler sütunundaki değer, kredi kartı limit taahhütlerini ifade etmektedir.

Kaynak: BDDK, 2022

Tablo 2.22'de BDDK verilerinden oluşturulan son üç yılın Şubat ayı itibarıyla kamu bankalarının sektörel kredi dağılımları görülmektedir. Tablolara ayrıntılı olarak bakıldığında ticari kredi türünde en büyük payın imalat sektörüne ve ayrıca kredi kartlarına ait olduğu görülmektedir. Bireysel kredilerde ise en büyük payın ihtiyaç kredilerine ait olduğu yine tablo verilerinden anlaşılmaktadır.3.2. Covid-19'un Özel Sektör Bankalarına Etkileri

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de özel sektör bankacılığı, faizler ve yatırımlar, operasyonel etkiler, gelir kaybı ve likidite, müşteri davranışlarındaki değişim, fonlama yapısı ve maliyet, bilanço ve karlar, banka çalışan ve şube sayısı bilgileri ve banka kredilerinin sektörel dağılımı konuları ele alınmıştır.

3.2.1. Türkiye'de özel sektör bankacılığı

Özel sektör bankası, sermaye katılımına kamunun dahil olmadığı, özel şahıslar/kuruluşlar tarafından kurulmuş olan bankadır. Özel sermaye ile kurulan

bankaların çoğunlukla, ticaret bankası (mevduat bankası) veya yatırım bankası şeklinde yapılanmaktadır (Kaya, 2017). Özel sektör bankaları kâr amaçlı olarak kurulmuş olan finans kuruluşları olduğu için çoğunlukla ticaret bankası (mevduat bankası) şeklinde yapılandırılmaktadır. Özel sektöre ait mevduat bankaları fon aktarma fonksiyonunu etkin olarak kullanan bankalardır.

Günümüzde Türkiye’de aktif olan kimi özel sektör bankalarının temeli 1945-1959 arasında atılmıştır. Cumhuriyet sonrası devletin ekonomik kalkınma ve sektörel destek maksadıyla giriştiği bankacılık faaliyetleri özel sektörün de bankacılığa yönelmesini sağlamıştır (Çondur, 2000). Yine hızla gelişen ülke ekonomisinde finansa olan gereksinimi arttırmış ve bu da özel sektör bankacılığının gelişmesini sağlamıştır. Bu dönemde kurulan bankalardan bazıları “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası”, “Yapı ve Kredi Bankası”, “Akbank” ve “Garanti Bankası” olup söz konusu bankaların sektör içinde payları bir hayli yüksektir.

Türk bankacılık sektörüne genel olarak bakıldığında Covid-19’un etkisi kamu ve özel tüm bankalar üzerinde hemen hemen aynı şekilde gerçekleşmiştir. Devlete ait olan bankalar için farklı olarak devletin bankası olmanın avantajı yanında yine devletin bankası olmanın yükü de dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Pandemi sürecinde kamu bankaları kârlılığı göz ardı etmek zorunda kalırken özel sektöre ait bankaların kendilerini korumaya almış olmaları söz konusu olmuştur.

Tablo 3.1’de Türkiye’de faaliyet gösteren özel sektör bankaları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde bankaların özel sermayeli mevduat bankaları, tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilen bankalar, katılım bankaları, yabancı sermayeli bankalar ve kalkınma ve yatırım bankaları olmak üzere beş kategoride sınıflandırıldığı görülmektedir.

Tablo 3.1 Türkiye’de faaliyet gösteren özel sektör bankaları

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	Katılım Bankaları	Yabancı Sermayeli Bankalar	
			Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar
Anadolubank A.Ş.	Adabank A.Ş.	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	Alternatifbank A.Ş.	Bank Mellat
Fibabank A.Ş.	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	Arap Türk Bankası A.Ş.	Habib Bank Limited
Şekerbank T.A.Ş.	Türk Ticaret Bankası A.Ş.	Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.	Bank of China Turkey A.Ş.	Intesa Sanpaolo S.p.A.
Turkish Bank A.Ş.		Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	Burgan Bank A.Ş.	JPMorgan Chase Bank N.A.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.			Citibank A.Ş.	Société Générale (SA)
Türkiye İş Bankası A.Ş.			Denizbank A.Ş.	
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.			Deutsche Bank A.Ş.	
Kalkınma ve Yatırım Bankaları			HSBC Bank A.Ş.	
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları		ICBC Turkey Bank A.Ş.	
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	Bank of America Yatırım Bank A.Ş.		ING Bank A.Ş.	
D Yatırım Bankası A.Ş.	BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		MUFG Bank Turkey A.Ş.	
Destek Yatırım Bankası A.Ş.	Pasha Yatırım Bankası A.Ş.		Odea Bank A.Ş.	
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.		QNB Finansbank A.Ş.	
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.			Rabobank A.Ş.	
GSD Yatırım Bankası A.Ş.			Turkland Bank A.Ş.	
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.			Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.				
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.				

Kaynak: BDDK, 2022**3.2.2. Faizler ve yatırımlar**

Özel sektör bankalarına ait net faiz marjı” verilerini içeren Tablo 3.2’ye bakıldığında; 2019’un sonunda 24 mevduat bankasına ait net faiz marjlarının ortalamasının %49 gerçekleşmiş olduğu bununla beraber 2019’un üçüncü çeyreği ile 2020’nin üçüncü çeyreği karşılaştırıldığında pandeminin yarattığı olumsuz etkiden kaynaklı olarak %35’ten %28’e doğru düştüğü görülmektedir. “Alternatif Bank, Anadolu Bank, Cıtibank, Deutsche Bank, Fibabank, Garanti Bankası, HSBC, ICBC Turkey Bank, ING bank, JP Morgan Bank, MUFG Bank, Odeo Bank, Rabobank, Turkish Bank, TEB, YKB” bankalarının 2019’un üçüncü çeyreğindeki net faiz marjlarını koruyamadığı ve net faiz marjlarının 2020’nin üçüncü çeyreğinde gerilediği; Akbank’ın 2019’un üçüncü çeyreğindeki net faiz marjı oranıyla 2020’nin üçüncü çeyreğindeki oranının başa baş olduğu, Burgan Bank, Denizbank, İş Bankası, QNB bank, Societe General Bank, Şekerbank, Turkland’ında pandeminin yarattığı olumsuz etkilere rağmen 2020’nin üçüncü çeyreğinde net faiz marjlarını yükseltmeyi başardığı görülmektedir.

Tablo 3.2 Özel sektör bankalarının net faiz marjı

BANKA ADI	31.12.2019 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	31.12.2019 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	31.12.2019 AKTİF	2019 NET FAİZ MARJİ %	30.09.2019 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	30.09.2019 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	30.09.2019 AKTİF	2019/09 NET FAİZ MARJİ %	30.09.2020 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	30.09.2020 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	30.09.2020 AKTİF	2020/09 NET FAİZ MARJİ %
AKBANK	34,508,262	-18,795,325	360,501,112	0.044	26,309,903	-15,224,541	51,448,288	0.032	23,837,453	-9,535,479	453,588,860	0.032
ALTERNATİF BANK	2,705,023	-2,092,672	28,944,776	0.021	2,154,477	-1,681,350	28,944,776	0.016	1,600,350	-1,122,569	34,202,917	0.014
ANADOLU BANK	2,444,521	-1,639,534	17,557,812	0.046	1,922,861	-1,314,262	16,366,073	0.037	1,408,153	-971,911	26,750,869	0.016
BURGAN BANK	2,157,978	-242,983	18,696,678	0.102	1,723,791	-1,494,053	18,696,678	0.012	1,161,874	-741,427	23,986,714	0.018
CITIBANK	1,605,347	-639,850	12,851,821	0.075	1,283,620	-541,090	12,497,980	0.059	807,817	-120,819	17,604,768	0.039
DENİZBANK	16,868,322	-10,415,043	156,478,028	0.041	12,570,410	-8,365,619	148,279,900	0.028	11,500,709	-4,810,110	199,628,134	0.034
DEUTSCHE BANK	351,429	-76,487	2,741,764	0.100	289,976	-66,912	3,779,324	0.059	137,202	-35,058	4,674,13	0.022
FİBABANK	2,496,581	-1,680,551	21,885,760	0.037	1,943,751	-1,325,156	21,545,373	0.029	1,578,330	-849,279	26,448,355	0.028
GARANTİ BANK	39,684,410	-20,657,218	391,152,270	0.049	30,740,570	-16,936,807	374,334,636	0.037	26,696,250	-9,485,150	479,713,596	0.036
HSBC	3,242,342	-1,745,855	34,946,955	0.043	2,562,599	-1,449,743	33,069,160	0.034	1,633,439	-728,311	49,289,057	0.018
ICBC TURKEY BANK	1,272,696	-889,869	18,191,150	0.021	964,947	-702,008	17,167,856	0.015	811,530	-489,595	24,112,559	0.013
ING BANK	6,964,124	-3,809,721	57,144,721	0.055	5,394,647	-3,087,896	57,144,721	0.040	3,683,813	-1,492,458	61,672,807	0.036
İSBANK	43,042,350	-23,183,222	468,059,471	0.042	32,724,741	-18,554,374	468,059,471	0.030	31,082,825	-12,363,995	597,185,899	0.031
JP MORGAN	145,978	-23,981	699,262	0.174	112,399	-8,578	699,262	0.148	204,126	-96,419	2,598,102	0.041
MUFG BANK	725,644	-364,373	10,877,794	0.033	598,154	-307,831	10,877,794	0.027	221,835	-76,753	14,205,196	0.010
ODEABANK	2,954,151	-2,002,074	32,667,338	0.029	2,326,869	-1,570,976	32,667,338	0.023	1,761,733	-1,044,512	40,251,907	0.018
QNB BANK	18,353,137	-10,770,916	181,680,511	0.042	13,975,716	-8,732,837	174,191,765	0.030	12,267,981	-5,021,346	229,557,730	0.032
RABOBANK	220,500	-4,145	1,734,025	0.125	172,685	-3,263	1,670,103	0.101	107,518	-1,449	1,733,031	0.061
SOCIETE GENERAL	9,324	-10,837	171,159	0.009	7,673	-9,163	154,585	0.010	5,047	-605	109,319	0.041
SEKERBANK	3,951,540	-2,807,248	30,596,129	0.037	3,087,016	-2,311,465	29,745,248	0.026	2,301,802	-1,141,263	36,387,435	0.032
TURKISH BANK	139,955	-84,558	1,465,247	0.038	113,808	-70,626	1,256,563	0.034	57,600	-24,366	1,229,786	0.027

Tablo 3.2'nin devamı;

BANKA ADI	31.12.2019 FAİZ GELİRİ (1,000 TL)	31.12.2019 FAİZ GİDERİ (1,000 TL)	31.12.2019 AKTİF	2019 NET FAİZ MARJİ %	30.09.2019 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	30.09.2019 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	30.09.2019 AKTİF	2019/09 NET FAİZ MARJİ %	30.09.2020 FAİZ GELİRİ (1.000 TL)	30.09.2020 FAİZ GİDERİ (1.000 TL)	30.09.2020 AKTİF	2020/09 NET FAİZ MARJİ %
TURKLAND	421,764	-416,992	3,900,559	0.001	369,411	-342,906	3,768,589	0.007	202,344	-120,108	2,942,462	0.028
TÜRK EKONOMİ BANKASI	12,421,958	-6,922,720	107,350,168	0.051	9,452,897	-5,683,431	102,451,097	0.037	8,112,634	-3,496,698	134,466,178	0.034
YKB	35,703,082	-20,927,360	387,495,827	0.038	27,732,622	-16,680,147	373,282,809	0.030	23,260,976	-11,324,374	468,591,854	0.025
ORTALAMA	14,325,842	-8,728,596	143,482,129	0.049	10,902,634	-7,051,256	138,173,037	0.035	10,217,765	-4,670,091	190,976,469	0.028

Kaynak: Işık ve Akdoğan, 2021

Covid-19 pandemisiyle beraber diğer ülkelere benzer şekilde Türkiye’de de yaşanan olumsuzlukları aşmada bankacılık sektörü üzerine düşen görevi yapmıştır. Yatırımların devamlılığının sağlanmasında ve ekonomik büyüme için destek paketlerinin uygulanmasında bankacılık sektörü kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getirmiştir. Pandemiden kaynaklı ekonomik krizin oluşturduğu belirsizlik ve güvensizlik ortamı ile durma noktasına gelen ekonomik faaliyetlerin devamlılığının sağlanması için devlet tarafından alınan tedbirler kapsamında özel sektör bankacılığı da sorumluluklarını yerine getirmiştir. Gelişen teknolojilerle değişen tüketici alışkanlıkları doğrultusunda dijital dönüşümü başlatmış olan bankacılık sektörü ülkedeki sektörler arasında teknolojik gelişmelere en çok yatırım yapan sektörlerin başında gelmektedir. Bankalar bu yatırımları sayesinde pandemi tedbirleri kapsamında müşterilerine şube dışındaki diğer bankacılık kanalları olan mobil bankacılık, internet bankacılığı ve çağrı merkezi kanallarından müşterilerine hizmet vererek yatırımların devam etmesi için gereken finans desteğini sağlamıştır (Yetiz, 2021).

3.2.3. Operasyonel etkiler

Bankalar pandeminin yayılmasının önlenmesi ve hem müşteri/çalışan sağlığının korunması hem de bankacılık işlemlerinin aksamadan devam edebilmesi için birtakım uygulamaları gerçekleştirmek ve altyapılarını iyileştirmek zorunda kalmıştır. Operasyonel verimliliğin sağlanması için gerçekleştirilen dijitalleşme çalışmaları arasında yapay zekâ ve yeni nesil teknoloji kullanımı ön plana çıkmış, dijital kanallar yoluyla müşteri kazanımına ve müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük uygulamalar önem kazanmıştır. Bankalar nezdinde gerçekleştirilen uygulamaların ana hatlarıyla bankaların türüne göre değişkenlik göstermesi söz konusu olmadığı için bir önceki bölümde “Operasyonel Etkiler” başlığı altında yazılanlar tekrara düşmemek adına buraya eklenmemiştir.

3.2.4. Gelir kaybı ve likidite

Pandemi tüm sektörleri etkilerken bankaların da kredi risklerini arttırarak, ciddi gelir kayıplarının doğmasına ve likidite riskinin önemli artışlarına sebep olmuştur. Bankaların içinde bulunulan piyasa koşulları ve ekonomik krizler sebebiyle gelirlerinin düşmesi gelir kaybıdır. Tablo 3.3, Tablo 3.4 ve Tablo 3.5’de pandemi döneminde özel sektör bankalarının net dönem kâr/zararlarına bakıldığında; özellikle yabancı sermayeli özel sektör bankalarının pandeminin etkisinin yoğun olarak yaşandığı 2020 yılı sonu

itibarıyla gelir kaybına uğradıkları görülmektedir. “QNB Finansbank, ING Bank, HSBC Bank, Alternatif bank, Burgan Bank, İstanbul Takas ve Saklama Bankası, MUFG Bank Turkey, Arap Türk Bankası, Intesa Sanpaolo S.p.A., Turkland Bank, Birleşik Fon Bankası, Deutsche Bank, Rabobank, Bank of China Turkey, Bank Mellat, BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası, GSD Yatırım Bankası, Habib Bank, Diler Yatırım Bankası, Soci t  G n rale (SA), Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş., Adabank” gelir kaybına uğrayan bankalardır.

Tablo 3.3 2019 Aralık ayı itibarı ile aktif büyüklüklerine göre özel sektör bankalarının sıralanması (milyon TL)

31.12.2019 İtibarı ile Aktif Büyüklüklerine Göre Özel Sektör Bankalarının Sıralanması(Milyon TL)							
Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler*	Toplam Mevduat	Toplam Özkay.	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zararı	Bilanço Dışı Hesaplar
Türkiye İş Bankası A.Ş.	468.059	289.244	295.922	58.873	4.500	6.068	1.403.214
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	391.152	251.165	248.751	53.766	4.200	6.159	2.063.102
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	387.496	240.464	222.790	41.188	8.447	3.600	2.233.141
Akbank T.A.Ş.	360.501	203.834	224.055	54.382	5.200	5.417	1.834.015
QNB Finansbank A.Ş.	181.681	118.972	105.626	16.685	3.350	2.622	1.310.114
Denizbank A.Ş.	156.478	105.801	100.299	17.720	3.316	1.336	993.245
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	107.350	69.218	72.194	9.721	2.204	1.070	344.610
ING Bank A.Ş.	57.145	34.707	39.208	8.231	3.486	1.476	339.417
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	42.000	31.295	0	5.667	2.800	702	603.623
HSBC Bank A.Ş.	34.947	17.568	27.801	3.080	652	470	340.159
Odea Bank A.Ş.	32.667	19.308	22.097	3.300	3.289	71	201.372
Şekerbank T.A.Ş.	30.596	21.822	24.548	1.977	1.158	-684	711.957
Alternatifbank A.Ş.	28.945	18.033	16.124	2.345	1.731	172	117.762
Fibabanka A.Ş.	21.886	14.477	13.567	1.656	941	212	248.330
Burgan Bank A.Ş.	18.893	13.816	11.563	1.919	1.535	139	139.431
ICBC Turkey Bank A.Ş.	18.191	9.088	10.614	1.260	860	41	47.664
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	17.856	8.153	0	1.956	1.194	342	88.723
Anadolubank A.Ş.	17.558	12.861	13.629	2.777	600	387	151.200
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	16.709	157	0	2.285	600	616	4.171.157
Intesa Sanpaolo S.p.A.	14.212	11.116	6.215	1.596	677	335	256
Citibank A.Ş.	12.852	4.185	9.927	2.523	34	740	64.770
MUFG Bank Turkey A.Ş.	10.878	7.107	4.408	1.029	528	179	11.200
Arap Türk Bankası A.Ş.	4.958	1.730	2.456	1.053	440	166	4.656
Turkland Bank A.Ş.	3.901	2.318	3.105	112	650	-448	15.598
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	3.439	1.902	158	710	461	135	3.191
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	3.309	2.195	0	436	300	68	9.778
Deutsche Bank A.Ş.	2.742	1.042	1.533	741	135	146	52.632
Rabobank A.Ş.	1.734	771	0	981	684	135	1.894
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1.726	1.061	0	532	500	26	2.487
Bank of China Turkey A.Ş.	1.677	568	76	1.446	1.051	194	1.941
Turkish Bank A.Ş.	1.465	1.096	1.027	212	175	0	17.192
Bank Mellat	1.023	69	549	459	200	35	2.083
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	928	679	0	309	337	2	8.556
JPMorgan Chase Bank N.A.	699	0	88	583	100	92	302
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	593	30	0	510	50	109	360
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	328	280	0	258	50	57	11.225
Habib Bank Limited	221	71	102	79	30	7	282
Société Générale (SA)	171	0	7	64	135	-2	705
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	110	0	0	98	40	20	0
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	178	77	0	156	60	17	260
Adabank A.Ş.	60	0	0	57	80	4	1

Kaynak: TBB, 2019

Tablo 3.4 2020 Aralık ayı itibarı ile aktif büyüklüklerine göre özel sektör bankalarının sıralanması (milyon TL)

31.12.2020 İtibarı ile Aktif Büyüklüklerine Göre Özel Sektör Bankalarının Sıralanması (Milyon TL)							
Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler*	Toplam Mevduat	Toplam Özkay.	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zararı	Bilanço Dışı Hesaplar
Türkiye İş Bankası A.Ş.	593.902	365.522	368.876	67.781	4.500	6.811	1.793.919
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	492.798	315.085	321.512	62.082	4.200	6.238	2.595.239
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	459.694	293.225	254.280	47.564	8.447	5.080	1.361.734
Akbank T.A.Ş.	446.101	253.319	268.570	62.919	5.200	6.267	2.089.129
QNB Finansbank A.Ş.	227.253	149.358	130.560	19.222	3.350	2.487	1.658.544
Denizbank A.Ş.	199.256	135.018	123.366	22.889	5.696	1.793	1.197.873
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	140.048	82.932	93.773	11.410	2.204	1.177	383.553
ING Bank A.Ş.	61.225	38.725	40.205	8.954	3.486	627	333.337
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	51.466	38.915	0	6.105	2.800	733	549.701
HSBC Bank A.Ş.	43.482	26.269	30.990	3.497	652	430	317.240
Odea Bank A.Ş.	40.036	21.260	25.639	3.456	3.289	134	244.260
Şekerbank T.A.Ş.	37.504	25.927	30.744	2.636	1.860	53	886.505
Alternatifbank A.Ş.	35.598	22.729	18.403	2.326	2.038	95	129.330
Fibabanka A.Ş.	27.225	19.520	17.667	1.874	941	230	292.213
Anadolubank A.Ş.	25.394	14.704	16.604	3.223	600	415	186.446
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	25.388	100	0	2.562	600	539	4.690.220
ICBC Turkey Bank A.Ş.	24.863	9.969	12.036	1.315	860	58	120.741
Burgan Bank A.Ş.	23.124	17.522	13.942	1.670	1.535	-267	205.986
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	21.183	10.776	0	2.360	1.194	451	107.031
Intesa Sanpaolo S.p.A.	20.142	16.722	10.527	1.781	677	184	272
Citibank A.Ş.	18.998	6.682	14.867	3.232	34	741	51.276
MUFG Bank Turkey A.Ş.	13.805	8.854	5.037	1.164	528	136	10.368
Arap Türk Bankası A.Ş.	5.576	1.725	2.855	1.153	440	97	5.049
Deutsche Bank A.Ş.	4.407	2.366	1.686	818	135	85	29.904
Nurul Yatırım Bankası A.Ş.	4.406	3.190	0	619	360	109	14.776
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	3.377	1.766	239	608	461	32	3.284
Turkland Bank A.Ş.	3.068	2.177	2.280	481	1.000	20	13.609
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	2.179	1.385	0	563	500	31	4.961
Bank of China Turkey A.Ş.	2.004	590	204	1.592	1.051	119	2.194
Rabobank A.Ş.	1.835	864	1	1.092	684	77	1.335
Turkish Bank A.Ş.	1.633	1.029	1.203	213	175	1	16.350
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.	1.272	0	0	599	50	89	480
Bank Mellat	1.237	142	730	490	200	31	3.030
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	922	767	0	284	337	-20	8.020
JPMorgan Chase Bank N.A.	833	0	87	683	100	100	1.894
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	533	473	0	304	240	47	14.043
Habib Bank Limited	343	106	114	84	30	5	367
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	219	44	0	155	150	10	605
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	124	0	0	113	40	15	0
Société Générale (SA)	105	0	0	62	135	-3	188
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	212	77	0	164	60	8	284
Adabank A.Ş.	59	0	0	57	80	0	1

Kaynak: TBB, 2020

Tablo 3.5 2021 Aralık ayı itibarı ile aktif büyüklüklerine göre özel sektör bankalarının sıralanması (milyon TL)

31.12.2021 İtibarı ile Aktif Büyüklüklerine Göre Özel Sektör Bankalarının Sıralanması (Milyon TL)							
Banka	Toplam Aktifler	Toplam Krediler*	Toplam Mevduat	Toplam Özkay.	Ödenmiş Sermaye	Net Dönem Kar/Zararı	Bilanço Dışı Hesaplar
Türkiye İş Bankası A.Ş.	926.569	514.209	595.628	86.839	4.500	13.468	2.784.446
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	757.802	424.855	513.240	78.903	4.200	13.073	3.968.346
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	736.770	406.267	401.095	63.484	8.447	10.490	1.970.108
Akbank T.A.Ş.	708.911	353.372	413.261	75.955	5.200	12.126	3.069.592
QNB Finansbank A.Ş.	371.369	212.744	226.923	22.144	3.350	3.928	2.341.627
Denizbank A.Ş.	308.719	189.321	186.841	28.857	5.696	3.547	1.938.473
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	194.057	107.823	131.839	13.618	2.204	1.913	537.812
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	84.096	63.558	0	6.941	2.800	1.089	950.679
ING Bank A.Ş.	82.644	47.465	53.082	10.809	3.486	1.200	406.940
HSBC Bank A.Ş.	75.650	29.822	57.968	4.317	652	933	432.250
Odea Bank A.Ş.	55.466	27.569	38.417	3.567	3.289	206	372.679
Şekerbank T.A.Ş.	50.765	30.781	38.499	2.987	1.860	255	1.518.428
Alternatifbank A.Ş.	48.678	26.912	27.685	2.548	2.214	101	255.681
Fibabanka A.Ş.	45.162	22.929	31.000	2.346	941	410	446.621
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	45.024	574	0	3.237	600	891	4.990.698
ICBC Turkey Bank A.Ş.	39.130	18.615	16.847	1.449	860	116	217.023
Burgan Bank A.Ş.	38.015	25.988	24.635	2.474	1.890	305	325.392
Intesa Sanpaolo S.p.A.	34.692	29.480	17.557	2.273	677	493	397
Anadolubank A.Ş.	34.685	18.937	27.075	4.408	1.100	552	247.216
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	34.483	14.966	0	2.862	1.194	696	149.642
MUFG Bank Turkey A.Ş.	23.385	15.353	10.725	1.462	528	298	20.457
Arap Türk Bankası A.Ş.	9.706	2.662	3.945	1.335	440	160	7.382
Nurul Yatırım Bankası A.Ş.	7.067	3.235	0	812	460	189	21.754
Deutsche Bank A.Ş.	5.906	2.892	1.490	986	135	181	30.473
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	5.109	3.176	587	602	461	28	3.372
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	3.563	2.216	0	607	500	47	6.687
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.	2.860	0	0	793	50	194	582
Bank of China Turkey A.Ş.	2.663	655	368	1.772	1.051	191	4.114
Turkish Bank A.Ş.	2.234	1.298	1.737	219	175	6	24.031
Rabobank A.Ş.	2.230	1.404	2	1.228	684	136	2.718
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1.332	1.016	0	305	337	20	12.975
JPMorgan Chase Bank N.A.	1.028	0	82	848	100	165	1.505
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	820	786	0	382	240	78	19.791
D Yatırım Bankası A.Ş.	400	200	0	226	200	10	122
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	231	104	0	191	60	26	395
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	178	0	0	151	40	39	0
Société Générale (SA)	128	0	0	56	135	-6	322
Adabank A.Ş.	62	0	0	59	80	2	2

Değerleri 0 olan bankalar tablodan çıkartılmıştır.

Kaynak: TBB, 2021

Öz bir ifadeyle likidite, bankada mevduatı olanların mevduatlarını ve kredi veren diğerlerinin alacağını geri ödeyebilme için yeteri kadar fonun elde tutulmasıdır. Bankalara ait tüm varlıkların gerektiğinde hemen paraya çevrilmesi mümkün olmadığı için, bankaların kendi nitelikleri doğrultusunda, borçlarını ve taahhütlerini (vadeleri göz önünde bulundurarak) ödemelerin likidite durumunu dikkate alarak planlamaları önemlidir (Durer, 1988). Bankaların likidite miktarlarının yeterince ve güçlü olması, krizlerde ayakta kalmalarını sağlayacak olan en önemli öğelerdendir. Bu sebeple finans

durumlarını gösteren tablolarda bulunan “nakit ve nakit benzerleri” kalemindeki değişimler gösterilecektir.

Tablo 3.6 Özel sektör bankaları nakit ve nakit benzerleri

BANKA ADI	31.12.2018 (1000 TL)	31.03.2019 (1000 TL)	30.06.2019 (1000 TL)	30.09.2019 (1000 TL)	31.12.2019 (1.000 TL)	31.03.2020 (1.000 TL)	30.06.2020 (1.000 TL)	30.09.2020 (1.000 TL)	2019/06-2020/06 Oran	2019/09-2020/09 Oran
AKBANK	48,655,125	60,022,523	49,997,812	51,877,802	46,490,209	65,001,093	54,983,515	66,757,493	0.909	0.777
ALTERNATİF BANK	3,629,618	3,954,336	6,667,714	5,615,217	5,690,845	5,525,083	5,041,848	5,021,084	1.322	1.118
ANADOLU BANK	2,287,276	2,380,806	2,293,275	2,381,692	2,942,949	2,964,740	3,466,731	3,557,749	0.662	0.669
BURGAN BANK	2,940,498	2,636,061	3,010,276	3,797,605	3,274,960	4,047,169	3,594,443	4,850,529	0.837	0.783
CITIBANK	5,038,169	8,240,254	8,405,682	6,479,039	6,151,879	7,027,530	4,566,882	8,147,816	1.841	0.795
DENİZBANK	18,085,295	18,549,802	19,777,326	17,984,496	21,325,693	20,680,779	27,520,946	28,127,741	0.719	0.639
DEUTSCHE BANK	1,016,599	1,040,710	1,252,844	2,625,102	1,347,841	1,484,933	1,993,049	2,181,635	0.629	1.203
FİBABANK	3,035,790	3,166,408	2,864,789	3,798,597	3,228,200	4,095,006	3,426,835	4,424,973	0.836	0.858
GARANTİ BANK	57,552,682	69,507,712	75,263,014	68,992,657	63,773,102	65,683,659	59,363,516	66,721,870	1.268	1.034
HSBC	14,502,827	11,942,389	13,002,169	13,005,419	14,116,591	15,258,680	10,120,570	11,534,521	1.285	1.128
ICBC TURKEY BANK A.Ş.	3,822,987	5,082,972	3,628,882	5,122,803	4,365,267	6,602,206	6,733,812	5,449,723	0.539	0.940
ING BANK	13,623,614	17,925,617	18,146,479	18,280,764	16,517,360	15,825,889	9,534,665	9,416,708	1.903	1.941
İŞBANK	48,501,370	51,462,301	53,532,353	55,728,292	66,159,744	73,570,867	77,997,699	88,584,731	0.686	0.629
JP MORGAN	469,123	602,065	417,900	660,346	623,777	559,013	1,647,831	2,522,530	0.254	0.262
MUFG BANK	5,976,974	5,659,062	6,166,536	5,880,315	3,661,970	3,253,887	4,015,087	4,837,924	1.536	1.215
ODEABANK	6,741,507	6,385,544	5,298,144	7,377,917	8,235,674	6,667,469	6,113,011	6,882,694	0.867	1.072
QNB BANK	19,808,010	25,075,363	24,843,615	23,754,140	22,643,275	29,783,282	29,067,981	29,612,986	0.855	0.802
RABOBANK	399,470	438,13	500,023	715,146	936,187	996,121	1,035,323	1,031,867	0.483	0.693
SOCIETE GENERAL	344,970	366,018	91,246	57,865	61,192	67,046	63,660	43,962	1.433	1.316
ŞEKERBANK	3,719,647	4,404,302	3,697,545	3,576,739	4,011,462	3,822,702	4,033,792	5,013,254	0.917	0.713
TÜRKİSH BANK	464,546	417,134	271,225	252,198	264,702	381,375	320,412	325,398	0.846	0.775
TURKLAND	597,443	782,879	734,192	920,676	891,235	951,747	852,470	966,191	0.861	0.953
TÜRK EKONOMİ BANKASI	19,852,226	19,922,379	20,663,775	18,695,442	21,336,601	22,716,823	16,498,452	23,575,929	1.252	0.793
YKB	57,243,276	63,596,310	71,813,783	69,551,823	74,469,914	72,276,874	59,873,947	71,827,671	1.199	0.968
ORTALAMA	17,107,300	19,526,660	19,523,537	18,845,585	19,647,628	19,473,076	18,724,560	22,883,774	1.019	0.901

Kaynak: Işık ve Akdoğan, 2021

Tablo 3.6’da pandemi devam ettiği süreçte piyasada oluşan olumsuzluklarla mücadele durumunda özel sektör bankalarının likidite gereksinimleri için “Nakit ve Nakit Benzerleri” korumayı ya da artırmayı çalıştıkları gözlemlenmiştir. Yine tablodan 2019’un ikinci çeyreği ile 2020’nin aynı dönemi karşılaştırıldığında %100; 2019’un üçüncü çeyreği ile 2020’nin aynı dönemi karşılaştırıldığında %90 “Nakit ve Nakit Benzerleri”nin artırılmış olduğu, pandemi sürecinde piyasalarda görülecek olumsuz tablolara karşılık özel sektör bankalarında nakit tutma eğiliminin olduğu görülmektedir. Yabancı sermayeye ait olan bankalardan “Alternatif Bank, Deutsche Bank, Garanti Bankası, HSBC, ING bank, MUFG bank, Odeo Bank, Societe General Bank” adlı

bankaların likidite bulundurmak ve nakit tutmakta aynı eğilimi göstermedikleri görülmektedir (Güzel, 2021).

3.2.5. Müşteri davranışlarındaki değişim

Kamu ya da özel sektör banka müşterileri genel olarak pandemi döneminde aynı tutum ve davranışları göstermiştir. Tekrara düşmemek adına aynı tespitler yeniden yazılmayacaktır.

3.2.6. Fonlama yapısı ve maliyet

Bankacılık sektörü pandeminin etkisinin en fazla olduğu sektörlerden biridir. Pandemiden kaynaklı olarak piyasalarda doğan güvensizlik ortamı bankaların fonlama maliyetini arttırmıştır. Mevduatlar Türk bankacılık sektöründeki en önemli fonlama kaynağıdır. Fakat, mevduatların ortalama vadesinin düşüklüğü ve müşteriler tarafından çoğunlukla uzun vadeli kredi talep edilmesinden kaynaklı olarak gereksinim duyulan fon, bankalarca uluslararası piyasalardan temin edilmektedir. Bankalar bu gereksinimi uluslararası finans piyasalarından tahvil ihraç ederek ve farklı türlerde kredilerle (ikili kredi, seküritizasyon kredisi, sendikasyon kredileri vb.) temin etme yoluna gitmektedirler (Güzel, 2021).

2021’de kredilerde büyümenin yavaşlamasıyla beraber kredi/mevduat oranında son dönemin en düşük değerleri görülmektedir. Mevduatlarda bulunan yüksek YP ve müşterilerin YP kredi taleplerinin azalmasıyla yurt dışı kaynaklı fonlama gereksinimi azalmış ve dış borçların yenilenme oranı da %93’leri bulmuştur. Bankaların 2021’deki “sendikasyon kredisi” yenilemeleriyle %100’ün üzerinde gerçekleşmiş ve yılın ikinci çeyreğinde gerçekleştirilen “sendikasyon kredisi” faizlerinde iyileşme olduğu görülmüştür. Sektörün, YP likiditesi kısa vadeli YP cinsi yurtdışı borç yükümlülüklerini karşılayabilecek düzeydedir. Özellikle pandeminin etkisiyle ortaya çıkan risklerin çokça hissedildiği 2020’de “kur değişimleri, mevduat dolarizasyonu, YP kredi kapamaları” ve bunlarla beraber TL’de güçlü kredi büyümesi, sektördeki TL fonlama gereksinimini artırmıştır. Para takası yoluyla net TL fonlama miktarı 2020’in sonunda bir önceki yılın aynı dönemine bakıldığında 258 milyar TL artıp 500 milyar TL’nin üzerine çıkmıştır. 2018’in Ağustos ayı itibarıyla BDDK yurtdışı yerleşiklerle gerçekleştirilmiş olan türev işlemlerine konan sınırlamaların etkisi ile sektöre ait yurtdışı “para takası” işlemleri bu dönemde TCMB’yle yapılmış olan “para takası” işlemleriyle ikâme edilmiştir. Mevcut Rapor dönemi içinde bankaların “para takası” işlemleriyle elde ettikleri TL fonlama

sınırlı seviyede yükselmiştir. Bu gelişmeyi, mevduattaki artışın TL olarak gelmesi sağlamıştır. Bankacılık sektörünün vadelerdeki uyumsuzluktan doğan faiz duyarlılığı, faiz riski seviyesinin kabul edilir seviyenin üstüne çıkmasında finansal istikrarı negatif yönde etkileyebilmektedir. Fonlama maliyetlerindeki ılımlı gidişat kredileri yeniden fiyatlama süreciyle beraber sektörün faiz riskleri yönünden bir öncesi döneme bakarak daha pozitif bir görüntü sergilemektedir. Bankaların aktiflerinin ve pasiflerinin vade farkından maruz kaldığı maliyet artışları; politika faiz artırımının sonrasındaki dönemde bankalar tarafından kredi portföylerinin büyütülüp değişken faizli menkul kıymetlere yönelmesiyle dengelenmeye başlamıştır. Sektör bilançosu içinde kredilerin ve mevduatların yeniden fiyatlama dönemlerindeki farklılıktan kaynaklı olarak faiz oranları değiştiğinde sektörün kârlılığı olumlu/olumsuz etkilenebilmektedir. Nitekim, politika faiz oranında Eylül ve Ekim ayında yapılmış olan indirimlerin bankaların “fonlama maliyetleri”ne kredilerinden daha hızlı yansımalarının katkısı ile net faiz marjının dördüncü çeyrekte itibarıyla yükseleceği öngörülmektedir (TCMB, 2021).

3.2.7. Bilanço ve kârlar

Pandeminin ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için tüm dünya genelinde alınan tedbirlerin yükü özellikle bankalara üzerine düşmüştür. Türkiye'de de pandemi ile zora düşen bireyler ve firmalar için bankaları kredi kullandırmaya yönelten tedbirler açıklanmıştır ama alınan bu tedbirlere rağmen hedeflenen oran gerektiği kadar olmayınca BBDDK tarafından Nisan 2020'de bankalara ceza kesilmesini de içeren aktif rasyosu devreye sokulmuştur. Bu dönemde özellikle özel sektör bankaları aktif rasyosunu tutturma telaşı içine girmiştir. İstenilmekte olan oranları tutturma adına özel sektör bankaları kredi vermek yerine kendileri için daha az risk içeren bir seçenek olan tahvil alma yolunu seçmişlerdir. Aktif rasyosunu indiren mevduat kaleminden yeniden bir yük gelmemesi için de bazı özel bankalar mevduattaki faiz oranlarını indirip talebi azaltma seçeneğini tercih etmiştir. Başka bir ifadeyle özel sektör bankalarının aktif rasyosunu tutturmak için mevduatta küçülmeye gittikleri görülmüştür. Aktif rasyosunun cezasının yüksek olması bankaları telaşa sokmuş ve bankalar yoğun bir çaba içerisinde girmiştir. %100'ün altında kalmış olan bankalar %100'den eksik miktarın %5'i kadar ceza ile karşı karşıya kalmıştır. Pandeminin yoğun etkilerinin görüldüğü 2020'de özel sektör bankaları bilançolarında küçülmeye gitmiştir (Turhan, 2020).

Yerli sermayeli özel sektör bankalarının son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergelerinin bulunduğu Tablo 3.7'ye bakıldığında özel sektör bankalarının bilanço

kalemlerinin bazılarındaki değişim Şu Şekildedir. Toplam nakit değerlerindeki değişim; 2020/2: 17.604,62, 2021/2: 24.082,62 ve 2022/2: 50.833,94'tür. Takipteki alacaklarda değişim; 2020/2: 57.351,00, 2021/2: 59.244,74 ve 2022/2: 59.842,37'dir. Toplam aktiflerde değişim; 2020/2: 1.537.801,35, 2021/2: 1.812.570,46 ve 2022/2: 2.928.973,15'tir. Toplam özkaynaklarda değişim; 2020/2: 185.386,80, 2021/2: 211.964,73 ve 2022/2: 291.420,03'tür.

Yabancı sermayeli özel sektör bankalarının son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergelerinin bulunduğu Tablo 3.8'e bakıldığında özel sektör bankalarının bilanço kalemlerinin bazılarındaki değişim Şu Şekildedir. Toplam nakit değerlerindeki değişim; 2020/2: 19.533,67, 2021/2: 27.210,79 ve 2022/2: 60.525,40'dır. Takipteki alacaklarda değişim; 2020/2: 50.557,42, 2021/2: 46.692,76 ve 2022/2: 52.288,10'dır. Toplam aktiflerde değişim; 2020/2: 1.243.887,73, 2021/2: 1.528.618,91 ve 2022/2: 2.487.527,58'dir. Toplam özkaynaklarda değişim; 2020/2: 142.237,12, 2021/2: 160.716,77 ve 2022/2:214.647,79'dur.

Tablo 3.7 Yerli sermayeli özel sektör bankalarının son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergeleri

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
Nakit Değerler	5.456,18	12.148,44	17.604,62	5.908,36	18.174,26	24.082,62	7.627,48	43.206,47	50.833,94
T.C. Merkez Bankasından Alacaklar	10.049,58	72.802,48	82.852,06	11.686,76	74.081,74	85.768,50	43.808,60	126.951,61	170.760,20
Para Piyasalarından Alacaklar	818,82	686,26	1.505,07	2.271,94	0,00	2.271,94	6.327,89	51,17	6.379,06
Bankalardan Alacaklar	11.972,83	63.441,11	75.413,94	8.061,81	59.239,82	67.301,62	7.323,23	140.254,40	147.577,62
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yan. Menk. Değ.	3.764,71	1.860,41	5.625,12	4.110,94	4.139,39	8.250,33	6.423,32	10.737,65	17.160,96
GUD Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yan. Menk. Değ.	90.059,60	56.820,25	146.879,85	86.632,89	59.103,67	145.736,56	104.309,39	116.814,36	221.123,75
Zorunlu Karşılıklar	0,00	75.037,90	75.037,90	0,00	98.911,11	98.911,11	0,00	216.304,90	216.304,90
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasından Alacaklar	0,00	0,00	0,00	256,53	0,00	256,53	0,00	0,00	0,00
Ters Repo Alacakları	7.565,40	3.471,61	11.037,01	564,00	0,00	564,00	16.816,00	0,00	16.816,00
Krediler*	513.372,71	327.496,20	840.868,90	659.369,05	365.121,35	1.024.490,40	871.486,76	642.745,71	1.514.232,47
Takipteki Alacaklar	55.925,47	1.425,53	57.351,00	57.402,84	1.841,90	59.244,74	56.684,04	3.158,33	59.842,37
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	45.943,69	10.434,13	56.377,82	58.716,29	16.864,83	75.581,12	62.110,20	29.970,94	92.081,14
a) 12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı (Birinci Aşama)**	2.718,30	1.790,19	4.508,49	5.304,37	3.236,91	8.541,28	7.210,64	3.937,70	11.148,33
b) Kredi Riskinde Önemli Artış (İkinci Aşama)**	6.036,56	8.295,52	14.332,09	10.352,01	13.008,04	23.360,05	10.269,93	24.459,87	34.729,81
c) Temerrüt - Özel Karşılık (Üçüncü Aşama)	37.188,82	348,42	37.537,24	43.059,91	619,88	43.679,80	44.629,63	1.573,37	46.203,00
Faiz (Kar Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları	66.124,34	22.229,47	88.353,81	78.228,29	21.904,48	100.132,76	162.543,50	43.624,83	206.168,33
a) Kredi Faiz (Kar Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları	21.662,59	6.231,39	27.893,98	26.086,40	6.343,74	32.430,13	34.441,76	13.206,10	47.647,86
b) Menkul Değerler Faiz Reeskontları	22.390,62	1.682,20	24.072,82	28.598,30	2.878,50	31.476,80	72.310,43	2.266,32	74.576,76
c) Diğer Faiz (Kar Payı) ve Gelir Reeskontları	22.071,13	14.315,88	36.387,02	23.543,59	12.682,24	36.225,83	55.791,30	28.152,41	83.943,71
Finansal Kiralama Alacakları	0,00	150,16	150,16	6,01	219,61	225,62	307,14	387,14	694,27
İştirakler, Bağlı ve Birlikte Kontrol Edilen Ort.	28.742,49	12.401,36	41.143,84	34.399,82	16.824,92	51.224,74	49.425,23	30.856,94	80.282,17
İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler	65.318,27	20.869,32	86.187,59	112.689,39	37.979,40	150.668,78	144.004,22	79.912,26	223.916,48
Elden Çıkarılacak Kıymetler (Net)	2.883,23	0,00	2.883,23	3.870,18	0,00	3.870,18	4.575,67	0,00	4.575,67
Sabit Kıymetler (Net)	18.556,62	39,67	18.596,30	19.897,27	54,87	19.952,15	23.109,40	66,38	23.175,78
Diğer Aktifler	20.560,36	22.128,41	42.688,77	26.191,42	19.007,58	45.198,99	47.948,46	13.261,85	61.210,32
TOPLAM AKTİFLER	855.226,91	682.574,44	1.537.801,35	1.052.831,19	759.739,27	1.812.570,46	1.490.610,12	1.438.363,03	2.928.973,15
Mevduat (Katılım Fonu)***	384.901,73	495.188,80	880.090,53	413.883,64	578.629,69	992.513,33	649.671,38	1.036.934,45	1.686.605,83
a) Vadesiz Mevduat	84.803,44	139.173,77	223.977,21	97.958,65	260.244,08	358.202,73	135.758,00	553.360,05	689.118,05
b) Vadeli Mevduat	300.098,29	356.015,03	656.113,32	315.924,98	318.385,61	634.310,60	513.913,38	483.574,40	997.487,78
T.C. Merkez Bankasına Borçlar	0,49	852,00	852,49	0,42	7,99	8,41	9.989,99	329,36	10.319,35
Para Piyasalarına Borçlar	132,31	0,00	132,31	195,83	0,00	195,83	2.158,88	0,00	2.158,88
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tablo 3.7'nin devamı;

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
Bankalara Borçlar	12.386,85	169.845,46	182.232,31	15.877,72	182.064,33	197.942,06	17.775,39	299.958,17	317.733,56
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	25.953,99	14.458,25	40.412,24	101.041,77	24.641,17	125.682,94	83.685,84	55.507,79	139.193,63
Fonlar	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	31.097,48	55.493,52	86.591,00	29.734,61	64.630,32	94.364,93	28.120,14	88.068,03	116.188,17
a) Tahviller ve Bonolar	27.010,87	55.493,52	82.504,39	25.943,23	64.630,32	90.573,55	24.367,74	88.068,03	112.435,78
b) V.D.M.K. ve Diğer İhraç Edilen Menkul Kıymetler	4.086,61	0,00	4.086,61	3.791,37	0,00	3.791,37	3.752,39	0,00	3.752,39
Kiralama İşlemlerinden Yükümlülükler (Net)	3.947,14	105,19	4.052,33	4.028,85	110,58	4.139,43	4.773,29	126,45	4.899,74
Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler	1.803,18	25,92	1.829,10	1.841,85	94,77	1.936,61	2.159,08	171,93	2.331,01
Sermaye Hesaplamasına Dahil Edilecek Borçlanma Araçları (Net)	3.477,29	47.680,09	51.157,37	3.500,00	60.281,28	63.781,28	3.500,00	112.901,44	116.401,44
Faiz (Kar Payı) ve Gider Reeskontları	20.685,16	11.771,12	32.456,28	22.714,51	14.812,23	37.526,74	48.195,42	16.483,50	64.678,92
a) Mevduat (Katılım Fonu) Faiz (Kar Payı) Reeskontları	1.815,32	483,20	2.298,52	2.745,16	236,13	2.981,30	5.108,42	189,91	5.298,33
b) Diğer Faiz (Kar Payı) ve Gider Reeskontları	18.869,84	11.287,92	30.157,76	19.969,35	14.576,10	34.545,45	43.086,99	16.293,60	59.380,59
Karşılıklar****	15.743,75	1.018,64	16.762,39	19.954,58	1.323,45	21.278,03	39.566,40	2.539,34	42.105,73
Diğer Pasifler	40.253,18	15.593,03	55.846,21	44.484,30	16.751,84	61.236,14	85.467,45	49.469,42	134.936,87
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	540.382,53	812.032,02	1.352.414,55	657.258,08	943.347,64	1.600.605,73	975.063,24	1.662.489,88	2.637.553,12
Ödenmiş Sermaye	27.629,19	0,00	27.629,19	28.731,19	0,00	28.731,19	29.831,19	0,00	29.831,19
Yedek Akçeler	110.658,52	106,02	110.764,54	127.546,80	79,31	127.626,10	145.413,87	107,73	145.521,59
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	11.202,00	5,44	11.207,44	11.999,09	16,08	12.015,18	16.398,22	16,08	16.414,30
Menkul Değerler Değerleme Farkları	6.256,16	1.405,51	7.661,67	9.571,16	2.783,03	12.354,18	41.241,08	-3.797,85	37.443,23
Dönem Karı (Zararı)	4.847,02	0,00	4.847,02	3.517,88	0,00	3.517,88	15.369,35	0,00	15.369,35
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	23.276,95	0,00	23.276,95	27.720,20	0,00	27.720,20	46.840,37	0,00	46.840,37
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	183.869,84	1.516,97	185.386,80	209.086,32	2.878,41	211.964,73	295.094,07	-3.674,05	291.420,03
TOPLAM PASİFLER	724.252,37	813.548,98	1.537.801,35	866.344,40	946.226,06	1.812.570,46	1.270.157,31	1.658.815,84	2.928.973,15
Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler	99.011,17	174.873,25	273.884,42	118.477,86	215.993,90	334.471,76	156.726,85	391.339,25	548.066,10
Taahhütler	586.409,11	1.316.832,26	1.903.241,37	712.457,93	1.305.913,75	2.018.371,67	1.149.449,89	2.211.237,39	3.360.687,27
a) Türev Finansal Araçlar	368.166,31	1.208.693,68	1.576.859,98	450.810,37	1.207.621,04	1.658.431,41	762.064,08	2.041.158,78	2.803.222,85
b) Diğer Taahhütler	218.242,80	108.138,58	326.381,38	261.647,56	98.292,71	359.940,27	387.385,81	170.078,61	557.464,42
Bankalara Kullandırılan Krediler*****	2.607,73	7.364,51	9.972,24	4.134,24	6.967,70	11.101,95	5.676,32	15.038,03	20.714,34
Bankalar Mevduatı (Katılım Fonu)*****	8.718,84	9.665,24	18.384,08	11.542,65	11.896,73	23.439,38	10.952,44	14.634,69	25.587,13

Kaynak: BDDK, 2022

Tablo 3.8 Yabancı sermayeli özel sektör bankalarının son üç yıllık toplam ayrıntılı bilanço göstergeleri

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
Nakit Değerler	4.353,28	15.180,39	19.533,67	4.934,33	22.276,46	27.210,79	6.304,80	54.220,60	60.525,40
T.C. Merkez Bankasından Alacaklar	14.947,03	59.655,71	74.602,74	15.169,45	60.871,76	76.041,22	43.618,17	115.919,50	159.537,67
Para Piyasalarından Alacaklar	626,42	621,15	1.247,57	343,65	37,07	380,72	3.154,40	427,77	3.582,16
Bankalardan Alacaklar	10.198,31	49.298,50	59.496,82	11.734,77	67.471,89	79.206,66	6.479,53	124.774,93	131.254,46
Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z Yan. Menk. Değ.	5.218,08	7.955,87	13.173,95	5.033,79	16.406,17	21.439,96	9.485,41	24.963,09	34.448,50
GUD Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yan. Menk. Değ.	35.425,50	37.646,82	73.072,31	59.730,13	38.406,28	98.136,41	95.107,78	65.619,22	160.726,99
Zorunlu Karşılıklar	85,19	80.273,47	80.358,65	123,92	108.262,64	108.386,56	204,68	236.201,82	236.406,50
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasından Alacaklar	14,66	0,00	14,66	146,83	120,28	267,11	0,95	1.101,53	1.102,48
Ters Repo Alacakları	15.100,00	7.997,26	23.097,26	23.382,00	2.581,06	25.963,06	16.666,00	20.755,26	37.421,26
Krediler*	422.035,80	259.932,34	681.968,14	555.619,51	307.272,42	862.891,92	735.886,79	547.661,55	1.283.548,34
Takipteki Alacaklar	40.751,42	9.806,00	50.557,42	35.211,27	11.481,49	46.692,76	40.356,22	11.931,88	52.288,10
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	39.283,38	10.228,90	49.512,28	46.061,65	18.355,25	64.416,90	57.446,78	31.818,47	89.265,24
a) 12 Ay Beklenen Zarar Karşılığı (Birinci Aşama)**	3.951,08	909,66	4.860,75	5.488,83	1.670,83	7.159,65	8.438,75	3.110,75	11.549,50
b) Kredi Riskinde Önemli Artış (İkinci Aşama)**	8.134,68	3.788,08	11.922,75	14.106,37	9.034,98	23.141,35	16.905,41	20.360,94	37.266,35
c) Temerrüt - Özel Karşılık (Üçüncü Aşama)	27.197,62	5.531,16	32.728,77	26.466,46	7.649,44	34.115,90	32.102,62	8.346,78	40.449,40
Faiz (Kar Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları	48.929,79	15.905,60	64.835,39	50.392,66	17.963,06	68.355,71	96.980,72	30.327,02	127.307,73
a) Kredi Faiz (Kar Payı) ve Gelir Tah. Reeskontları	16.804,98	5.037,84	21.842,82	18.978,39	6.335,36	25.313,75	25.533,08	8.436,99	33.970,07
b) Menkul Değerler Faiz Reeskontları	16.057,16	915,31	16.972,47	16.085,73	1.510,48	17.596,21	35.759,57	1.329,05	37.088,62
c) Diğer Faiz (Kar Payı) ve Gelir Reeskontları	16.067,65	9.952,45	26.020,10	15.328,53	10.117,22	25.445,76	35.688,07	20.560,98	56.249,04
Finansal Kiralama Alacakları	2.231,16	2.018,04	4.249,20	3.055,85	3.674,93	6.730,78	4.632,32	11.709,29	16.341,60
İştirakler, Bağlı ve Birlikte Kontrol Edilen Ort.	8.898,79	17.796,39	26.695,18	11.102,59	23.692,56	34.795,15	15.848,58	42.589,70	58.438,28
İtfa Edilmiş Maliyeti Üzerinden Değerlenen Menkul Değerler	29.781,08	32.063,82	61.844,89	34.588,58	39.992,80	74.581,39	48.995,71	82.510,93	131.506,64
Elden Çıkarılacak Kıymetler (Net)	6.079,85	0,00	6.079,85	7.182,30	0,00	7.182,30	8.163,11	0,00	8.163,11
Sabit Kıymetler (Net)	16.377,56	27,95	16.405,50	16.727,88	20,82	16.748,70	18.213,19	27,28	18.240,47
Diğer Aktifler	18.480,26	17.686,56	36.166,82	26.680,51	11.344,13	38.024,64	44.625,03	11.328,12	55.953,14
TOPLAM AKTİFLER	640.250,79	603.636,94	1.243.887,73	815.098,35	713.520,56	1.528.618,91	1.137.276,60	1.350.250,98	2.487.527,58
Mevduat (Katılım Fonu)***	334.836,97	442.668,81	777.505,77	366.375,21	578.409,66	944.784,87	568.805,53	1.031.557,27	1.600.362,80
a) Vadesiz Mevduat	77.483,91	154.269,77	231.753,69	88.440,45	287.551,63	375.992,09	130.922,45	566.086,55	697.009,00
b) Vadeli Mevduat	257.353,05	288.399,04	545.752,09	277.934,76	290.858,03	568.792,79	437.883,08	465.470,72	903.353,80

Tablo 3.8'in devamı (1);

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
T.C. Merkez Bankasına Borçlar	0,00	2.171,21	2.171,21	756,32	3.008,75	3.765,07	900,47	1.588,28	2.488,75
Para Piyasalarına Borçlar	24,70	0,00	24,70	78,00	0,00	78,00	19,89	0,00	19,89
Menkul Kıymet Ödünç Piyasasına Borçlar	15,55	92,07	107,62	6,07	57,08	63,14	0,91	79,24	80,16
Bankalara Borçlar	8.796,09	128.075,22	136.871,31	19.622,77	171.296,47	190.919,24	12.609,91	275.083,51	287.693,42
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	7.253,23	11.101,32	18.354,55	17.184,37	14.334,95	31.519,32	27.703,37	29.797,70	57.501,07
Fonlar	347,63	664,31	1.011,94	432,34	753,63	1.185,97	549,88	1.365,03	1.914,92
İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	13.760,53	20.491,67	34.252,20	12.534,73	25.538,77	38.073,50	11.656,65	45.918,35	57.574,99
a) Tahviller ve Bonolar	12.768,83	20.491,67	33.260,50	11.543,03	25.538,77	37.081,81	10.664,95	45.918,35	56.583,29
b) V.D.M.K. ve Diğer İhraç Edilen Menkul Kıymetler	991,70	0,00	991,70	991,70	0,00	991,70	991,70	0,00	991,70
Kiralama İşlemlerinden Yükümlülükler (Net)	3.719,09	276,21	3.995,30	3.568,83	138,97	3.707,80	3.737,37	213,01	3.950,38
Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler	1.315,00	0,41	1.315,41	1.306,90	0,42	1.307,32	1.983,13	1,82	1.984,95
Sermaye Hesaplamasına Dahil Edilecek Borçlanma Araçları (Net)	1.002,88	34.808,14	35.811,02	1.002,88	37.976,83	38.979,71	1.002,88	66.040,35	67.043,23
Faiz (Kar Payı) ve Gider Reeskontları	10.906,99	12.902,21	23.809,20	14.172,56	14.260,27	28.432,83	26.438,50	21.201,52	47.640,02
a) Mevduat (Katılım Fonu) Faiz (Kar Payı) Reeskontları	1.788,29	340,24	2.128,53	2.567,97	298,49	2.866,45	5.363,41	318,31	5.681,72
b) Diğer Faiz (Kar Payı) ve Gider Reeskontları	9.118,70	12.561,97	21.680,67	11.604,59	13.961,79	25.566,38	21.075,09	20.883,20	41.958,29
Karşılıklar****	12.183,60	1.712,06	13.895,66	14.759,14	4.096,78	18.855,92	20.418,77	11.796,76	32.215,54
Diğer Pasifler	31.557,03	20.967,71	52.524,74	46.788,48	19.440,98	66.229,46	73.847,24	38.562,46	112.409,70
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	425.719,27	675.931,34	1.101.650,61	498.588,59	869.313,55	1.367.902,14	749.674,49	1.523.205,31	2.272.879,79
Ödenmiş Sermaye	38.335,35	0,00	38.335,35	39.592,45	0,00	39.592,45	40.122,80	0,00	40.122,80
Yedek Akçeler	79.393,83	224,29	79.618,12	96.630,05	183,99	96.814,04	125.073,68	317,69	125.391,38
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	3.013,07	0,00	3.013,07	3.373,07	0,00	3.373,07	4.984,54	0,00	4.984,54
Menkul Değerler Değerleme Farkları	327,76	-1.319,11	-991,35	-907,47	-943,84	-1.851,30	3.297,91	-5.511,92	-2.214,01
Dönem Karı (Zararı)	4.214,37	0,00	4.214,37	3.822,96	0,00	3.822,96	11.589,99	0,00	11.589,99
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	18.047,57	0,00	18.047,57	18.965,56	0,00	18.965,56	34.773,10	0,00	34.773,10
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	143.331,94	-1.094,82	142.237,12	161.476,62	-759,85	160.716,77	219.842,01	-5.194,22	214.647,79
TOPLAM PASİFLER	569.051,21	674.836,53	1.243.887,73	660.065,21	868.553,70	1.528.618,91	969.516,50	1.518.011,08	2.487.527,58

Tablo 3.8'in devamı (2);

Bilanço (milyon TL)	TP 2020/2	YP 2020/2	Toplam 2020/2	TP 2021/2	YP 2021/2	Toplam 2021/2	TP 2022/2	YP 2022/2	Toplam 2022/2
Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler	71.812,29	138.093,27	209.905,56	87.917,91	158.399,78	246.317,69	121.976,76	273.670,03	395.646,79
Taahhütler	513.627,69	1.065.155,46	1.578.783,15	625.021,38	1.175.290,93	1.800.312,31	958.415,13	1.964.571,13	2.922.986,26
a) Türev Finansal Araçlar	274.089,76	970.690,10	1.244.779,86	338.401,17	1.094.736,06	1.433.137,23	543.587,91	1.833.794,78	2.377.382,69
b) Diğer Taahhütler	239.537,93	94.465,37	334.003,30	286.620,21	80.554,87	367.175,09	414.827,22	130.776,35	545.603,57
Bankalara Kullanılan Krediler*****	183,63	17.511,94	17.695,56	537,07	23.880,57	24.417,64	715,09	37.624,06	38.339,15
Bankalar Mevduatı (Katılım Fonu)*****	4.627,69	21.103,93	25.731,62	9.409,15	26.647,37	36.056,52	6.972,58	34.721,85	41.694,44
Açıklamalar ve Kaynak Tablo 3.7 ve Tablo 3.8 içindir.									
** Bankalar tarafından diğer bankalara kullanılan krediler, 'Krediler' kalemi içerisinde yer almamaktadır. Bu tür alacaklar 'Bankalardan Alacaklar' satırında sunulmaktadır.									
*** TFRS 9 uygulayan bankalarca ayrılan 1. ve 2. Aşama Karşılıkları (Genel Karşılık) Ocak 2018 döneminden itibaren aktifi düzenleyici olarak sunulmaktadır.									
**** Bankalar tarafından diğer bankalarda tutulan mevduat tutarları, 'Mevduat' kalemi içerisinde yer almamaktadır. Bu tür borçlar 'Bankalara Borçlar' satırında sunulmaktadır.									
***** TFRS 9 uygulamayan bankalarca ayrılan "Genel Karşılık" tutarını da içermektedir.									
***** 'Bankalara Kullanılan Krediler' ve 'Bankalar Mevduatı (Katılım Fonu)' kalemleri bilgi amaçlı verilmektedir.									

Kaynak: BDDK, 2022

Özel sektör bankalarının net dönem kârında 2021'in ilk çeyreğinde 2020'ye göre artış olmuştur. Türkiye'nin en büyük 7 bankasının içinde olan yerli-özel sermayeli 4 bankanın ilk çeyrek performansının kamu bankalarından farklı olarak geliştiği görülmektedir. İş Bankası'nın "Net Dönem Kârı" 2020'ye göre %27,3 artmış ve 1 milyar 854 milyon TL'ye; Garanti Bankası'nın "Net Dönem Kârı" %55 artmış ve 2 milyar 529 milyon TL'ye; Yapı ve Kredi Bankası'nın "Net Dönem Kârı" %28,6 artmış ve 1 milyar 453 milyon TL'ye; Akbank'ın "Net Dönem Kârı" ise %54,7 artmış ve 2 milyar 27 milyon TL'ye çıkmıştır (<https://bankavitrini.com/>).

Tablo 3.9'da görüldüğü üzere özel sektör bankacılığındaki "yabancı sermayeli bankalar" 2020'nin sonunu 1,5 milyar TL "Aktif Büyüklük" ile kapamıştır. 2021'de %55,9'lık büyümeyle 2 trilyon 383 milyar TL Aktif Büyüklüğe ulaşmıştır. Bu bankaların, 2020 sonundaki 858 milyar TL'lik "Nakdi Kredi Hacmi" %38,9 büyümeyle 1 trilyon 192 milyar TL'ye çıkarken 47,7 milyar TL'lik "Kredi Takip Alacakları" 52,1 milyar TL'ye çıkmıştır. Takip oranındaki değişme kredi büyümesiyle birlikte %4,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. "Beklenen Zarar Karşılıkları" ise 63,3 milyar TL'den 86,5 milyar TL'ye yükselmiştir. Bazı bankaların sorunlu kredilerinin hacmiyse "Özkaynaklar" seviyesine yükselmiştir.

Tablo 3.9 Yabancı sermayeli özel sektör bankalarının 2020-2021 yılı toplam bilançosu

Milyar TL	2020/12	2021/12	%
TOPLAM AKTİFLER	1.529	2.383	55,9
KREDİLER	858	1.192	38,9
Takipteki Alacaklar	47,7	52,1	9,2
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	63,3	86,5	36,7
MEVDUAT	940	1.522	61,9
Vadesiz Mevduat	380	700	84,2
Vadeli Mevduat	560	822	46,8
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	157	194	23,6
Net Fazı Geliri	61,6	79,7	29,4
NET KAR	15,6	30,2	93,6

Kaynak: BDDK, 2021

Tablo 3.9'da özel sektör bankacılığındaki yabancı sermayeli bankaların "Mevduat Hacmi" 2020'nin sonunda 940 milyar TL'den %61,9 arttırmış ve 1,5 trilyon TL'yi geçmiştir. "Toplam Mevduat"ın 700 milyar TL'lik kısmı yani %46'lık bölümü "Vadesiz Mevduat"tan oluşmuştur. "Özkaynaklar" da 157 milyar TL'den 194 milyar TL'ye yükselmiştir. "Çekirdek Sermaye Yeterlilik" oranı ise %14 seviyesindedir.

Özel sektör bankacılığındaki “yabancı sermayeli bankalar”ın “Net Faiz Geliri” 2020’nin sonunda 61,6 milyar TL’ye 2021’in sonu itibarıyla %29,4’lük artışla 79,7 milyar TL’ye çıkmıştır. 2020’in aynı dönemindeki 15,6 milyar TL tutarında “Net Kârlılık” da %93,6 artmış 30,2 milyar TL’ye yükselmiştir.

Özel sektör bankacılığındaki “yerli sermayeli bankalar”ın “hacim ve kârlılık artışında” “yabancı sermayeli” bankaların rakamlarını yıl sonu itibarıyla yakalamıştır. Yerli özel bankaların 2020’nin sonu itibarı ile 1,8 trilyon TL olan aktif büyüklükleri %56,4 artmış ve 2 trilyon 830 milyar TL’ye yükselmiştir. Yine bankaların 1 trilyon TL tutarındaki Kredilerin hacmi ise %40,1 artışla 1 trilyon 430 milyar TL’ye ulaşmıştır. Buna karşılık 59 milyar TL olan “Takipteki Alacaklar” tutarı da 59,3 milyar TL’ye yükselmiştir. Takip oranıysa %3,98 olmuştur. 74,5 milyar TL tutarındaki “Beklenen Zarar Karşılıkları” ise önemli bir artış göstermiş ve 88,8 milyar TL’ye çıkmıştır.

Tablo 3.10 Yerli sermayeli özel sektör bankalarının 2020-2021 yılı toplam bilançosu

Milyar TL	2020/12	2021/12	%
TOPLAM AKTİFLER	1.810	2.830	56,4
KREDİLER	1.021	1.430	40,1
Takipteki Alacaklar	59,0	59,3	0,5
Beklenen Zarar Karşılıkları (-)	74,5	88,8	19,2
MEVDUAT	1.018	1.602	57,4
Vadesiz Mevduat	370	681	84,1
Vadeli Mevduat	647	921	42,3
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	207	261	26,1
Net Faiz Geliri	73,8	92,2	24,9
NET KAR	21,4	41,3	93,0

Kaynak: BDDK, 2021

Tablo 3.10’da yerli sermayeli özel sektör bankalarının 2020’nin sonunda 1 trilyon 18 milyar TL tutarındaki “Mevduatı” %57,4 artmış ve 2021’in aynı döneminde 1 trilyon 602 milyar TL’ye yükselmiştir. Bunun %42,5’lik bölümü 681 milyar TL’lik “Vadesiz Mevduat”tan oluşmaktadır. “Özkaynaklar” ise 207 milyar TL tutarından 261 milyar TL’ye yükselmiştir. “Çekirdek Sermaye Yeterlilik” oranı da %15 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Yerli sermayeli özel sektör bankalarının 2020’nin sonu itibarı ile 73,8 milyar TL tutarında “Net Faiz Geliri” %24,9 artışla 2021’in sonunda 92,2 milyar TL’ye yükselmiştir. 2020’nin sonu itibarı ile 21,4 milyar TL tutarında “Net Kâr” ise 2021’in sonunda %93 tutarında artışla 41,3 milyar TL’ye yükselmiştir.

3.2.8. Banka çalışan ve şube sayısı bilgileri

Çalışmanın bu bölümünde bankaların çalışan ve şube sayılarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tablo 3.11’de yerli ve yabancı özel sektör bankalarının toplam şube ve çalışan personel sayısı yurt içi ve yurt dışı bazında ayrıntılı olarak verilmiştir. Tablo verilerinden görüldüğü üzere toplam “Yurt İçi Şube Sayısı” 2020’de 3.762’yken 2021’de bu sayı 3.630’a, 2022’de de 3.569’a düşmüştür. Yerli ve yabancı özel sektör bankalarının toplam “Yurt Dışı Şube Sayısı” 2020 ve 2021’de 28 iken 2022’de bu sayı sadece bir şube kapanışıyla 27’ye düşmüştür. Toplam “Online Sistemine Dahil Şube Sayısı” 2020’de 3.769’ken, bu sayı 2021’de 3.636’ya 2022’ de ise 3.569’a düşmüştür. Bankaların toplam ATM Sayısında ise 2020’den itibaren artış olduğu görülmektedir: 2020’de 18.440 ATM, 2021’de 18.570 ATM, 2022’de ise 18.660 ATM aktif olarak hizmet vermektedir.

Tablo 3.11 Özel sektör bankalarının Şubat ayı itibariyle son üç yıllık ayrıntılı toplam şube ve çalışan personel sayısı

Bankalar	Diğer Bilgiler	2020 Şubat	2021 Şubat	2022 Şubat
Yerli Özel	Banka Sayısı	13	14	16
Yerli Özel	Yurt İçi Şube Sayısı	3.762	3.630	3.566
Yerli Özel	Yurt Dışı Şube Sayısı	28	28	27
Yerli Özel	Online Sistem İçinde Olan Şube Sayısı	3.769	3.636	3.569
Yerli Özel	ATM Sayısı	18.440	18.570	18.660
Yerli Özel	Yurt İçi Personel Sayısı	69.507	68.270	66.944
Yerli Özel	Yurt Dışı Personel Sayısı	400	410	411
Yabancı	Banka Sayısı	28	28	28
Yabancı	Yurt İçi Şube Sayısı	3.601	3.497	3.420
Yabancı	Yurt Dışı Şube Sayısı	13	13	13
Yabancı	Online Sistem İçinde Olan Şube Sayısı	3.504	3.435	3.360
Yabancı	ATM Sayısı	15.309	14.586	14.373
Yabancı	Yurt İçi Personel Sayısı	67.245	65.060	63.915
Yabancı	Yurt Dışı Personel Sayısı	166	152	162

Kaynak: BDDK, 2022

Tablo 3.11’de yerli ve yabancı özel sektör bankalarının toplam şube ve çalışan personel sayısı yurt içi ve yurt dışı bazında ayrıntılı olarak verilmiştir. Tablo verilerinden görüldüğü üzere toplam “Yurt İçi Şube Sayısı” 2020’de 3.762’yken 2021’de bu sayı 3.630’a, 2022’de de 3.569’a düşmüştür. Yerli ve yabancı özel sektör bankalarının toplam “Yurt Dışı Şube Sayısı” 2020 ve 2021’de 28’ken 2022’de bu sayı sadece bir şube kapanışıyla 27’ye düşmüştür. Toplam “Online Sistemine Dahil Şube Sayısı” 2020’de 3.769’ken, bu sayı 2021’de 3.636’ya 2022’ de ise 3.569’a düşmüştür. Bankaların toplam

“ATM Sayısı”nda ise 2020’den itibaren artış olduğu görülmektedir: 2020’de 18.440 ATM, 2021’de 18.570 ATM, 2022’de ise 18.660 ATM aktif olarak hizmet vermektedir. Bankaların toplam “Yurt İçi Personel Sayısı” 2020’den 2022’ye düşüş göstermiştir: 2020’de 69.507 olan toplam “Yurt İçi Personel Sayısı”, 2021’de 68.270’e, 2022’de ise 66.944’e düşmüştür. Ancak bu düşüş, toplam “Yurt Dışı Personel Sayısı”nda görülmemekte aksine yurt dışında çalışan personel sayısında artış olduğu görülmektedir.

Tablo 3.12 30.09.2019 itibariyle banka ve gruplar bazında şube ve çalışan sayıları

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Yerli Sermayeli Özel Bankalar	9	3.843	69.725
Adabank A.Ş.		1	27
Akbank T.A.Ş.		771	12.831
Anadolubank A.Ş.		111	1.642
Fibabanka A.Ş.		66	1.566
Şekerbank T.A.Ş.		252	3.360
Turkish Bank A.Ş.		12	191
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		495	9.025
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.281	24.133
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		854	16.950
Yabancı Sermayeli Özel Bankalar	21	2.680	54.483
Alternatifbank A.Ş.		49	880
Arap Türk Bankası A.Ş.		7	273
Bank Mellat		3	48
Bank of China Turkey A.Ş.		1	36
Burgan Bank A.Ş.		35	945
Citibank A.Ş.		3	381
Denizbank A.Ş.		709	12.443
Deutsche Bank A.Ş.		1	108
Habib Bank Limited		1	23
HSBC Bank A.Ş.		80	2.075
ICBC Turkey Bank A.Ş.		41	741
ING Bank A.Ş.		220	3.941
Intesa Sanpaolo S.p.A.		1	26
JPMorgan Chase Bank N.A.		1	55
MUFG Bank Turkey A.Ş.		1	78
Odea Bank A.Ş.		48	1.093
QNB Finansbank A.Ş.		542	12.291
Rabobank A.Ş.		1	30
Société Générale (SA)		1	39
Turkland Bank A.Ş.		17	361
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		918	18.616
Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	10	22	1656
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		10	697
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		1	58
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	18
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		2	37
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	299
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.		1	41
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		1	61
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.		1	54
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	30
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		3	361
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	1	1	220
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	220

Kaynak: TBB, 2019

Tablo 3.13 30.09.2020 itibariyle banka ve gruplar bazında şube ve çalışan sayıları

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Yerli Sermayeli Özel Bankalar	9	3.694	68.015
Adabank A.Ş.		1	25
Akbank T.A.Ş.		719	12.547
Anadolubank A.Ş.		113	1.622
Fibabanka A.Ş.		58	1.663
Şekerbank T.A.Ş.		238	3.169
Turkish Bank A.Ş.		8	166
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		471	8.845
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.241	23.581
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		845	16.397
Yabancı Sermayeli Özel Bankalar	21	2.613	53.149
Alternatifbank A.Ş.		49	869
Arap Türk Bankası A.Ş.		7	280
Bank Mellat		3	46
Bank of China Turkey A.Ş.		1	43
Burgan Bank A.Ş.		33	965
Citibank A.Ş.		3	375
Denizbank A.Ş.		707	12.193
Deutsche Bank A.Ş.		1	110
Habib Bank Limited		1	20
HSBC Bank A.Ş.		77	1.970
ICBC Turkey Bank A.Ş.		39	739
ING Bank A.Ş.		205	3.590
Intesa Sanpaolo S.p.A.		1	31
JPMorgan Chase Bank N.A.		1	54
MUFG Bank Turkey A.Ş.		1	81
Odea Bank A.Ş.		48	1.113
QNB Finansbank A.Ş.		515	11.643
Rabobank A.Ş.		1	31
Société Générale (SA)		1	37
Turkland Bank A.Ş.		17	347
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		902	18.612
Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	11	24	1739
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		12	752
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		1	51
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	19
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.		1	20
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		2	36
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	290
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.		1	37
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		1	68
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.		1	59
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	30
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		2	377
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	1	1	217
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	217

Kaynak: TBB, 2020

Tablo 3.14 30.09.2021 itibariyle banka ve gruplar bazında şube ve çalışan sayıları

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Çalışan Sayısı
Yerli Sermayeli Özel Bankalar	8	3.603	66.205
Akbank T.A.Ş.		711	12.140
Anadolubank A.Ş.		115	1.650
Fibabanka A.Ş.		48	1.753
Şekerbank T.A.Ş.		238	3.216
Turkish Bank A.Ş.		8	141
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		456	8.620
Türkiye İş Bankası A.Ş.		1.201	22.890
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		826	15.795
Yabancı Sermayeli Özel Bankalar	21	2.485	51.410
Alternatifbank A.Ş.		44	878
Arap Türk Bankası A.Ş.		7	278
Bank Mellat		3	45
Bank of China Turkey A.Ş.		1	45
Burgan Bank A.Ş.		32	928
Citibank A.Ş.		3	380
Denizbank A.Ş.		690	11.945
Deutsche Bank A.Ş.		1	113
Habib Bank Limited		1	22
HSBC Bank A.Ş.		76	1.892
ICBC Turkey Bank A.Ş.		39	730
ING Bank A.Ş.		181	3.181
Intesa Sanpaolo S.p.A.		1	33
JPMorgan Chase Bank N.A.		1	58
MUFG Bank Turkey A.Ş.		1	81
Odea Bank A.Ş.		48	1.112
QNB Finansbank A.Ş.		466	10.837
Rabobank A.Ş.		1	32
Société Générale (SA)		1	34
Turkland Bank A.Ş.		14	300
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		874	18.486
Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	12	26	1850
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.		12	781
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.		1	39
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.		1	54
D Yatırım Bankası A.Ş.		1	34
Diler Yatırım Bankası A.Ş.		1	17
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.		1	43
GSD Yatırım Bankası A.Ş.		3	38
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.		1	287
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.		1	75
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.		1	58
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.		1	32
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.		2	392
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	2	2	247
Adabank A.Ş.		1	25
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	222

Kaynak: TBB, 2021

Tablo 3.12, 3.13 ve 3.14'te özel sektör bankalarının şube ve çalışan personel sayıları verilmiştir. Tablolar grup bazlı toplam veriler üzerinden incelendiğinde; 2019 Eylül itibarı ile 9 yerli sermayeli özel bankanın 3.843 şubesinde 69.725 personel çalışmaktadır. 2020 Eylül ayında banka sayısı aynı kalırken şube sayısı 3.694'e personel sayısı ise 68.015'e düşmüştür. 2021 Eylül ayında ise banka sayısı, Adabank AŞ'nin

TMSF'ye devredilmesiyle 8'e düşerken, şube sayısı 3.603'e personel sayısı da 66.205'e düşmüştür. 2019 Eylül itibarı ile 21 yabancı sermayeli özel bankanın 2.680 şubesinde 54.483 personel çalışmaktadır. 2020 Eylül ayında banka sayısı aynı kalırken şube sayısı 2.613'e personel sayısı ise 53.149'a düşmüştür. 2021 Eylül ayında ise banka sayısı yine aynı kalmış, şube sayısı 2.485'e personel sayısı ise 51.410'a düşmüştür. 2019 Eylül itibarı ile 10 özel kalkınma ve yatırım bankasının 22 şubesinde 1656 personel çalışmaktadır. 2020 Eylül ayında banka sayısı 11 olurken şube sayısı 24'e personel sayısı ise 1739'a çıkmıştır. 2021 Eylül ayında ise banka sayısı 12'ye, şube sayısı 26'ya personel sayısı ise 1850'ye çıkmıştır. 2019 Eylül itibarı ile TMSF'ye devredilen bir bankanın 1 şubesi ve 220 personeli bulunmaktadır. 2020 Eylül'ünde bu bankanın personel sayısı 217'ye düşmüştür. 2021 Eylül ayı itibarı ile TMSF'ye devredilen banka sayısı 2 olup 2 şubede toplamda 247 personel bulunmaktadır.

Tablo 3.15, 3.16 ve 3.17'de özel sektör bankalarının üçüncü çeyrek dönem itibarıyla son üç yılda bünyelerinde bulunan çalışanların eğitim durumları ve cinsiyetlerine göre karşılaştırmaları görülmektedir. TBB verilerinden araştırmacı tarafından hazırlanan tabloda görüldüğü üzere bankaların ilkökul ve ortaokul düzeyinde çalışan sayıları oldukça az olup yoğun olarak yüksek öğretim kurumu bitirmiş çalışanlarının olduğu görülmektedir. Yine aynı tabloların verilerinden en fazla personele sahip yerli sermayeli özel banka İş Bankası olup pandeminin etkisiyle personel sayısında azalma diğer sektördeki diğer pek çok banka gibi son üç yıl Eylül itibarı ile personel sayısındaki düşme yönlü değişim şöyledir: 2019 Eylül 24.133; 2020 Eylül 23.581; 2021 Eylül 22.890. Yabancı sermayeli özel sektör bankalarının arasında personel sayısı en fazla olan Garanti Bankası'nın da 2019 Eylül ayında 18.616 olan personel sayısı 2020 Eylül'de 18.612'ye 2021 Eylül'de ise 18.486'ya düşmüştür. Özel sektör bankalarının şube ve çalışan personel sayıları pandeminin etkisiyle değişen müşteri davranışları ve banka stratejileri doğrultusunda dijitalleşmeyle birlikte düşüş göstermiştir.

Tablo 3.15 30.09.2019 itibarı ile özel sektör bankalarında çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları

30.09.2019 İtibarı ile Özel Sektör Bankalarında Çalışan Personelin Öğrenim Durumu ve Cinsiyete Göre Sayıları	İlköğretim Kurumlarından Mezun (İlkokul/Ortaokul)			Ortaöğretim Kurumlarından Mezun (Lise ve dengi okullar)			Yükseköğretim Kurumlarından Mezun			Yüksek Lisans/Doktora Mezunu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Özel Sermayeli Bankalar	158	10	168	5.049	2.762	7.811	24.260	32.565	56.825	2.394	2.527	4.921	31.861	37.864	69.725
Adabank A.Ş.	1	0	1	2	3	5	10	10	20	0	1	1	13	14	27
Akbank T.A.Ş.	25	0	25	401	147	548	4.995	5.957	10.952	643	663	1.306	6.064	6.767	12.831
Anadolubank A.Ş.	10	0	10	210	52	262	648	593	1.241	58	71	129	926	716	1.642
Fibabanka A.Ş.	10	2	12	156	58	214	559	624	1.183	85	72	157	810	756	1.566
Şekerbank T.A.Ş.	12	2	14	177	101	278	1.434	1.490	2.924	71	73	144	1.694	1.666	3.360
Turkish Bank A.Ş.	6	0	6	16	12	28	56	70	126	16	15	31	94	97	191
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	14	1	15	745	378	1.123	3.001	4.157	7.158	368	361	729	4.128	4.897	9.025
Türkiye İş Bankası A.Ş.	61	1	62	2.496	1.265	3.761	8.738	10.448	19.186	547	577	1.124	11.842	12.291	24.133
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	19	4	23	846	746	1.592	4.819	9.216	14.035	606	694	1.300	6.290	10.660	16.950
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Dev. Ban.	9	2	11	74	19	93	52	50	102	10	4	14	145	75	220
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	9	2	11	74	19	93	52	50	102	10	4	14	145	75	220
Yabancı Sermayeli Bankalar	260	259	519	6.060	3.836	9.896	16.255	23.967	40.222	1.818	2.028	3.846	24.393	30.090	54.483
Alternatifbank A.Ş.	12	1	13	57	31	88	294	366	660	68	51	119	431	449	880
Arap Türk Bankası A.Ş.	10	1	11	47	10	57	85	75	160	26	19	45	168	105	273
Bank Mellat	3	0	3	8	1	9	27	5	32	3	1	4	41	7	48
Bank of China Turkey A.Ş.	0	0	0	0	0	0	14	7	21	10	5	15	24	12	36
Burgan Bank A.Ş.	4	0	4	55	34	89	317	437	754	46	52	98	422	523	945
Citibank A.Ş.	0	0	0	26	11	37	115	150	265	40	39	79	181	200	381
Denizbank A.Ş.	142	245	387	2.433	2.520	4.953	2.946	3.654	6.600	238	265	503	5.759	6.684	12.443
Deutsche Bank A.Ş.	1	0	1	2	0	2	28	49	77	14	14	28	45	63	108
Habib Bank Limited	1	0	1	4	0	4	8	8	16	1	1	2	14	9	23
HSBC Bank A.Ş.	6	1	7	132	84	216	548	1.133	1.681	75	96	171	761	1.314	2.075
ICBC Turkey Bank A.Ş.	7	4	11	59	20	79	234	335	569	39	43	82	339	402	741
ING Bank A.Ş.	9	0	9	224	124	348	1.350	1.883	3.233	179	172	351	1.762	2.179	3.941
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0	0	0	0	0	0	8	8	16	5	5	10	13	13	26
JPMorgan Chase Bank N.A.	3	1	4	1	2	3	18	15	33	10	5	15	32	23	55
MUFG Bank Turkey A.Ş.	0	0	0	2	0	2	26	30	56	12	8	20	40	38	78
Odea Bank A.Ş.	0	0	0	40	7	47	336	561	897	80	69	149	456	637	1.093
QNB Finansbank A.Ş.	38	4	42	1.355	529	1.884	3.720	5.807	9.527	377	461	838	5.490	6.801	12.291

Tablo 3.15'in devamı;

30.09.2019 İtibarı ile Özel Sektör Bankalarında Çalışan Personelin Öğrenim Durumu ve Cinsiyete Göre Sayıları	İlköğretim Kurumlarından Mezun (İlkokul/Ortaokul)			Ortaöğretim Kurumlarından Mezun (Lise ve dengi okullar)			Yükseköğretim Kurumlarından Mezun			Yüksek Lisans/Doktora Mezunu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Rabobank A.Ş.	0	0	0	1	0	1	8	6	14	11	4	15	20	10	30
Société Générale (SA)	4	0	4	3	2	5	12	11	23	5	2	7	24	15	39
Turkland Bank A.Ş.	2	0	2	41	16	57	119	139	258	20	24	44	182	179	361
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	18	2	20	1.570	445	2.015	6.042	9.288	15.330	559	692	1.251	8.189	10.427	18.616
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	24	7	31	105	31	136	634	509	1143	193	153	346	885	700	1656
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	3	0	3	58	14	72	310	215	525	62	35	97	433	264	697
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1	0	1	4	2	6	23	21	44	5	2	7	33	25	58
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	2	0	2	5	8	13	1	2	3	8	10	18
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	3	0	3	20	12	32	1	1	2	24	13	37
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	7	2	9	10	2	12	125	77	202	47	29	76	189	110	299
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	11	12	23	11	7	18	22	19	41
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1	1	2	7	1	8	22	20	42	6	3	9	36	25	61
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	2	1	3	14	21	35	6	10	16	22	32	54
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	2	2	4	2	4	6	3	7	10	3	7	10	10	20	30
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	10	2	12	17	7	24	101	116	217	51	57	108	179	182	361

Kaynak: TBB, 2019

Tablo 3.16 30.09.2020 itibarı ile özel sektör bankalarında çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları

30.09.2020 İtibarı ile Özel Sektör Bankalarında Çalışan Personelin Öğrenim Durumu ve Cinsiyete Göre Sayıları	İlköğretim Kurumlarından Mezun (İlkokul/Ortaokul)			Ortaöğretim Kurumlarından Mezun (Lise ve dengi okullar)			Yükseköğretim Kurumlarından Mezun			Yüksek Lisans/Doktora Mezunu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Özel Sermayeli Bankalar	148	10	158	4.785	2.488	7.273	23.786	31.660	55.446	2.509	2.629	5.138	31.228	36.787	68.015
Adabank A.Ş.	1	0	1	2	2	4	9	10	19	0	1	1	12	13	25
Akbank T.A.Ş.	24	0	24	371	133	504	4.903	5.767	10.670	665	684	1.349	5.963	6.584	12.547
Anadolubank A.Ş.	11	0	11	213	45	258	642	576	1.218	70	65	135	936	686	1.622
Fibabanka A.Ş.	11	2	13	156	64	220	593	644	1.237	108	85	193	868	795	1.663
Şekerbank T.A.Ş.	8	2	10	160	89	249	1.364	1.399	2.763	74	73	147	1.606	1.563	3.169
Turkish Bank A.Ş.	6	0	6	14	12	26	45	59	104	14	16	30	79	87	166
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	12	1	13	706	354	1.060	2.916	4.110	7.026	378	368	746	4.012	4.833	8.845
Türkiye İş Bankası A.Ş.	56	1	57	2.407	1.155	3.562	8.619	10.201	18.820	551	591	1.142	11.633	11.948	23.581
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	19	4	23	756	634	1.390	4.695	8.894	13.589	649	746	1.395	6.119	10.278	16.397
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Dev. Ban.	8	2	10	73	16	89	50	51	101	11	6	17	142	75	217
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	8	2	10	73	16	89	50	51	101	11	6	17	142	75	217
Yabancı Sermayeli Bankalar	253	260	513	5.657	3.536	9.193	15.970	23.517	39.487	1.875	2.081	3.956	23.755	29.394	53.149
Alternatifbank A.Ş.	13	1	14	48	24	72	287	377	664	69	50	119	417	452	869
Arap Türk Bankası A.Ş.	10	1	11	47	10	57	86	76	162	29	21	50	172	108	280
Bank Mellat	3	0	3	8	1	9	27	4	31	2	1	3	40	6	46
Bank of China Turkey A.Ş.	0	0	0	0	0	0	15	11	26	12	5	17	27	16	43
Burgan Bank A.Ş.	4	0	4	51	32	83	329	445	774	48	56	104	432	533	965
Citibank A.Ş.	0	0	0	25	6	31	117	148	265	35	44	79	177	198	375
Denizbank A.Ş.	137	249	386	2.322	2.399	4.721	2.905	3.651	6.556	246	284	530	5.610	6.583	12.193
Deutsche Bank A.Ş.	1	0	1	3	0	3	30	49	79	15	12	27	49	61	110
Habib Bank Limited	1	0	1	2	0	2	9	7	16	1	0	1	13	7	20
HSBC Bank A.Ş.	5	1	6	123	70	193	524	1.082	1.606	77	88	165	729	1.241	1.970
ICBC Turkey Bank A.Ş.	7	0	7	58	17	75	243	331	574	42	41	83	350	389	739
ING Bank A.Ş.	8	0	8	187	95	282	1.205	1.757	2.962	170	168	338	1.570	2.020	3.590
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0	0	0	1	0	1	8	10	18	7	5	12	16	15	31
JPMorgan Chase Bank N.A.	3	1	4	0	2	2	17	15	32	10	6	16	30	24	54
MUFG Bank Turkey A.Ş.	0	0	0	2	1	3	24	31	55	13	10	23	39	42	81
Odea Bank A.Ş.	3	0	3	35	6	41	345	565	910	89	70	159	472	641	1.113
QNB Finansbank A.Ş.	37	4	41	1.224	476	1.700	3.483	5.553	9.036	403	463	866	5.147	6.496	11.643

Tablo 3.16'ın devamı;

30.09.2020 İtibarı ile Özel Sektör Bankalarında Çalışan Personelin Öğrenim Durumu ve Cinsiyete Göre Sayıları	İlköğretim Kurumlarından Mezun (İlkokul/Ortaokul)			Ortaöğretim Kurumlarından Mezun (Lise ve dengi okullar)			Yükseköğretim Kurumlarından Mezun			Yüksek Lisans/Doktora Mezunu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Rabobank A.Ş.	0	0	0	1	0	1	9	5	14	11	5	16	21	10	31
Société Générale (SA)	4	0	4	4	1	5	11	10	21	5	2	7	24	13	37
Turkland Bank A.Ş.	2	0	2	42	14	56	114	131	245	22	22	44	180	167	347
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	15	3	18	1.474	382	1.856	6.182	9.259	15.441	569	728	1.297	8.240	10.372	18.612
“Kalkınma ve Yatırım Bankaları”	22	6	28	104	30	134	657	561	1218	202	155	359	987	752	1739
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	2	0	2	59	15	74	328	243	571	66	39	105	455	297	752
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1	0	1	4	2	6	20	18	38	4	2	6	29	22	51
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	2	0	2	4	8	12	2	3	5	8	11	19
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	0	0	0	10	5	15	3	2	5	13	7	20
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	2	0	2	18	13	31	2	1	3	22	14	36
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	6	1	7	11	2	13	117	79	196	48	26	74	182	108	290
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	10	11	21	10	6	16	20	17	37
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1	1	2	6	3	9	26	23	49	5	3	8	38	30	68
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	1	1	2	15	25	40	7	10	17	23	36	59
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	2	2	4	2	3	5	3	8	11	4	6	10	11	19	30
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	10	2	12	17	4	21	106	128	234	53	57	110	186	191	377

Kaynak: TBB, 2020

Tablo 3.17 30.09.2021 itibarı ile özel sektör bankalarında çalışan personelin öğrenim durumu ve cinsiyete göre sayıları

30.09.2021 İtibarı ile Özel Sektör Bankalarında Çalışan Personelin Öğrenim Durumu ve Cinsiyete Göre Sayıları	İlköğretim Kurumlarından Mezun (İlkokul/Ortaokul)			Ortaöğretim Kurumlarından Mezun (Lise ve dengi okullar)			Yükseköğretim Kurumlarından Mezun			Yüksek Lisans/Doktora Mezunu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Özel Sermayeli Bankalar	118	8	126	4.498	2.222	6.720	23.393	30.792	54.185	2.478	2.696	5.174	30.487	35.718	66.205
Akbank T.A.Ş.	18	0	18	331	102	433	4.747	5.559	10.306	663	720	1.383	5.759	6.381	12.140
Anadolubank A.Ş.	12	0	12	212	39	251	637	598	1.235	78	74	152	939	711	1.650
Fibabanka A.Ş.	9	2	11	143	57	200	653	681	1.334	112	96	208	917	836	1.753
Şekerbank T.A.Ş.	7	1	8	142	80	222	1.374	1.441	2.815	88	83	171	1.611	1.605	3.216
Turkish Bank A.Ş.	4	0	4	14	10	24	43	55	98	9	6	15	70	71	141
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	12	1	13	653	322	975	2.896	4.016	6.912	354	366	720	3.915	4.705	8.620
Türkiye İş Bankası A.Ş.	44	1	45	2.293	1.030	3.323	8.476	9.918	18.394	534	594	1.128	11.347	11.543	22.890
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	12	3	15	710	582	1.292	4.567	8.524	13.091	640	757	1.397	5.929	9.866	15.795
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Dev. Ban.	9	2	11	71	14	85	62	70	132	10	9	19	152	95	247
Adabank A.Ş.	1	0	1	2	2	4	9	10	19	0	1	1	12	13	25
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	8	2	10	69	12	81	53	60	113	10	8	18	140	82	222
Yabancı Sermayeli Bankalar	234	250	484	5.301	3.425	8.726	15.300	22.699	37.999	2.033	2.168	4.201	22.868	28.542	51.410
Alternatifbank A.Ş.	10	1	11	47	39	86	285	363	648	70	63	133	412	466	878
Arap Türk Bankası A.Ş.	10	1	11	45	10	55	87	77	164	27	21	48	169	109	278
Bank Mellat	3	0	3	7	1	8	27	4	31	2	1	3	39	6	45
Bank of China Turkey A.Ş.	0	0	0	0	0	0	15	12	27	13	5	18	28	17	45
Burgan Bank A.Ş.	2	0	2	49	32	81	310	423	733	64	48	112	425	503	928
Citibank A.Ş.	0	0	0	27	8	35	131	137	268	36	41	77	194	186	380
Denizbank A.Ş.	129	240	369	2.223	2.343	4.566	2.886	3.613	6.499	244	267	511	5.482	6.463	11.945
Deutsche Bank A.Ş.	1	0	1	4	1	5	32	48	80	14	13	27	51	62	113
Habib Bank Limited	1	0	1	3	0	3	9	8	17	1	0	1	14	8	22
HSBC Bank A.Ş.	4	0	4	113	68	181	505	1.045	1.550	78	79	157	700	1.192	1.892
ICBC Turkey Bank A.Ş.	5	0	5	52	16	68	240	327	567	44	46	90	341	389	730
ING Bank A.Ş.	8	0	8	155	71	226	1.040	1.571	2.611	167	169	336	1.370	1.811	3.181
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0	0	0	1	0	1	8	11	19	7	6	13	16	17	33
JPMorgan Chase Bank N.A.	4	1	5	0	2	2	18	18	36	8	7	15	30	28	58
MUFG Bank Turkey A.Ş.	0	0	0	2	0	2	22	35	57	13	9	22	37	44	81
Odea Bank A.Ş.	3	0	3	33	5	38	352	547	899	93	79	172	481	631	1.112
QNB Finansbank A.Ş.	35	4	39	1.075	466	1.541	3.184	5.228	8.412	395	450	845	4.689	6.148	10.837

Tablo 3.17'nin devamı;

30.09.2021 İtibarı ile Özel Sektör Bankalarında Çalışan Personelin Öğrenim Durumu ve Cinsiyete Göre Sayıları	İlköğretim Kurumlarından Mezun (İlkokul/Ortaokul)			Ortaöğretim Kurumlarından Mezun (Lise ve dengi okullar)			Yükseköğretim Kurumlarından Mezun			Yüksek Lisans/Doktora Mezunu			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Rabobank A.Ş.	0	0	0	1	0	1	9	4	13	11	7	18	21	11	32
Société Générale (SA)	4	0	4	2	3	5	9	10	19	5	1	6	20	14	34
Turkland Bank A.Ş.	1	0	1	36	11	47	101	110	211	21	20	41	159	141	300
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	14	3	17	1.426	349	1.775	6.030	9.108	15.138	720	836	1.556	8.190	10.296	18.486
Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	17	7	24	102	32	139	671	611	1282	236	172	405	1028	822	1850
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	1	0	1	57	15	72	324	268	592	69	47	116	451	330	781
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.	0	0	0	0	0	0	11	12	23	9	7	16	20	19	39
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1	0	1	3	2	5	22	19	41	5	2	7	31	23	54
D Yatırım Bankası A.Ş.	1	0	1	0	0	0	8	8	16	7	10	17	16	18	34
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	1	0	1	4	9	13	2	1	3	7	10	17
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	2	0	2	14	8	22	12	7	19	28	15	43
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	2	0	2	21	12	33	2	1	3	25	13	38
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	4	1	5	12	1	13	109	86	195	49	25	74	174	113	287
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1	2	3	6	1	7	28	30	58	4	3	7	39	36	75
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	0	0	0	1	2	3	18	21	39	9	7	16	28	30	58
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	2	2	4	2	4	6	4	6	10	6	6	12	14	18	32
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	7	2	9	18	7	25	108	132	240	62	56	118	195	197	392

Kaynak: TBB, 2021

3.2.9. Banka kredilerinin sektörel dağılımı

Bankacılık sektörü, tasarruf yapmak isteyen bireylerle ve kurumlarla fona gereksinimi olan bireyleri ve kurumları buluşmasında aracı olan sektördür. Bu sektördeki kurumlar, ülkelerin ekonomilerinde ortaya çıkan ekonomik krizlerin etkilerinin en aza indirgenmesinde de aktif rol alırlar. Bu sebeptendir ki bankacılık sektörü diğer sektörlerden ayrılarak gerek dijital kanalların kullanımı ile gerekse likidite sağlayan kurumlar olarak Covid-19 salgını sürecinde sektörler arasında baş aktör olarak görev yapmaktadır (Beybur ve Çetinkaya, 2020).

Türkiye'nin pandemi ile mücadelesinde ekonomik faaliyetlerin kısıtlanmaması ve özellikle pandemiyle beraber faaliyetleri durmuş olan ya da ivmesinde düşüş olan kimi sektörlerde kamu bankalarının önderliğinde ve TCMB ile BDDK'nin almış olduğu kararlar doğrultusunda özel sektör bankalarının da teşvik edilmesi ile kredi destekleri sağlanmıştır.

Bu noktada özellikle piyasaların durumundan kaynaklı olarak kimi özel bankalar kredi vermek istememiş fakat BDDK ve TCMB'nin almış olduğu yasal olarak zorlayıcı kararların bankaları kredi vermeye zorlamıştır. Bu konuda daha önce de bahsedildiği gibi BDDK'nin "aktif rasyosu" uygulaması ve TCMB'nin "zorunlu karşılıklarla alakalı olarak aldığı kararlar etkili olmuştur. BDDK'nin 2020'nin Mayıs'ın da uygulamaya koymuş olduğu "aktif rasyosu" ile alakalı düzenleme bankaları daha çok kredi verme zorunda bırakan bir uygulama olarak 2020'nin Aralık'ına kadar devam ettirilmiştir.

$$\text{"Aktif Rasyosu (AR) = } \frac{\text{"Krediler + (Menkul Kıymetler x 0,75) + (TCMB Swap x 0,5)"}}{\text{"TL Mevduat + (YP Mevduat x 1,25)"}}$$

Kaynak: Eğilmez, 2020

BDDK'nin bu uygulaması ile bankalar rasyoyu tutturmak için kriterlerinde değişikliklere giderek daha çok kredi vermeye yönelmiş olsalar da ileriki zamanlarda takibe düşmüş alacakların artmasına ve batık kredilerin çoğalmasına dönük bir tehlike oluşturacağı için BDDK bu uygulamayı 2020'nin sonunda iptal etmiştir. Diğer taraftan TCMB tarafından 19 Ağustos 2019'da alınmış olan kararlar "zorunlu karşılıklar"ın belirlenmesinde "kredi büyümesi" ölçütü yürürlüğe konmuştur. Bu doğrultuda; kredi büyümesi % 10 ile %20 arasında (referans değerler) olan bankalar için TL zorunlu karşılık oranları %2 olarak uygulanacaktır. Diğer bankalar için zorunlu karşılık oranlarında

herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Ayrıca, mevcut durumda TL cinsinden tesis edilen zorunlu karşılıklara uygulanan %13 faiz oranı, kredi büyümesi referans değerler arasında gerçekleşen bankalar için %15, diğer bankalar için %5 olarak dikkate alınacaktır (TCMB, 2019). Yine alınmış olan bu kararsa bankaların kredi verme tutumlarını etkileyen özellikte bir karar olmuş ve bu uygulama da 2020'nin Aralık ayında yürürlükten kaldırılmıştır.

Tablo 3.18'de son üç yılın Eylül ayı itibarı ile özel sektör bankalarının toplam kredilerindeki rakamsal değişiklikler görölmektedir. Tablo verilerine bakıldığında pandeminin etkilerinin en az seviyelere indirilmesi amaçlı olarak yukarıda bahsedilen uygulamaların işe yaradığı görölmektedir (TCMB, 2019).

Tablo 3.18 Özel sektör bankalarının Eylül ayı itibarıyla son üç yıldaki toplam kredi tutarları

Banka	Toplam Krediler* 30.09.2019	Banka	Toplam Krediler* 30.09.2020	Banka	Toplam Krediler* 30.09.2021
Türkiye İş Bankası A.Ş.	269.076	Türkiye İş Bankası A.Ş.	364.288	Türkiye İş Bankası A.Ş.	411.780
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	236.724	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	314.396	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	371.314
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	231.723	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	293.958	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	343.195
Akbank T.A.Ş.	192.603	Akbank T.A.Ş.	250.478	Akbank T.A.Ş.	298.308
QNB Finansbank A.Ş.	111.425	QNB Finansbank A.Ş.	146.612	QNB Finansbank A.Ş.	176.533
Denizbank A.Ş.	100.200	Denizbank A.Ş.	132.791	Denizbank A.Ş.	154.928
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	70.016	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	80.280	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	92.531
ING Bank A.Ş.	32.525	ING Bank A.Ş.	42.013	ING Bank A.Ş.	38.341
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	29.308	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	39.730	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	45.323
HSBC Bank A.Ş.	17.054	HSBC Bank A.Ş.	27.404	HSBC Bank A.Ş.	22.864
Odea Bank A.Ş.	19.077	Odea Bank A.Ş.	21.024	Odea Bank A.Ş.	23.550
Şekerbank T.A.Ş.	21.074	Şekerbank T.A.Ş.	24.972	Şekerbank T.A.Ş.	27.346
Alternatifbank A.Ş.	18.277	Alternatifbank A.Ş.	22.003	Alternatifbank A.Ş.	22.960
Fibabanka A.Ş.	13.495	Anadolubank A.Ş.	15.664	Fibabanka A.Ş.	20.973
Burgan Bank A.Ş.	13.146	Fibabanka A.Ş.	18.300	İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	130
ICBC Turkey Bank A.Ş.	7.827	İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	171	Anadolubank A.Ş.	17.244
Anadolubank A.Ş.	12.185	ICBC Turkey Bank A.Ş.	10.430	Burgan Bank A.Ş.	18.918
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	7.801	Burgan Bank A.Ş.	17.030	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	12.529
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	30	Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	10.610	ICBC Turkey Bank A.Ş.	9.814
MUFG Bank Turkey A.Ş.	7.559	Citibank A.Ş.	5.992	Intesa Sanpaolo S.p.A.	17.872
Intesa Sanpaolo S.p.A.	9.789	Intesa Sanpaolo S.p.A.	12.928	Citibank A.Ş.	7.467
Citibank A.Ş.	4.705	MUFG Bank Turkey A.Ş.	9.250	MUFG Bank Turkey A.Ş.	9.302
Arap Türk Bankası A.Ş.	1.059	Arap Türk Bankası A.Ş.	1.846	Arap Türk Bankası A.Ş.	1.791
Deutsche Bank A.Ş.	972	Deutsche Bank A.Ş.	1.952	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	4.143
Turkland Bank A.Ş.	2.053	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	2.849	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	2.260
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	1.870	Birleşik Fon Bankası A.Ş.	2.410	Deutsche Bank A.Ş.	1.693
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	1.783	Turkland Bank A.Ş.	1.998	Turkland Bank A.Ş.	2.368
Bank of China Turkey A.Ş.	533	JPMorgan Chase Bank N.A.	0	Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1.710
Rabobank A.Ş.	930	Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1.415	Bank of China Turkey A.Ş.	507
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	1.047	Bank of China Turkey A.Ş.	583	Bank of America Yatırım Bankası A.Ş.	0
Turkish Bank A.Ş.	921	Rabobank A.Ş.	683	Rabobank A.Ş.	888
Bank Mellat	63	Turkish Bank A.Ş.	816	Turkish Bank A.Ş.	1.094
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	663	Bank Mellat	107	Bank Mellat	190
JPMorgan Chase Bank N.A.	0	BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	782	JPMorgan Chase Bank N.A.	0
Merrill Lynch Yatırım Bankası A.Ş.	29	Merrill Lynch Yatırım Bankası A.Ş.	0	BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	781
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	261	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	360	GSD Yatırım Bankası A.Ş.	667
Habib Bank Limited	51	Habib Bank Limited	103	Habib Bank Limited	151
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	77	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	77	Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	131
Société Générale (SA)	0	Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	39	D Yatırım Bankası A.Ş.	156
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0	Diler Yatırım Bankası A.Ş.	97

Tablo 3.18'in devamı;

Banka	Toplam Krediler* 30.09.2019	Banka	Toplam Krediler* 30.09.2020	Banka	Toplam Krediler* 30.09.2021
Adabank A.Ş.	0	Société Générale (SA)	0	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0
Toplam	1.437.931	Adabank A.Ş.	0	Société Générale (SA)	0
		Toplam	3.591.413	Adabank A.Ş.	0
				Toplam	2.121.140

* Toplam Krediler = "Varlıklar" tablosundaki "İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar (net)" başlığı altında yer alan "Krediler" rakamı kullanılmıştır

Kaynak: TBB, 2020

2022'nin ilk on üç haftasında özel sektör bankalarının kredi büyüme hızlarını gösteren Şekil 3.1'e bakıldığında sektörel olarak ticari kredilerin büyüme hızının artmış, tüketici kredilerinin büyüme hızında da düşüş olduğu gözlenmektedir.

2022'nin ilk üç aylık dönemi itibarı ile TL bazında ticari kredi hacmindeki artış 340 milyar TL'ye bulmuştur. Rakamın, geçen yılki aynı dönem itibarına bakıldığında on kat arttığı görülmektedir. Üretici enflasyonunun %115'ken ticari kredi faizlerinin %21 olması, firmaların kredi talebinde artışa sebep olmuştur (<https://www.finansgundem.com>).

Şekil 3.1 Özel bankaların kur etkisinden arındırılmış kredi büyüme oranları

Kaynak: <https://www.finansgundem.com>

Tablo 3.19, 3.20, 3.21’de BDDK verilerinden oluşturulan son üç yılın Şubat ayı itibarıyla özel sektör bankalarının sektörel kredi dağılımları görülmektedir. Tablolara ayrıntılı olarak bakıldığında ticari kredi türünde en büyük payın imalat sektörüne ve kredi kartlarına ait olduğu görülmektedir. Bireysel kredilerde ise en büyük payın ihtiyaç kredilerine ait olduğu yine tablo verilerinden anlaşılmaktadır.

Tablo 3.19 Özel sektör bankalarının kredi dağılımı (dönem:2020/2 - bin TL)

Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL), Dönem:2020/2	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler
YERLİ ÖZEL SERMAYELİ BANKALAR						YABANCI ÖZEL SERMAYELİ BANKALAR						
Tarım/Avcılık/Ormancılık	5.018.013	5.132.073	10.150.086	1.454.459	11.604.545	6.425.207	5.354.976	13.934.376	19.289.352	2.053.571	21.342.923	1.048.989
Madencilik/Taş ocakçılığı	1.447.195	7.382.831	8.830.026	901.455	9.731.481	1.613.460	1.891.048	5.117.198	7.008.246	531.487	7.539.733	4.840.481
İmalat Sanayi	60.249.631	95.001.037	155.250.668	11.766.430	167.017.098	99.291.953	50.536.412	77.111.184	127.647.596	8.031.490	135.679.086	61.600.282
Elektrik/Gaz/Su Kaynakları Ürt. Dağıt. San.	4.421.112	93.564.089	97.985.201	7.229.622	105.214.823	22.006.917	3.060.333	38.082.059	41.142.392	4.846.926	45.989.318	12.745.481
İnşaat	12.418.408	64.578.739	76.997.147	11.127.506	88.124.653	47.370.899	10.121.817	37.160.503	47.282.320	6.230.853	53.513.173	37.093.944
Toptan ve Perakende Ticare./Motorlu Araçlar Servis Hizm./ Kişisel ve Hane Halkı Ürünleri	29.988.104	46.090.217	76.078.321	7.508.216	83.586.537	37.382.017	34.479.219	59.289.452	93.768.671	8.222.054	101.990.725	36.696.222
Otel/Restoranlar (Turizm)	3.192.404	24.405.655	27.598.059	1.814.711	29.412.770	3.877.552	3.165.184	20.747.133	23.912.317	4.281.174	28.193.491	4.026.020
Taşımacılık/Depolama/Haberleşme	10.850.347	49.042.590	59.892.937	2.403.634	62.296.571	16.102.834	5.788.203	35.332.906	41.121.109	2.386.022	43.507.131	11.319.358
Finansal Aracılık	11.837.072	17.580.849	29.417.921	52.437	29.470.358	9.681.822	11.660.540	8.723.534	20.384.074	96.458	20.480.532	3.796.221
Emlak Kom., Kiralama ve İşletmecilik Faal.	8.088.006	40.994.908	49.082.914	3.981.905	53.064.819	9.595.277	5.498.460	31.971.687	37.470.147	2.925.328	40.395.475	8.464.191
Savunma/Kamu Yönetimi/Zorunlu Sosyal Güv. Kurumları	651.496	2.064.186	2.715.682	34.751	2.750.433	1.991.075	5.383	7.663.854	7.669.237	34.178	7.703.415	873.649
Eğitim	582.067	2.372.545	2.954.612	189.442	3.144.054	224.575	331.938	2.390.893	2.722.831	335.879	3.058.710	228.633
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	827.621	6.098.091	6.925.712	223.328	7.149.040	1.828.298	833.598	8.940.871	9.774.469	169.533	9.944.002	1.432.753
Diğer Hizmetler	2.838.534	8.130.360	10.968.894	561.945	11.530.839	2.596.586	2.372.242	8.075.122	10.447.364	677.181	11.124.545	2.972.810
İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	20.312	91.292	111.604	39.359	150.963	169.862	12.022	1.683.521	1.695.543	17.238	1.712.781	91.493
Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	5.603	7.657	13.260	692	13.952	87.964	11	3.610	3.621	0	3.621	1.014
Ferdi Kredi Konut	20.634	43.874.988	43.895.622	364.213	44.259.835	0	48.178	43.105.257	43.153.435	455.505	43.608.940	0
Ferdi Kredi Otomobil	57.280	1.862.446	1.919.726	68.171	1.987.897	0	200.318	3.657.233	3.857.551	78.502	3.936.053	0
Ferdi Kredi Diğer	9.116.356	95.784.083	104.900.439	4.551.680	109.452.119	0	9.368.660	69.828.327	79.196.987	4.635.336	83.832.323	0
Kredi Kartları**	67.360.538	2.729.868	70.090.406	3.394.740	73.485.146	110.827.118	55.252.271	2.259.656	57.511.927	3.592.406	61.104.333	108.233.770
Diğer	3.696.800	13.164.041	16.860.841	500.257	17.361.098	11.909.562	1.803.991	4.247.598	6.051.589	919.803	6.971.392	1.952.156
TOPLAM	228.428.600	612.440.300	840.868.900	57.321.821	898.190.721	379.243.335	202.056.163	479.911.990	681.968.153	50.551.801	732.519.954	297.542.849

Kaynak: BDDK, 2020

Tablo 3.20 Özel sektör bankalarının sektörel kredi dağılımı (dönem:2021/2 - bin TL)

Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL), Dönem:2020/2	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler
	YERLİ ÖZEL SERMAYELİ BANKALAR						YABANCI ÖZEL SERMAYELİ BANKALAR					
Tarım/Avcılık/Ormancılık	5.847.488	5.132.816	10.980.304	1.101.511	12.081.815	3.787.083	6.318.965	15.312.212	21.631.177	1.842.501	23.473.678	1.653.056
Madencilik/Taş ocakçılığı	2.386.070	7.903.312	10.289.382	781.742	11.071.124	1.904.167	2.101.415	5.933.078	8.034.493	305.101	8.339.594	3.559.117
İmalat Sanayi	84.475.121	111.806.312	196.281.433	10.504.923	206.786.356	135.437.719	77.353.708	84.697.672	162.051.380	6.489.437	168.540.817	74.842.399
Elektrik/Gaz/Su Kaynakları Ürt. Dağıt. San.	6.287.797	106.167.302	112.455.099	9.443.731	121.898.830	22.455.911	6.681.131	43.864.478	50.545.609	4.482.037	55.027.646	13.664.658
İnşaat	16.508.264	63.719.466	80.227.730	11.950.619	92.178.349	52.890.417	14.952.526	44.399.172	59.351.698	6.663.801	66.015.499	43.728.223
Toptan ve Perakende Ticaret/Motorlu Araçlar Servis Hizmeti/ Kişisel ve Hane Halkı Ürünleri	46.183.514	54.896.809	101.080.323	6.827.938	107.908.261	48.529.748	55.111.937	67.373.688	122.485.625	7.529.800	130.015.425	43.111.580
Otel/Restoranlar (Turizm)	3.618.056	29.492.581	33.110.637	1.796.543	34.907.180	4.385.341	4.303.092	29.485.226	33.788.318	3.755.798	37.544.116	4.449.915
Taşımacılık/Depolama/Ha berleşme	10.850.347	49.042.590	59.892.937	2.403.634	62.296.571	16.102.834	8.450.143	43.836.829	52.286.972	2.633.849	54.920.821	13.020.506
Finansal Aracılık	10.831.611	50.651.278	61.482.889	3.660.084	65.142.973	9.449.322	8.190.631	40.589.585	48.780.216	3.249.874	52.030.090	10.043.371
Emlak Kom., Kiralama ve İşletmecilik Faal.	467.364	2.661.872	3.129.236	208.401	3.337.637	2.906.985	888.136	11.716.694	12.604.830	35.280	12.640.110	903.177
Savunma/Kamu Yönetimi/Zorunlu Sosyal Güv. Kurumları	962.325	2.460.147	3.422.472	181.492	3.603.964	235.648	508.309	2.282.063	2.790.372	314.230	3.104.602	219.494
Eğitim	833.917	7.636.361	8.470.278	169.836	8.640.114	1.906.936	867.366	7.972.141	8.839.507	213.813	9.053.320	1.567.123
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	3.496.916	13.005.151	16.502.067	2.241.860	18.743.927	2.597.062	3.072.300	9.971.075	13.043.375	572.376	13.615.751	2.685.145
Diğer Hizmetler	35.012	85.552	120.564	31.754	152.318	188.834	27.941	58.353	86.294	21.655	107.949	67.930
İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	13.439	5.070	18.509	691	19.200	5.769	10	2.990	3.000	0	3.000	1.142
Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	30.313	47.400.420	47.430.733	260.816	47.691.549	0	57.526	49.257.095	49.314.621	327.983	49.642.604	0
Ferdi Kredi Konut	195.489	4.118.075	4.313.564	45.839	4.359.403	0	310.988	5.690.014	6.001.002	52.424	6.053.426	0
Ferdi Kredi Otomobil	12.313.760	131.157.681	143.471.441	4.327.041	147.798.482	0	10.754.544	91.506.304	102.260.848	3.666.722	105.927.570	0
Ferdi Kredi Diğer	85.603.469	2.742.958	88.346.427	3.030.364	91.376.791	131.407.186	71.482.407	2.130.884	73.613.291	2.833.489	76.446.780	133.036.702
Kredi Kartları**	3.249.090	3.818.690	7.067.780	123.007	7.190.787	12.272.205	3.300.195	3.854.381	7.154.576	1.592.246	8.746.822	2.746.946
Diğer	314.193.402	710.297.001	1.024.490.40 3	59.243.961	1.083.734.36 4	459.791.442	291.283.167	571.608.761	862.891.928	46.687.135	909.579.063	355.087.474
TOPLAM	5.847.488	5.132.816	10.980.304	1.101.511	12.081.815	3.787.083	6.318.965	15.312.212	21.631.177	1.842.501	23.473.678	1.653.056

Kaynak: BDDK, 2021

Tablo 3.21 Özel sektör bankalarının sektörel kredi dağılımı (dönem: 2022/2 - bin TL)

Sektörel Kredi Dağılımı (bin TL), Dönem:2020/2	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler	Kısa Vadeli Nakdi Krediler	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Krediler	Nakdi Krediler	Takipteki Krediler	Toplam Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler
Tarım/Avcılık/Ormancılık	10.436.193	6.006.608	16.442.801	901.323	17.344.124	3.563.385	9.974.432	15.597.299	25.571.731	1.964.964	27.536.695	2.506.477
Madencilik/Taş ocakçılığı	2.736.073	12.056.489	14.792.562	853.299	15.645.861	3.163.971	3.779.847	10.584.340	14.364.187	587.046	14.951.233	5.245.437
İmalat Sanayi	170.770.897	152.043.742	322.814.639	8.458.582	331.273.221	246.644.384	155.188.306	127.084.459	282.272.765	6.607.304	288.880.069	130.444.376
Elektrik/Gaz/Su Kaynakları Ürt. Dağıt. San.	12.162.315	161.823.038	173.985.353	10.029.943	184.015.296	33.410.180	9.860.497	78.069.297	87.929.794	5.922.112	93.851.906	21.096.314
İnşaat	25.384.895	88.867.049	114.251.944	12.091.805	126.343.749	81.920.457	27.244.788	57.157.028	84.401.816	7.984.729	92.386.545	65.647.308
Toptan ve Perakende Ticare./Motorlu Araçlar Servis Hizm./ Kişisel ve Hane Halkı Ürünleri	77.810.727	69.628.258	147.438.985	5.379.749	152.818.734	71.932.748	102.911.054	85.339.651	188.250.705	7.759.852	196.010.557	67.402.282
Otel/Restoranlar (Turizm)	5.908.724	45.009.660	50.918.384	2.182.243	53.100.627	6.288.739	6.703.634	44.936.208	51.639.842	4.992.889	56.632.731	6.212.341
Taşımacılık/Depolama/Ha berleşme	17.231.329	80.294.112	97.525.441	3.006.427	100.531.868	25.345.012	13.384.858	68.314.397	81.699.255	2.760.118	84.459.373	19.691.957
Finansal Aracılık	30.357.502	20.638.533	50.996.035	70.259	51.066.294	19.367.366	27.062.204	13.742.665	40.804.869	91.115	40.895.984	10.550.360
Emlak Kom., Kiralama ve İşletmecilik Faal.	13.758.658	69.025.792	82.784.450	2.882.363	85.666.813	15.612.822	10.465.286	45.479.384	55.944.670	3.691.475	59.636.145	12.820.696
Savunma/Kamu Yönetimi/Zorunlu Sosyal Güv. Kurumları	760.777	2.227.723	2.988.500	36.176	3.024.676	4.517.354	510.483	17.251.164	17.761.647	34.554	17.796.201	1.084.903
Eğitim	1.572.168	2.304.944	3.877.112	148.787	4.025.899	323.049	574.491	2.111.511	2.686.002	375.392	3.061.394	340.635
Sağlık ve Sosyal Hizmetler	1.605.892	13.170.999	14.776.891	150.168	14.927.059	2.908.921	1.116.518	10.319.954	11.436.472	245.159	11.681.631	2.496.330
Diğer Hizmetler	6.431.339	18.104.869	24.536.208	1.825.717	26.361.925	5.673.661	3.776.803	13.584.796	17.361.599	524.049	17.885.648	5.992.149
İşçi Çalıştıran Özel Kişiler	93.752	113.787	207.539	26.315	233.854	223.120	46.244	733.631	779.875	24.393	804.268	84.357
Uluslararası Örgüt ve Kuruluşlar	25.343	3.820	29.163	753	29.916	5.348	11	6.200	6.211	0	6.211	7.242
Ferdi Kredi Konut	68.736	55.623.669	55.692.405	204.441	55.896.846	0	74.578	50.288.491	50.363.069	319.685	50.682.754	0
Ferdi Kredi Otomobil	130.042	4.756.027	4.886.069	63.462	4.949.531	0	270.568	5.771.086	6.041.654	51.458	6.093.112	0
Ferdi Kredi Diğer	21.643.874	172.281.764	193.925.638	7.432.856	201.358.494	0	17.473.894	118.123.326	135.597.220	4.847.188	140.444.408	0
Kredi Kartları**	128.281.557	3.854.264	132.135.821	3.758.678	135.894.499	167.077.706	110.299.005	2.945.159	113.244.164	2.904.358	116.148.522	183.693.146
Diğer	4.298.778	3.041.373	7.340.151	256.886	7.597.037	16.012.752	7.569.939	6.463.629	14.033.568	576.909	14.610.477	2.905.293
TOPLAM	531.734.267	982.498.204	1.514.232.47 1	59.841.596	1.574.074.06 7	704.688.468	508.591.971	774.956.377	1.283.548.34 8	52.282.503	1.335.830.851	538.692.828

Kaynak: BDDK, 2022

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal ve ekonomik bir kriz olarak ortaya çıkan Covid-19 pandemisinin hemen her sektör üzerinde olumlu/olumsuz etkileri olmuştur. Salgından etkilenen sektörlerden biri de bankacılık sektörüdür. Bu çalışmada Covid-19 salgınının bankacılık sektörü üzerindeki etkileri Türkiye özelinde incelenmektedir. Bu amaçla, çalışma dahilinde, Covid-19 salgınının makro düzeyde Türkiye bankacılık sektörünün temel mali göstergeleri üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Pandemi sonrası bankaların risk profilinde artış gözlemlenmiştir. Bankalar ise artan riski kontrol etmek amacıyla fonlarının devlet iç borçlanma senetleri yahut tahviller gibi daha az riskli alanlara kanalize etmişlerdir. Diğer yandan, reel sektörün durma noktasına gelmiş olması ve artan işsizlik gibi sebeplerle bankaların ellerinde bulundurduğu fonların önemli kısmı âtil kalmıştır. Kredi talebi artmış olmasına rağmen özellikle de özel bankalar artan bireysel risk profili sebebiyle bu talebi karşılamakta isteksiz davranmışlar ve ekonomik problemlerin daha da derinleşmesine sebep olmuşlardır. Diğer yandan, özellikle devlet bankalarına pandemi ile mücadelede özel bir misyon yüklenmiştir. Düşük faizli krediler devlet bankaları eliyle sunulmuştur. Bunlara paralel olarak da işletmelere devlet desteği sağlanmıştır.

Küresel boyutta Covid-19 salgını sebebiyle yaşanan bu büyük ekonomik sarsıntının altından kalkılabilmesi için küresel ekonomiye yön veren kuruluşlardan Dünya Bankası, Avrupa Merkez Bankası (ECB) ve IMF ekonomik desteğe ihtiyacı olan ülkelere kredi paketleri hazırlamıştır. Yine IMF 2020'nin Ekim ayında "Dünya Ekonomik Görünümü Raporu"na göre küresel büyüme hızı %4,4 azalmıştır. Raporun öngörüsüne göre söz konusu oran 2021'de %5,2 oranında artacaktır. Söz konusu raporun Türkiye ile ilgili bölümünde 2020 yılında GSYH'nin %5 azalacağı buna karşılık 2021 yılında %5 artış olabileceği tahmini yapılmıştır. Bu tahmin GSYH'nin pozitif yönlü olması bakımından doğru gerçekleşmiş ancak oran olarak GSYH Türkiye'de %11 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Pandeminin ortaya çıkardığı olumsuz ekonomik görünümle baş edebilme adına dünya genelinde ülkelerin bazı ekonomik tedbirler aldığı görülmüştür. Ülkeler faiz oranlarında indirime gidip parasal genişleme politikaları uygulayarak, piyasaların likidite gereksinimini karşılamıştır.

TCMB de pandemi süreci için finans piyasalarını desteklemek için “Para Politikası Kurulu”na 17 Mart 2020’de alınmış olan kararların doğrultusunda “politika faizi” 10,75’ten, 9,75’e indirilmiş böylelikle “borçlanma maliyeti” düşürülerek piyasalara likidite desteği sağlanan genişleyici para politikası uygulanmıştır. Alınan kararlar doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamalar sayesinde piyasalar rahat nefes almıştır.

Covid-19 ile ilgili aşı çalışmalarının başlaması ve ardından 2020’nin Aralık ayı ile birçok ülkede başlayan aşılama çalışmaları yalnızca pandeminin hızını kesmemiş aynı zamanda ekonomi piyasalarında olumlu etki yapmış ve küresel boyutta olan ekonomik krizin çözülmesinde etkili olmuştur.

2021 yılı dünya genelinde hem sağlık alanında hem de ekonomik alanda toparlanmaların yaşandığı bir yıl olmuştur. Pandeminin etkilerinin halen devam ettiği 2021’in ilk çeyrek diliminde içerden ve dışardan gelen talepler, ekonomiyi canlandırmış ve 2020’nin aynı dönemine oranla %11,7 oranında büyüyerek malî dengelerin iyileştirmiş ve işsizlik oranını düşürmüştür. 2021’in dördüncü çeyreğinde rekor seviyelerde yükselen döviz kuruyla değer kaybeden TL ile tetiklenen enflasyon finans sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir.

Çalışma esnasında BDDK ve TBB’nin yayınladığı resmî veriler kullanılmıştır. Bu verilerden hareketle 2020/12-2021/12 dönemleri arasındaki değişimler banka gruplarına göre şöyle tespit edilmiştir:

Hane halkı ve işletmeleri pandeminin etkisiyle girdikleri ekonomik darboğazdan kurtarmada öncülük yapan kamu bankalarının pandemi sürecinde toplam aktifleri %44,7 oranında; kredileri %34,2 oranında; takipteki alacakları %6,3 oranında; beklenen zarar karşılıkları %36,2 oranında; mevduatların değişim oranı %45,7 olup vadesiz mevduatları %78,7 vadeli mevduatları %34,7 oranında; toplam özkaynakları %9,8 oranında; net faiz gelirleri %17,9 oranında artmış, net kârlarında ise değişim olmamıştır.

Yerli sermayeli özel bankaların toplam aktifleri %56,4 oranında; kredileri %40,1 oranında; takipteki alacakları %0,5 oranında; beklenen zarar karşılıkları %19,2 oranında; mevduatların değişim oranı %57,4 olup vadesiz mevduatları %84,1 vadeli mevduatları %42,3 oranında; toplam özkaynakları %26,1 oranında; net faiz gelirleri %24,9 oranında; net kârları ise %93 oranında artmıştır.

Yabancı sermayeli özel bankaların toplam aktifleri %55,9 oranında; kredileri %38,9 oranında; takipteki alacakları %9,2 oranında; beklenen zarar karşılıkları %36,7 oranında; mevduatların değişim oranı %61,9 olup vadesiz mevduatları %84,2 vadeli

mevduatları %46,8 oranında; toplam özkaynakları %23,6 oranında; net faiz gelirleri %29;4, oranında; net kârları ise %93,6 oranında artmıştır.

Teknolojinin gelişmesiyle hızlanmaya başlayan dijital bankacılık işlemleri pandemi sürecinde artarak devam etmiştir. Yine pandemi sürecinde müşteriler daha çok internet üzerinden alışveriş yapmayı tercih etmişler, normal alışverişlerinde de temassız kart kullanmaya yönelmişleridir.

Bankacılık sektörüne genel olarak bakıldığında pandemi sürecinde personel ve şube sayılarında azalmaya gittikleri görülmüştür. Bu durum bankaların maliyet düşürme eğilimlerinden ve değişen müşteri davranışlarıyla daha çok internet bankacılığı ya da mobil bankacılık sistemini kullanan müşterilerden kaynaklanmaktadır.

Bankaların şoklar karşısında kendisini koruma altına almaya önem verdiği, bu politikaları ilk sıraya yerleştirdiği anlaşılmıştır. Bu olağanüstü bir durum değildir. Ancak, bankalar, bu politikaları uygularken faydalarını maksimize etmeyi temel aldıklarından aşırı pragmatist bir tavırla devletin salgın dönemindeki çeşitli destekleyici politikalarından üst seviyede yararlanırken çeşitli mevzuat ve politika uygulamalarıyla teşvik niteliğindeki politikaların gereğini yapmaktan bir ölçüde kaçınmıştır. Dolayısıyla, sermaye ve para piyasalarının daha ayrıntılı şekilde düzenlemelere tabi tutulması şokların gerçekleştiği durumlarda hem finansal işletmelere daha üst seviyede bir koruma hem de genel ülke ekonomisine daha etkin destekleme politikaları ve süreç yönetimleri sağlayacaktır.

Salgın riski sebebiyle bankalar kredi kullandırma konusunda isteksiz davranırken mevduat toplama konusunda aynı isteksizliği sergilememişlerdir. Riski minimize etme yönünde davranan bankaların bu aksiyonları anlaşılabilir. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, bu tip politikalar iktisadi problemleri derinleştirme potansiyeli taşır, derinleşen iktisadi problemler ise bankaları da olumsuz etkiler. Bu bir piyasa başarısızlığı örneği olma anlamında devlet tarafından regüle edilmesi gereken hususlardandır. Salgın sonrası dönemde ise yüksek enflasyon ortamında düşük faiz politikasının mevcudiyeti karşısında bankalar kredi kanallarını daha da kapatmışlar ve kaynaklarını daha karlı alanlara (döviz ve emtia bazlı) kaydırmaya başlamışlardır. Bankaların birer işletme olarak, birer iktisadi ajan olarak fayda maksimizasyonu çerçevesinde hareket ederek benimsediği politikaları uygulamaları kabul edilebilir, ancak, bu tip politikaların bankaların yararına, toplumun ve genel ekonominin ise zararına sonuçlara gebe olduğunun altı çizilmelidir. Nitekim genel ekonomi şartları ve işleyişi içerisinde herhangi bir liberal kapitalist ekonomik

düzende kredi kanallarının kapatılmasının/kısılmasının hem tüketimi hem de yatırımı azaltıcı etkide bulunması yüksek beklenti dahilindedir.

KAYNAKLAR

- Acharya, V. V., Engle, R. F. and Steffen, S. (2021). *Why Did Bank Stocks Crash During COVID19?*. National Bureau of Economic Research, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3799590> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3799590>
- Akgüç, Ö. (1992). *Türkiye’de bankacılık*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akgüç, Ö. (2007). *Banka yönetimi ve performans analizi*. İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.
- Akgüç, Ö. (2009). *Dış ticaret finansmanı*, 2. Baskı, İstanbul: Arayış Basım ve Yayıncılık.
- Altay, N. O. (2002). Uluslararası finansal piyasaların genişlemesi karşısında türk finans piyasalarında yenilenme. *VI.Türkiye Finans Eğitimi Sempozyumu, SDÜ İİBF*, 12-14 Aralık 2002, Isparta.
- Altay, N. O. (2016). *Bankacılığın el kitabı*.Ankara: Bankacılık Akademisi Yayınları.
- Altay, N. O. (2019). *Türk bankacılık sistemi*. Ege Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler fakültesi Yay. No: 5, İzmir.
- Altavilla, C., Barbiero, F., Boucinha, M., Burlon, L., (2020). The COVID-19 policy response and bank lending. <https://voxeu.org/article/covid-19-policy-response-and-bank-lending>.
- Arabacı, H. & Yücel, D. (2020). Covid-19 pandemisinin Türk bankacılık sektörü üzerine etkisi . *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* , 9 (3) , 196-208 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ssrj/issue/56126/773697>
- Argın, N. ve Bakkalcı, A.C. (2011). Türkiye’nin dış ticaret tarihi teori uygulama politika mevzuat (1.Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Arslantürk Çöllü, D. (2021). Katılım bankaları mı? Geleneksel bankalar mı? COVID-19 salgınının finansal performans üzerindeki etkisine ilişkin bir değerlendirme . *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*.
- Bağrıaçık A. ve Kantekin S. (1998). *İhracat-ithalatta akreditif işlemleri örnek uygulamaları*, Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi.
- Bağrıaçık A. (1999). *Türkiye’de belgelerle uygulamalı serbest bölgeler ve avantajları*. İstanbul: Bilim ve Teknik Yayınevi.
- Baltacı, N. (2016). Türk bankacılık sektörün tarihsel gelişimi ve bugünü. H. Ayaydın ve S. Durmuş (Ed.). *Banka ve Finansal Sistem*. Bursa: Ekin.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2002), Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı: Tanıtım Rehberi, Ankara.
- Baskıcı, M.M. (2003). *Osmanlı Anadolu’sunda Bankacılık:1880:1919*. Ankara: SBF Yayın No: 590.
- Bekci, İ. , Köse, E. & Aksoy, E. (2020). Covid-19’un Türkiye’de bankalar üzerindeki ekonomik etkisine dair bir tahmin. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, Covid-19: Ekonomik, Politik ve Finansal Etkileri, 185-205. DOI: 10.30784/epfad.806961

Bellens, J. (2020). How banks can successfully emerge from COVID-19. https://www.ey.com/en_gl/banking-capital-markets/how-banks-can-successfully-emerge-from-covid-19

Beybur, M., Çetinkaya, M. (2020). Covid 19 pandemisinin Türkiye’de dijital bankacılık ürün ve hizmetlerinin kullanımı üzerindeki etkisi. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 4(2), 148-163.

Beybur, M. (2021). *Bankacılık sektöründeki dijital yeniliklerin banka müşterilerinin dijitalleşmeyi benimseme durumları üzerindeki etkisi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bozkurt, N. (2009). Ticaretin felsefesi, tarihçesi ve etikle olan sıkı bağına ilişkin bazı saptamalar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 153-179.

Boztürk, M. (2007). *Uluslararası ticarete ödeme şekilleri ve Türk bankacılık sisteminde akreditif uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Brooks, R., Ribakova, E., Lanau, S., Fortun, J. & Hilgenstock, B. (2020). Sudden stop in emerging markets. *IIF Capital Flows Report*, April 9, 2020. https://www.iif.com/Portals/0/Files/content/2_IIF2020_April_CFR.pdf. (Erişim Tarihi: 08.09.2021)

Cangöz, M.C., Şahinbeyoğlu, G., Kurt, T., Yılmaz, E., (2021). 2001 krizinin 20. yılında kamu bankalarının görünümü. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1616646143-9.2001_Krizinin_20._Yilinda_Kamu_Bankalarinin_Durumu.pdf

Cantekin, C. (2012). *Dış ticaret işlemleri ve uluslararası bankacılık* (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Carbó, S., P. J. Cuadros Y. F. Rodríguez (2021). Interest rates and the banking business post pandemic. *SEFO – Spanish Economic and Financial Outlook* 10, n.º 1 (enero): 41-48. https://www.ivie.es/es_ES/ptdoc/interest-rates-and-the-banking-business-post-pandemic/ (Erişim Tarihi: 06.09.2021).

Coşkun, N. (2012). *Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi*. No:280, İstanbul: TBB Yayınları.

Çelik, K., Kalaycı, C., Sandalcılar, A., R. (2016). *Dış ticaret işlemleri yönetimi* (10. Baskı). Trabzon: Celepler Matbaacılık Basım Yayım ve Dağıtım.

Çivi, H. (1985). *Türkiye’de bankacılık; teori, uygulama ve sonuçları*, Ankara: Fon Matbaası Cumhuriyet Üniversitesi Yayın No:1, Sivas.

Çondur, F. (2000). *Kamu Bankaları ve Özelleştirilmeleri*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Aydın.

Dağdır Çakan, C. (2021). Covid 19’un Türk bankacılık sektörüne etkisi. Turgay Münyas (Ed.), *Verilerle pandemi sürecinde Türkiye*, içinde (215-240). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Danışman, S. (2012). *Türk bankacılık sistemi içinde Merkez Bankası’nın rolü ve önemi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demir, B. (2010), *Uluslararası bankacılıkta ödeme yöntemlerinden akreditif ve akreditifte karşılaşılan sorunlar ile çözüm öneriler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Demirel, D. (2021). Covid-19 pandemi sürecinin dijital bankacılık işlemleri üzerinde etkisi. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 5 (11), 49-64. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bspad/issue/63559/950687>

Deniz, T. (2013). Sınırlar, sınır ticareti ve sınır ticaret merkezleri. *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science*, Volume 6, Issue 4, p. 351-370, Lorient/Fransa.

Durer, S., (1988), “Türkiye’de Ticari Bankaların Sermaye Yapısı ve Yeterliliği”, Yapı ve Kredi Bankası, Yayın No:8, İstanbul.

Eğilmez, M. (2020, Nisan 18). www.mahfiegilmez.com
<https://www.mahfiegilmez.com/2020/04/aktif-rasyosu.html>

Ekici, M. K. ve Yıldırım, A. (2010). *E- ticaret*, Ankara: Savaş Yayınevi.

Elibol, H., Kesici, B. (2004). Çağdaş işletmecilik açısından elektronik ticaret. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 11, 303-329.

Erdoğan, E. (1988). *24 ocak ekonomik istikrar tedbirlerinin Türkiye’nin ihracatında meydana getirdiği yapısal değişim*. Eskişehir, Anadolu Üniversite Yayınları.

Erdoğan, E. ve Ener, M. (2005). *Küresel pazarların ekonomik üsleri: serbest bölgeler*. Ankara: Nobel Yayınları.

Eriş, M. H. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de bankacılık: tarihsel perspektif*. B. Tanınmış Yücememiş ve L. Çinko (Ed.), *Finansal Piyasalar Para ve Bankacılık*, içinde(307-327). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Erol, H. M. (2006). *Dünyada ve Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve Türkiye’de kamu bankalarının yeniden yapılandırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erol, H. (2007). *Bankalarda net faiz marjının belirleyicileri, risk duyarlılığı ve politika önerileri*, (Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Ankara: TCMB, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü.

Ertuğrul, A. ve Zaim, O. (1996). *Türk bankacılığında etkinlik, (tarihi gelişim kantitatif analiz)*. Ankara: Ünal Ofset.

Erik, F. (2020). Tatiana Alonso Gispert, Tatsiana Kliatskova, Davide S. Mare 17 December Taking stock of the financial sector policy response to COVID-19 around the World.

Feyen, E, J Frost and H Natarajan (2020), “*Digital money: Implications for emerging market and developing economies*”, voxEU column, January

FinTech İstanbul. (2020, Eylül 11). 6 aylık pandemi döneminin online alışveriş istatistikleri açıklandı. Aralık 6, 2020 Fintechistanbul: <https://fintechistanbul.org/2020/09/11/6-aylik-pandemi-doneminin-online-alisverisistatistikleri-aciklandi>.

Garner, M. ve Suthakar, A. (2021). Developments in banks’ funding costs And lending rates. *Reserve bank of Australia. Bulletin – March*, 50-58.

Gounopoulos, Dimitrios and Luo, Kaisheng and Nicolae, Anamaria and Paltalidis, Nikos (2021). Banks' liquidity management during the COVID-19 pandemic. <https://mp.ra.ub.uni-muenchen.de/108219/>

Güler, H. N. (2020). Koronavirüsü (covıd-19) günlerinde bankalara iletilen müşteri itiraz ve şikayetlerinin incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 85-99.

Günel, M. (2001). Türk Bankacılık Sektörünün Sorunları ve Geleceği, Ankara: ATO Yayınları.

Güneş, R., Otlu, F., Durmuş, A. (2010a). Türkiye, Rusya ve Türk Cumhuriyetleri arasındaki dış ticaret işlemlerinde Barter yönteminin uygulanabilirliği. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 1 (1), 99-121.

Güneş, R., Durmuş, A. F. ve Ceyhan, M. (2010b). Doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerindeki sınır ticareti: sınır ticaretinin gelişimini engelleyen faktörler ve çözüm önerileri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 19-22.

Güney, N. & Hopoğlu, S. (2021). Covid-19 pandemisinin uluslararası sermaye hareketliliği üzerine etkisi: Türkiye örneği. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 4 (1), 56-74 . DOI: 10.46737/emid.870510

Gürsoy, Y. (2006). *Dış ticaret işlemleri yönetimi*. Bursa: Ekin Yayınları.

Gürsoy, Y. (2009). *Dış ticaret işlemleri ve muhasebesi*, Bursa: Ekin Yayınları.

Gürsoy, Y. (2015). ‘*Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi*’ Bursa: Ekin Yayınları.

Güven, Ö. (2015). *Dış ticarete ödeme şekilleri ve dış ticaretin finansmanı*. Mine Yılmaz ve Meltem Onay, (Ed.), İhracat ve ithalat yönetimi yeni stratejiler ve güncel uygulamalar içinde (S.151-175). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

International Monetary Fund (2021). <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/07/27/world-economic-outlook-update-july-2021> (Erişim Tarihi: 05.09.2021).

Güzel, A. (2021). Türk Bankacılık Sektöründe Uluslararası Fonlama Kaynağı Olarak Sendikasyon Kredileri: Yapısı, Süreci, Belirleyicileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı Özel Sayısı, 211-239. DOI: 10.35408/comuybd.973354

Işık, A. ve Akdoğan, N. (2021). Covid-19'un Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarına etkileri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 21 (63), 111-138.

İGEME, (2009). *100 soruda dış ticaret*. Ankara: İGEME Yayını.

İş Bankası (2020). Koronavirüs salgınına karşı toplum ve çalışan sağlığına öncelik veren tedbirlerini genişletiyor, /<https://www.isbank.com.tr/bankamizitaninyin/koronavirus-salginina-karsibankamizcaalinantedbirler/>(ErişimTarihi:25.09.2021).

Kagan, J. (2020). Cost of funds. <https://www.investopedia.com/terms/c/costoffunds.asp>

Kallek, C. (2012). Ticaret. *İslam Ansiklopedisi*, C.41, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

- Kandemir, T. ve Arıcı, D. (2013). Mevduat bankalarında CAMELS performans değerlendirme modeli üzerine karşılaştırmalı bir çalışma (2001-2010). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 61-87.
- Karacan, S. (2010). *Dış ticaret ve dış ticaret işlemleri muhasebesi*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Karacaoğlan, Ç. (2011). *Yabancı sermayeli bankaların Türk bankacılık sektörüne girişi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karagül, M., ve Yılmaz C. (2008). *Dış ticaret işlemleri ve muhasebesi*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karluk, R. (2002). *Türkiye ekonomisi: tarihsel gelişim, yapısal ve sosyal değişim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kaya, F. (2017). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kaya, F. (2011). *Dış ticaret işlemleri muhasebesi* (1. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kaya, Y.T. (2001). *Türk bankacılık sisteminde net faiz marjının modellenmesi*. BDDK, Mali Sektör Politikaları Dairesi, (4).
- Kazgan, H. (1999). *Osmanlıdan günümüze Türk finans tarihi*. Cilt: 1, İstanbul: İMKB Creative Yayıncılık.
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N., (2005). *Türkiye ekonomisi*. (18. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- KPMG (2020). COVID-19 krizinde iki temel bankacılık aracı, <https://home.kpmg/tr/tr/home/gorusler/2020/03/covid-19-krizinde-iki-temel-bankacilik-araci.html/> Erişim Tarihi: 30.09.2021.
- Kocabaşoğlu, U., Sak, G., Sönmez, S., Erkal, F., Gökmen, Ö., Şeker, N., Uluğtekin, M., (2001). *İş Bankası tarihi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kocasü, A. N. (2020). “Coronavirüs'ten Sonra.” Erişim [<https://Mediacat.Com/Coronavirusten-Sonra/>] Erişim Tarihi: (20.09.2021)
- Kökçe, R. (2005). *1994-2004 yılları arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesiyle Suriye ve Irak arasında gerçekleşen sınır ticaretinin bölge ekonomisine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Lighthizer, R.E., (2020). The era of offshoring U.S. jobs is over. *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2020/05/11/opinion/coronavirus-jobs-offshoring>. (Erişim tarihi: 11.05.2020).
- Memiş, H. (2010). “Sınır ticaretinin Şanlıurfa ekonomisine etkileri.”, *1st International Border Trade Congress (4-5-6 November 2010), Bildiriler Kitabı*, s. 577-582, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kilis.
- Mishkin, F. (1986). The economics of money, banking and financial markets, *New York: Little and Brown*, s. 264-266.
- Mustafa, A. (2010). *Dış ticarete ödeme şekilleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- Müftüler-Baç, M. (2020). *Covid-19 sonrası küresel sistem: eski sorunlar yeni trendler*. Ankara: SAM Yayınları, 21.
- O'Hanlon, J., Rocha, M. (1993). *Electronic banking for retail customers*, London: Banking Technology Ltd.
- Onursal, E. (2000). *Ulusal ve ticari kurallar ve uygulama*, (1. Baskı). İstanbul: Okur Ofset.
- Onursal, E. (2013). *Mevzuat ve teknik yönleri ile dış ticaret* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Otçeken G. (2021). *COVID-19 Krizinin Pay Piyasası Sektörlerine Etkisi: Borsa İstanbul Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Özalp, A. (2004). *Uluslararası yeni kurallar ışığında dış ticarete teslim ve ödeme şekilleri*, Genel ve Bankalar Uygulaması. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Öztürk, N. (2006). Türkiye'de sınır ticaretinin gelişimi, ekonomik etkileri, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. s.107-127.
- Öztürk, N. (2012). *Dış ticaret kuram politika uygulama* (1. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Öztürk, A. (2018). *Dış ticarete ödeme yöntemlerinin tercih nedenlerini belirlemeye yönelik bir uygulama: Doğu Karadeniz Bölgesi örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Öztürk, O., Kanuşağı, İ. & Özcan, C. (2020). Covid-19 Sürecinde Türkiye'de Uygulanan Para Politikalarının Etkileri. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 70-89.
- Parasız, İ. (2000). *Para banka ve finansal piyasalar*. (7. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2005). *Para, banka ve finansal piyasalar*. (8. Baskı). İstanbul: Eski Kitabevi
- Sarısakaloğlu, G. (2016). *Kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasının kamu bankaları üzerindeki etkisinin t-testi modeli kullanılarak analiz edilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Seyidoğlu, Halil (1986), *Türkiye'de ihracatı teşvik önlemleri ve etkileri, Türkiye ekonomisi ve istikrar politikaları: 1980-1985*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Seyidoğlu, H. (2001). *Uluslararası iktisat*. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Sümer, G. (2013). *Türk vergi sistemi açısından bankaların ödev ve yükümlülükleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Sümer, G. (2016). Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ve ab bankacılık sektörü ile karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 485-508.
- Şahin, A. (2006). *İhracatta ödeme şekilleri*. Ankara: İGEME.

Şaklaroğlu, S., Aydın, S., Saygın Akca, T., Şahan Şavur, N., Eke, E. C., Şahindal, H., Aydın, A., Pak, U. D., (2020). Salgının ekonomiye ve piyasalara etkileri. <https://www.vkyanaliz.com/Files/docs/kovid---19-salginin-ekonomiye-ve-piyasalara-etkileri-1586510231.pdf>

Şanlı, C. ve Ekşi, N. (2006). *Uluslararası ticaret hukuku*. İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım.

Şeker, A., Doğan, M., Elitaş, B.L. (2016). KOBİ'lerde girişimcilik değerleri ve dış ticaret faaliyetleri arasındaki ilişki, *IAD İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(2),198-223.

Şıklar, İ. (2010). *Finansal ekonomi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Şirinpınar, A. (2012). *Dış ticarete akreditif işlemlerinde operasyonel risklerin önlenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Takan, M. ve Boyacıoğlu, M. A., (2013). *Bankacılık teori, uygulama ve yöntem*. (6. Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.

Takım, A. (2015). *Uluslararası ticarete giriş* (1. Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Tan, M. ve Altundal, F. (2008). *Türkiye'de sınır ticaretinin gelişimi ve mevcut durumu*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2008- 26.

Taşdelen, E. (2022). 2021 Bankacılık Sektör Analizi <https://bankavitrini.com/2022/03/02/2021-bankacilik-sektor-analizi/> (Erişim Tarihi: 25.03.2022)

TBB, (2021). *Bankalarımız 2020*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yay., No: 339.

TCMB, (2006). *TCMB Bülten*. Sayı: 4, Aralık, Ankara: TCMB Yayınları.

TCMB, (2020). *Finansal istikrar raporu*. Ankara.

Topal, G. (2021). *Uluslararası ticarete ödeme aracı olan akreditif ve banka uygulamaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Toroslu, M.V. (2013). *Dış ticaret işlemleri ve muhasebesi* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Turhan, Ş., (2020). "Özel bankalar bilanço küçültüyor", (Erişim tarihi: 29 Nisan 2020), <https://www.dunya.com/finans/haberler/ozel-bankalar-bilanco-kucultuyor-haberi-468983>

Tutcuoğlu, R. S. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de bireysel bankacılığın gelişimi nedenleri ve bankacılık sektörü açısından oluşturduğu riskler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

TÜİK (2008). *Dış ticaret istatistikleri ve endeksleri sorularla resmi istatistikler dizisi 2*. Ankara: TÜİK.

Utkulu, U., Aydemir, İ., Özken, A., Yılmaz, M. (2013). *Türkiye'de dış ticaret işlemleri ve uygulaması*. 4.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Uzun, U. (2020). Türkiye’de dijital bankacılık kullanımı üzerinde covid-19 pandemisinin etkileri. *Fiscaoeconomia*, 5 (1), 309-323. DOI: 10.25295/fsecon.844266

Ünlü, U., O., (2021). *Covid-19 sürecinde bankacılık sektöründe dijitalleşme ve banka müşterileri üzerinde bir araştırma*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Vurucu, M. ve Arı, M. U. (2014). *A’dan z’ye bankacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yetiz, F. (2021). Covid-19 pandemi sürecinin Türk bankacılık sektörü çalışanlarına ve müşterilerine etkileri: swot analizi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Ejosat 2021 Ocak, 109-117. DOI: 10.31590/ejosat.835792

Yıldırım, O. ve Aydın, E., (2021). Koronavirüs’ün (covid-19) Türkiye’de e-ticarete etkileri. “*Covid-19 pandemisinin idari, siyasi, uluslararası ilişkiler, ekonomi ve işletmeler üzerindeki etkileri*” (Ed. Yakup Bulut), Bursa: Ekin Yayınevi.

Yıldırım Keser, H. (2012). *Dış ticarete ödeme şekilleri*. İ.H. Ekşi, (Ed.), A’dan z’ye dış ticaret uygulamaları içinde (s.57-84). Ankara: Nobel Yayın.

Walters, T. (2020). *Liquidity crisis*.
<https://www.investopedia.com/terms/l/liquidity-crisis.asp>

https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/17.05.21%20Bas%C4%B1n%20Ozeti.pdf

<https://bankavitrini.com/category/banka-analizleri/>(Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://bankavitrini.com/2022/03/30/bankalarin-kari-bir-yilda-yuzde-323-artti/>

<https://bankavitrini.com/2022/03/30/bankalarin-kari-bir-yilda-yuzde-323-artti/>(Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://bkm.com.tr/internetten-yapilan-kartli-odeme-islemleri/>(Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://bkm.com.tr/temassiz-kart-sayilari/>(Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://www.finansgundem.com/haber/sirketlerin-kredi-talebinde-patlama/1654778> (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://www.haberturk.com/tum-detaylariyla-ekonomik-istikrar-kalkani-paketi-2637596-ekonomi> (Erişim Tarihi: 25.09.2021)

<https://www.halkbank.com.tr/content/dam/halkbank/tr/dokumanlar/yatirimci-iliskileri/aciklamalar/4c2021-aciklama.pdf> (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

www.halkbank.com.tr (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ticaret#1>(Erişim Tarihi: 25.08.2021)

<https://sozluk.gov.tr/?q=ticaret&aranan=> (Erişim Tarihi: 25.08.2021)

<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/yayinlar/raporlar/finansal+istikrar+raporu/2021/sayi+33>(Erişim Tarihi: 29.09.2021)

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/8c9278ea-56ca-47ed-a55b-dc1c49386449/DUY2020-.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-8c9278ea-56ca-47ed-a55b-dc1c49386449-na58V9O> (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

www.vakıfbank.com.tr (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

www.ziraatbank.com.tr (Erişim Tarihi: 29.09.2021)

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : İpek GÖKSEL

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2010, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık M.Y.O, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü
- 2013, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F, İktisat Bölümü
- 2013, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü (Yandal)
- 2013-2017,Portföy Yöneticisi, Denizbank A.Ş., Alanya Ticari Merkez Şube
- 2017-2019, Portföy Yöneticisi,Denizbank A.Ş., Side Ticari Merkez Şube
- 2020, Muhasebe ve Finans Sorumlusu,Nordic Emlak ve İnşaat Şirketi
- 2022, Muhasebe ve Finans Sorumlusu,Profit Real Estate,
- 2022, Muhasebe ve Finans Müdürü,Arse Sönmez İnşaat

Yayımları ve Bilimsel Faaliyetleri:

- 2020, Kitap Bölümü, *Güncel Pazarlama Çalışmaları* (Çok yazarlı kitap) Akademisyen Kitabevi.

Yabancı Dil Bilgisi:

- İngilizce